

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Gdańsk, dnia 23 grudnia 2015 r.

Poz. 4463

UCHWAŁA NR 138/XVII/2015 RADY MIEJSKIEJ W NOWYM STAWIE

z dnia 22 grudnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Nowy Staw na lata 2015 – 2018”

Na podstawie art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jedn. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446 z późn. zm.) i art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jedn. Dz. U. z 2015 r. poz. 1515) Rada Miejska w Nowym Stawie uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny program opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Nowy Staw na lata 2015 – 2018”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Nowego Stawu.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Pomorskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej

Bogdan Kąkol

Załącznik do uchwały Nr 138/XVII/2015
Rady Miejskiej w Nowym Stawie
z dnia 22 grudnia 2015 r.

Gminny program opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Nowy Staw na lata 2015 – 2018

MIASTO I GMINA NOWY STAW

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
MIASTA I GMINY NOWY STAW**

NA LATA 2015 – 2018

Opracowanie:

mgr inż. arch. Joanna Matuj

z zespołem

mgr inż. arch. Ewa Matusiak - Zdrojewska

mgr inż. arch. Alicja Stefańska

mgr inż. arch. Łukasz Bugalski

Angelika Plata

1. Wstęp

1.1. Przedmiot i cel opracowania

Przedmiotem opracowania jest dziedzictwo kulturowe miasta i gminy Nowy Staw, które stanowi istotny czynnik w rozwoju społeczno-gospodarczym tego terenu. Występuje tu wiele obiektów zabytkowych, w tym o szczególnej wartości historycznej, architektonicznej i artystycznej, wymagających planowych działań w zakresie opieki nad zabytkami.

Niniejszy program opieki nad zabytkami ma na celu określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami. Gminny program opieki nad zabytkami Miasta i Gminy Nowy Staw na lata 2015 – 2018 stanowi kontynuację programu opieki nad zabytkami Gminy Nowy Staw na lata 2010 – 2013.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami sporządzany jest przez burmistrza na okres czterech lat na podstawie art. 87 ust. 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774, 1777). Po jego opracowaniu i uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, jest on przyjmowany przez radę miasta i gminy i ogłaszany w wojewódzkim dzienniku urzędowym. Burmistrz zobowiązany jest co dwa lata sporządzić sprawozdanie z realizacji programu, które przedstawia radzie gminy.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 gminny program opieki nad zabytkami ma na celu w szczególności:

- 1) *włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

Podstawę do sporządzania gminnego programu opieki nad zabytkami określa art. 21 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774, 1777). Jest nią gminna ewidencja zabytków.

Art. 22

1. *Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.*
2. *Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.*
3. *Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.*
4. *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.*
5. *W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:*
 - 1) *zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
 - 2) *inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
 - 3) *inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*
6. *Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.*

2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela, o czym mówi art. 5, art. 6 ust 1. i art 86. Konstytucji RP (t. j. Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, z 2009 r., Nr 114, poz. 946.)

Definicje „zabytku” oraz pojęć „ochrony i opieki” zawarte są w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774,1777). Art. 3 pkt 1 ustawy brzmi:

zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;

Ustawowa definicja zabytku jest szeroka i obejmuje nie tylko nieruchomości wpisane do rejestru zabytków, czy też ujęte w wojewódzkiej ewidencji lub ewidencji gminnej, ale również wszystkie inne nieruchomości lub ich części posiadające określone w definicji cechy. W związku z tym one również są przedmiotem ochrony i opieki wynikającej z ustawy.

Zgodnie z art. 6 tej ustawy:

- 1) *Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:*
 - 1) *zabytki nieruchome będące, w szczególności:*
 - a) *krajobrazami kulturowymi,*
 - b) *układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,*
 - c) *dzielami architektury i budownictwa,*
 - d) *dzielami budownictwa obronnego,*

- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - f) cmentarzami,
 - g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 2) zabytki ruchome będące, w szczególności:
- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
 - b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
 - c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
 - d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
 - e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2012 r. poz. 642 i 908 oraz z 2013 r. poz. 829.)
 - f) instrumentami muzycznymi,
 - g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
 - h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- 3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:
- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
 - b) cmentarzyskami,
 - c) kurhanami,
 - d) reliktnymi obiektami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.
- 2) Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Pojęcia: zabytku nieruchomego, zabytku ruchomego, zabytku archeologicznego, historycznego układu urbanistycznego lub ruralistycznego, historycznego zespołu zabudowy, krajobrazu kulturowego zdefiniowane są w art. 3 tejże ustawy.

2.1. Obowiązki samorządu gminy

Obowiązki samorządu gminy z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określone są przede wszystkim w następujących aktach prawnych:

1. ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2013 r. poz. 594, 1318, z 2014 r. poz. 379, 1072.),
2. ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774.),
3. ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 199, 443, 774, 1265, 1434, 1713, 1777,).

W art. 7 ustawa o samorządzie gminnym definiuje zadania własne gminy, do których należą m.in. zagadnienia:

- 1) *ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody ...*
- 9) *kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.*

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest podstawowym aktem prawnym regulującym problematykę ochrony dóbr kultury. Art. 4 ustala, że:

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) *zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;*
- 2) *zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;*
- 3) *udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;*
- 4) *przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;*
- 5) *kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;*
- 6) *uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.*

Ochrona i opieka nad zabytkami stanowią istotny element polityki przestrzennej prowadzonej na terenie gminy. Zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy, w tym uchwalanie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, (...) należy do zadań własnych gminy.

Art. 1 ust. 2 tej ustawy stwierdza:

W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się zwłaszcza:

- 1) *wymagania ładu przestrzennego, w tym urbanistyki i architektury;*
- 2) *walory architektoniczne i krajobrazowe;*
- 4) *wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.*

Istotne znaczenie odpowiedniego kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej dla ochrony dóbr kultury podkreśla art. 7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, który ustanawia formy ochrony zabytków:

Formami ochrony zabytków są:

- 1) *wpis do rejestru zabytków;*
- 2) *uznanie za pomnik historii;*
- 3) *utworzenie parku kulturowego;*
- 4) *ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji*

o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

O uwzględnieniu form ochrony w planowaniu przestrzennym mówią też następujące artykuły ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami:

Art. 18

1. *Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju, strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.*
2. *W koncepcji, strategiach, analizach, planach i studiach, o których mowa w ust. 1, w szczególności:*
 - 1) *uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;*
 - 2) *określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;*
 - 3) *ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami.*

Art. 19

1. *W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego uwzględnia się, w szczególności ochronę:*
 - 1) *zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*
 - 3) *parków kulturowych.*
- 1a. *W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:*
 - 1) *zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.*
- 1b. *W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:*
 - 1) *ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia;*
 - 2) *ochronę zabytków nieruchomości, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;*

- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.
2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się w studium i planie, o których mowa w ust. 1.
3. W studium i planie, o których mowa w ust. 1, ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 20.

Projekty i zmiany ... miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu.

Uchwała o której mowa w wymienionym powyżej art.19 ust 1b jest w kompetencjach rady gminy na podstawie art. 37a ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Może ona zawierać ustalenia dotyczące zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabaryty, standardy jakościowe oraz rodzaje materiałów budowlanych, z jakich mogą być wykonane. Przyzwolenie ta wynika z ustawy z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu.

Zgodnie z art. 16 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami radzie gminy przysługują także wola i kompetencje w zakresie tworzenia parku kulturowego „w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

Art. 17.

1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:
 - 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
 - 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
 - 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
 - 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
- 3) składowania lub magazynowania odpadów.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych(Dz.U.04.212.2153) do kompetencji gmin należy też sporządzanie planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Art. 3

1. Organizację i sposób ochrony zabytków, na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych, planuje się w jednostkach organizacyjnych posiadających zabytki oraz na poszczególnych stopniach administracji, ujmując stan zasobu podlegającego ochronie, zagrożenia, zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania w sporządzanych w tym celu następujących dokumentach:

- 1) planie ochrony zabytków jednostki organizacyjnej;
- 2) gminnym planie ochrony zabytków;
- 3) powiatowym planie ochrony zabytków;
- 4) wojewódzkim planie ochrony zabytków;
- 5) krajowym planie ochrony zabytków.

2. Plany ochrony zabytków, o których mowa w ust. 1, sporządza się odpowiednio do przewidywanych i realnych zagrożeń, w szczególności na wypadek:

- 1) pożaru;
- 2) powodzi, ulewy lub zalania z innych przyczyn;
- 3) wichury;
- 4) katastrofy budowlanej, awarii technicznej, chemicznej;
- 5) demonstracji i rozruchów ulicznych, rabunku lub aktu wandalizmu;
- 6) ataku terrorystycznego;
- 7) konfliktu zbrojnego.

3. Plany ochrony zabytków zawierają w szczególności:

- 1) informacje niezbędne do realizacji prac przygotowawczych oraz sprawnego koordynowania i zarządzania ochroną w poszczególnych etapach działania;
- 2) wykaz osób uprawnionych do podejmowania decyzji i kierowania ochroną;
- 3) wyszczególnienie sposobów przepływu informacji na wszystkich stopniach zarządzania

4. W razie zaistnienia konfliktu zbrojnego lub sytuacji kryzysowej, gdy planowane prace związane z ochroną zabytków nie zostały w całości wykonane, kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki zabezpiecza je w sposób doraźny przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem.

5. Plany ochrony sporządza się według "Instrukcji przygotowania i realizacji planów ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych", stanowiącej załącznik do rozporządzenia.

Art. 4.

1. Plan ochrony zabytków jednostki organizacyjnej na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje kierownik jednostki organizacyjnej posiadającej zabytki, w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, oraz przedstawia do zatwierdzenia wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta).

2. Gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych opracowuje wójt (burmistrz, prezydent miasta); plan ten podlega uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz właściwym terenowym organem obrony cywilnej na obszarze powiatu.

Ponadto w zakresie obowiązków samorządu gminy związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami wchodzi także obowiązki wynikające z jego statusu jako właściciela lub posiadacza zabytku, o których mowa poniżej.

2.1. Obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków

Obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków związane z ochroną i opieką nad tymi zabytkami w szerokim zakresie ustala ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774, 1777).

Zgodnie z art. 5 tej ustawy:

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Zgodnie z art. 28 tej ustawy:

Niezależnie od obowiązków wynikających z opieki nad zabytkami, określonych w art. 5, właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków zawiadamia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.

2.2. Instrumenty opieki nad zabytkami

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774, 1777) rozdziela pojęcia (a wraz z tym prawa i obowiązki z nimi związane) *ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*.

Zgodnie z art. 5 ustawy:

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Ustawa określa również definicje:

- prace konserwatorskie* - działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań,
- prace restauratorskie* - działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań,
- roboty budowlane* - roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku.

Uprawnia i obowiązki związane z opieką nad zabytkami różnią się w zależności od form ochrony zabytków. Występuje podział na:

- zabytki wpisane do rejestru zabytków,
- zabytki wpisane do ewidencji zabytków,
- prawa i obowiązki wszystkich właścicieli lub dysponujących zabytkami.

2.2.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Oprócz zapewnienie podstawowych warunków określonych w art. 5 (powyżej) w stosunku do zabytków wpisanych do rejestru obowiązują m.in.:

Art. 25.

1. Zagospodarowanie na cele użytkowe zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru wymaga posiadania przez jego właściciela lub posiadacza:

- 1) dokumentacji konserwatorskiej określającej stan zachowania zabytku nieruchomego i możliwości jego adaptacji, z uwzględnieniem historycznej funkcji i wartości tego zabytku;
- 2) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu prac konserwatorskich przy zabytku nieruchomym, określającego zakres i sposób ich prowadzenia oraz wskazującego niezbędne do zastosowania materiały i technologie;
- 3) uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków programu zagospodarowania zabytku nieruchomego wraz z otoczeniem oraz dalszego korzystania z tego zabytku, z uwzględnieniem wyeksponowania jego wartości.

2. W celu spełnienia wymagań, o których mowa w ust. 1, wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany nieodpłatnie udostępnić do wglądu właścicielowi lub posiadaczowi zabytku nieruchomego posiadającą przez siebie dokumentację tego zabytku oraz umożliwić dokonywanie niezbędnych odpisów z tej dokumentacji.

Art. 27.

Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób

korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

Zgodnie z art. 28 właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru zabytków jest zobowiązany do zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;*
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;*
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;*
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.*

Art. 30.

- 1. Właściciel lub posiadacz zabytku nieruchomego bądź nieruchomości o cechach zabytku jest obowiązany udostępnić ten zabytek bądź nieruchomość wykonawcy badań w celu ich przeprowadzenia.*

Przed przystąpieniem do realizacji robót budowlanych związanych z zabytkiem wpisanym do rejestru zabytków, osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna finansująca te roboty jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli są one niezbędne dla ochrony zabytków archeologicznych (art. 31 ust. 1a). Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań ustala wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji. Egzemplarz dokumentacji badań podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Lista czynności wymagających pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków została określona w art. 36. obejmuje ona m.in.:

- 1) prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru;*
- 2) wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku;*
- 3) prowadzenie badań konserwatorskich zabytku wpisanego do rejestru;*
- 4) prowadzenie badań architektonicznych zabytku wpisanego do rejestru;*
- 5) prowadzenie badań archeologicznych;*
- 6) przemieszczanie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 7) trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;*
- 8) dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru;*
- 9) zmiana przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru lub sposobu korzystania z tego zabytku;*
- 10) umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru: urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych w rozumieniu art. 2 pkt 16b i 16c ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 199, 443 i 774) oraz napisów, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1*

11) podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru.

12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Pozwolenia wydaje się na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z zabytku wpisanego do rejestru, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego.

Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru albo badań archeologicznych lub poszukiwań ukrytych bądź porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, wydaje się również na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić te badania lub poszukiwania.

Uzyskanie pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na podjęcie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami Prawa budowlanego.

Jeżeli właściciel lub posiadacz zabytku rozpocznie ww. prace bez pozwolenia konserwatora, lub będzie je realizował w sposób z nim nie zgodny wojewódzki konserwator zabytków wyda decyzję o ich wstrzymaniu (art. 43).

Jednak zgodnie z zapisami art. 49:

- 1. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję nakazującą osobie fizycznej lub jednostce organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z zabytku wpisanego do rejestru, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego, przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku, jeżeli ich wykonanie jest niezbędne ze względu na zagrożenie zniszczeniem lub istotnym uszkodzeniem tego zabytku.*
- 2. Wykonanie decyzji nakazującej przeprowadzenie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym nie zwalnia z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę albo zgłoszenia, w przypadkach określonych przepisami Prawa budowlanego.*
- 3. W przypadku wykonania zastępczego prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję określającą wysokość wierzytelności Skarbu Państwa z tytułu wykonania zastępczego tych prac lub robót, ich zakres oraz termin wymagalności tej wierzytelności.*

Jeżeli dysponujący zabytkiem nie rozpocznie ww. prac, konserwator może zastępczo wykonać te prace obciążając ich kosztami dysponującego zabytkiem.

Art. 71.

- 1. W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo*

- stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.*
2. *Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.*

Art. 72.

Na zasadach i w trybie określonych odrębnymi przepisami, prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach będących w posiadaniu jednostek organizacyjnych, zaliczanych do sektora finansów publicznych, są finansowane ze środków finansowych przyznanych odpowiednio przez dysponentów części budżetowych bądź jednostki samorządu terytorialnego, którym podlegają te jednostki.

Art. 73.

Osoba fizyczna, jednostka samorządu terytorialnego lub inna jednostka organizacyjna, będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru albo posiadająca taki zabytek w trwałym zarządzie, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy tym zabytku.

Zgodnie z art. 76 dotacja może być udzielona na dofinansowanie:

- 1) *nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, ustalonych na podstawie kosztorysu zatwierdzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, które zostaną przeprowadzone w roku złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji lub w roku następującym po roku złożenia tego wniosku;*
- 2) *nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru, które zostały przeprowadzone w okresie trzech lat poprzedzających rok złożenia przez wnioskodawcę wniosku o udzielenie dotacji.*

Artykuł 77 przewiduje, że dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować nakłady konieczne na:

- 1) *sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;*
- 2) *przeprowadzenie badań konserwatorskich, architektonicznych lub archeologicznych;*
- 3) *wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;*
- 4) *opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;*
- 5) *wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego;*
- 6) *sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz;*
- 7) *zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;*
- 8) *stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;*
- 9) *odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;*

- 10) odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50 % oryginalnej substancji tej przynależności;
- 11) odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych drzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- 12) modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- 13) wykonanie izolacji przeciwilgociowej;
- 14) uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomości o własnych formach krajobrazowych;
- 15) działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- 16) zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru, o których mowa w pkt 7-15;
- 17) zakup i montaż instalacji przeciwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Art. 78.

1. *Dotacja może być udzielona w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru.*
2. *Jeżeli zabytek, o którym mowa w ust. 1, posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.*
3. *W przypadku, jeżeli stan zachowania zabytku, o którym mowa w ust. 1, wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być również udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.*
4. *Łączna wysokość dotacji udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego i wojewódzkiego konserwatora zabytków nie może przekraczać wysokości dofinansowania określonej w ust. 1-3.*

W trybie określonym odrębnymi przepisami dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru może być udzielona przez radę miasta i gminy, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Dotacja ta, może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wnioskodawcę prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru (*art. 81*).

Art. 108.

- 1. Kto niszczy lub uszkadza zabytek, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*
- 2. Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.*
- 3. W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 sąd orzeka, a w razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2 sąd może orzec, nawiązkę na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia.*

Art. 110.

- 1. Kto będąc właścicielem lub posiadaczem zabytku nie zabezpieczył go w należyty sposób przed uszkodzeniem, zniszczeniem, zaginięciem lub kradzieżą, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.*
- 2. W razie popełnienia wykroczenia określonego w ust. 1 można orzec nawiązkę do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.*

Na podstawie *art. 113* właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków podlega karze grzywny, jeżeli nie powiadomi wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,*
- 2) zagrożeniu dla zabytku niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,*
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,*
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.*

W razie popełnienia ww. wykroczenia można orzec nawiązkę do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

Również karze grzywny podlega osoba prowadząca bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia prace konserwatorskie, restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie lub architektoniczne przy zabytku wpisanym do rejestru lub roboty budowlane w jego otoczeniu albo badania archeologiczne (*art. 117*), lub umieszczająca bez pozwolenia urządzenia techniczne, tablicę reklamową lub urządzenie reklamowe w rozumieniu *art. 2 pkt 16b i 16c* ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, lub napis (*art. 118*).

2.2.2. Zabytki wpisane do ewidencji zabytków

Gminna ewidencja zabytków powstaje na podstawie wojewódzkiej ewidencji zabytków i stanowi podstawę do uwzględnienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzjach o

warunkach zabudowy. Art. 22 ust. 5 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774.). mówi o zawartości gminnej ewidencji zabytków:

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;*
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.*

Oprócz zapewnienia podstawowych warunków określonych w art. 5 (mówiącym o tym, czym jest opieka nad zabytkami) w stosunku do zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków obowiązują :

Art. 27.

Na wniosek właściciela lub posiadacza zabytku wojewódzki konserwator zabytków przedstawia, w formie pisemnej, zalecenia konserwatorskie, określające sposób korzystania z zabytku, jego zabezpieczenia i wykonania prac konserwatorskich, a także zakres dopuszczalnych zmian, które mogą być wprowadzone w tym zabytku.

Zgodnie z art. 28 właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do ewidencji zabytków jest zobowiązany do zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia;*
- 2) zagrożeniu dla zabytku, niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia;*
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;*
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.*

Art. 30.

1. Właściciel lub posiadacz zabytku nieruchomego bądź nieruchomości o cechach zabytku jest obowiązany udostępnić ten zabytek bądź nieruchomość wykonawcy badań w celu ich przeprowadzenia.

Przed przystąpieniem do realizacji robót budowlanych związanych z zabytkiem znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków niezbędne jest uzyskanie opinii właściwego konserwatora zabytków.

Przed przystąpieniem do realizacji robót budowlanych związanych z zabytkiem archeologicznym objętym ochroną na podstawie ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna finansująca te roboty jest obowiązana pokryć koszty badań archeologicznych oraz ich dokumentacji, jeżeli są one niezbędne dla ochrony zabytków archeologicznych (art. 31 ust. 1a). Szczegółowy zakres i rodzaj niezbędnych badań ustala

wojewódzki konserwator zabytków w drodze decyzji. Egzemplarz dokumentacji badań podlega po ich zakończeniu nieodpłatnemu przekazaniu wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków.

Zgodnie z art. 36. ust. 1 pkt 5 prowadzenie badań archeologicznych wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Art. 36.

6. *Pozwolenie na prowadzenie badań archeologicznych wydaje się na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z nieruchomości, wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu albo ograniczonego prawa rzeczowego lub stosunku zobowiązaniowego.*

7. *Pozwolenie na prowadzenie badań konserwatorskich i architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru albo badań archeologicznych lub poszukiwań ukrytych bądź porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, wydaje się również na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych zamierzających prowadzić te badania lub poszukiwania. W przypadku niez uzyskania zgody właściciela lub posiadacza nieruchomości na przeprowadzenie tych badań lub poszukiwań przepisy art. 30 ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio.*

Art. 71.

1. *W zakresie sprawowania opieki nad zabytkami osoba fizyczna lub jednostka organizacyjna posiadająca tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego finansuje prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy tym zabytku.*

2. *Sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny, określony w ust. 1, posiada jednostka samorządu terytorialnego, jest zadaniem własnym tej jednostki.*

Art. 108.

1. *Kto niszczy lub uszkadza zabytek, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.*

2. *Jeżeli sprawca czynu określonego w ust. 1 działa nieumyślnie, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.*

3. *W razie skazania za przestępstwo określone w ust. 1 sąd orzeka, a w razie skazania za przestępstwo określone w ust. 2 sąd może orzec, nawiązkę na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami w wysokości od trzykrotnego do trzydziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia.*

Art. 110.

1. *Kto będąc właścicielem lub posiadaczem zabytku nie zabezpieczył go w należyty sposób przed uszkodzeniem, zniszczeniem, zaginięciem lub kradzieżą, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny.*

2. W razie popełnienia wykroczenia określonego w ust. 1 można orzec nawiązkę do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

Na podstawie *art. 113* właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków podlega karze grzywny, jeżeli nie powiadomi wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

- 1) uszkodzeniu, zniszczeniu, zaginięciu lub kradzieży zabytku niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zdarzenia,*
- 2) zagrożeniu dla zabytku niezwłocznie po powzięciu wiadomości o wystąpieniu zagrożenia,*
- 3) zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany,*
- 4) zmianach dotyczących stanu prawnego zabytku, nie później niż w terminie miesiąca od dnia ich wystąpienia lub powzięcia o nich wiadomości.*

W razie popełnienia ww. wykroczenia można orzec nawiązkę do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

2.2.3. Zabytki ruchome

Oprócz zapewnienia podstawowych warunków określonych w *art. 5* (powyżej) w stosunku do zabytków ruchomych obowiązują m.in.:

Zgodnie z *art. 28* właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub zabytku znajdującego się w ewidencji zabytków w odniesieniu do zabytków ruchomych jest zobowiązany do zawiadania wojewódzkiego konserwatora zabytków o:

Art. 28

- 3. zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany;*

Zgodnie z *art. 36. ust. 1 pkt 7,12* pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wymaga:

Art. 36.

7) trwale przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje;

12) poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania.

Ponadto pozwolenie na prowadzenie poszukiwań ukrytych bądź porzuconych zabytków ruchomych może być wydane na wniosek osób fizycznych albo jednostek organizacyjnych (art. 36 ust. 7)

Art. 50.

1. W przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku ruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia, uszkodzenia, kradzieży, zaginięcia lub nielegalnego wywiezienia za granicę, wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia.
2. Czasowe zajęcie zabytku ruchomego polega na przekazaniu go, w zależności od rodzaju zabytku, do muzeum, archiwum lub biblioteki.
3. W przypadku wystąpienia zagrożenia dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru, polegającego na możliwości jego zniszczenia lub uszkodzenia, starosta, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może wydać decyzję o zabezpieczeniu tego zabytku w formie ustanowienia czasowego zajęcia do czasu usunięcia zagrożenia. Przepisy o gospodarce nieruchomościami stosuje się odpowiednio.
4. Jeżeli nie jest możliwe usunięcie zagrożenia, o którym mowa w ust. 1 lub 3:
 - 1) zabytek ruchomy może być przejęty przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, w drodze decyzji, na własność Skarbu Państwa, z przeznaczeniem na cele kultury, oświaty lub turystyki, za odszkodowaniem odpowiadającym wartości rynkowej tego zabytku;
 - 2) zabytek nieruchomy może być na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków wywłaszczony przez starostę na rzecz Skarbu Państwa lub gminy właściwej ze względu na miejsce położenia tego zabytku, w trybie i na zasadach przewidzianych w przepisach o gospodarce nieruchomościami.

Art. 109b.

Kto rzecz ruchomą zbywa jako zabytek ruchomy albo zbywa zabytek jako inny zabytek, wiedząc, że są one podrobione lub przerobione, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Na podstawie art. 113 ust. 1 pkt. 3 właściciel lub posiadacz zabytku wpisanego do rejestru lub innego zabytku znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków podlega karze grzywny, jeżeli nie powiadomi wojewódzkiego konserwatora zabytków o zmianie miejsca przechowania zabytku ruchomego, w terminie miesiąca od dnia nastąpienia tej zmiany. W przypadku popełnienia tego wykroczenia można orzec nawiązkę do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

Nie wymaga zgody właściciela zabytku włączenie karty zabytku ruchomego znajdującego się w dotychczasowej centralnej ewidencji dóbr kultury do wojewódzkiej ewidencji zabytków (art. 143 ust. 2)

2.2.4. Zabytki znajdujące się w muzeach i w bibliotekach

Zasady ochrony zabytków znajdujących się w muzeach zostały określone w ustawie z dnia 21 listopada 1996r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 987.):

Art. 1.

1. Muzeum jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Art. 2.

1. Muzeum realizuje cele określone w art. 1, w szczególności przez:

- 1) gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie;*
- 3) przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych;*
- 4) zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz, w miarę możliwości, zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody;*

Art. 21.

1. Muzealiami są rzeczy ruchome i nieruchomości stanowiące własność muzeum i wpisane do inwentarza muzealiów. Muzealia stanowią dobro narodowe.

1a. W przypadku muzeum nieposiadającego osobowości prawnej, muzealiami są rzeczy ruchome i nieruchomości stanowiące własność podmiotu, który utworzył muzeum, oraz wpisane do inwentarza muzealiów.

2. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określi, w drodze rozporządzenia, zakres, formy i sposób ewidencjonowania zabytków w muzeach, wskazując, w szczególności, rodzaj dokumentacji ewidencyjnej, wymagania, jakim powinno odpowiadać prowadzenie tej dokumentacji, sposób oznakowania muzealiów oraz tryb ich dokumentowania w przypadku przenoszenia poza siedzibę muzeum oraz skreślenia z inwentarza muzeum.

Art. 28.

Muzealia, będące nieruchomościami, w momencie likwidacji muzeum podlegają bezzwłocznie wpisowi do rejestru zabytków, chyba że wejdą w skład innego muzeum.

Zasady ochrony materiałów bibliotecznych zostały określone w ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2012 r. poz. 642, poz. 908, z 2013 r. poz. 829.). Według art. 4. ust. 1. ww. ustawy do podstawowych zadań bibliotek należy m. in.: gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych

Zbiory o wyjątkowej wartości i znaczeniu dla dziedzictwa narodowego stanowią narodowy zasób biblioteczny:

Art. 6.

1. Zbiory bibliotek mające wyjątkową wartość i znaczenie dla dziedzictwa narodowego stanowią, w całości lub części, narodowy zasób biblioteczny.

2. Narodowy zasób biblioteczny podlega szczególnej ochronie.

2a. Przy ministrze właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego działa Rada do Spraw Narodowego Zasobu Bibliotecznego. Do zakresu działania Rady, jako organu opiniodawczo-doradczego w sprawach narodowego zasobu bibliotecznego, należy w szczególności:

1) opiniowanie wniosków organizatorów bibliotek o włączenie ich zbiorów do narodowego zasobu bibliotecznego oraz przedstawianie ministrowi propozycji dotyczących zatwierdzenia tych wniosków;

2) opiniowanie systemu informacji o narodowym zasobie bibliotecznym;

3) opracowywanie i przyjmowanie planów pracy dotyczących narodowego zasobu bibliotecznego.

2.2.5. Materiały archiwalne

Zasady ochrony materiałów archiwalnych zostały określone w ustawie z dnia 14 lipca 1983r. O narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2011 r. Nr 123, poz. 698, Nr 171, poz. 1016, z 2014 r. poz. 822, z 2015 r. poz. 566.)

2.2.6. Wybrane prawa i obowiązki powszechne

Prowadząc roboty budowlane lub ziemne należy się liczyć z odkryciem przedmiotów, co do których istnieje przypuszczenie, iż są one zabytkami. *Artykuł 32* określa procedurę postępowania w przypadku dokonania takiego odkrycia, według której prowadzący roboty jest zobowiązany:

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot,*
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia,*
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta).*

W terminie niezwłocznym, nie dłuższym niż 3 dni wójt (burmistrz, prezydent miasta) jest obowiązany przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa powyżej. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany w terminie 5 dni od dnia przyjęcia tego zawiadomienia, dokonać oględzin odkrytego przedmiotu. Jeżeli w tym terminie wojewódzki konserwator zabytków nie dokona oględzin odkrytego przedmiotu, przerwane roboty mogą być kontynuowane.

Po dokonaniu oględzin odkrytego przedmiotu wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:

- 1) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot nie jest zabytkiem,*
- 2) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot jest zabytkiem, a kontynuacja robót nie doprowadzi do jego zniszczenia lub uszkodzenia,*

3) nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie.

Roboty budowlane lub ziemne nie mogą być wstrzymane na okres dłuższy niż miesiąc od dnia doręczenia decyzji wojewódzkiego konserwatora zabytków, chyba, że w trakcie badań archeologicznych zostanie odkryty zabytek posiadający wyjątkową wartość. W takim wypadku wojewódzki konserwator zabytków może wydać decyzję o przedłużeniu okresu wstrzymania robót. Jednak nie dłużej niż do 6 miesięcy od dnia doręczenia decyzji, o której mowa w powyżej. Po zakończeniu badań archeologicznych wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję pozwalającą na kontynuację przerwanych robót.

W przypadku odkrycia przedmiotu co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, z wyłączeniem zabytków archeologicznych, w sprawach własności i wynagrodzenia dla znalazcy tego przedmiotu stosuje się odpowiednio art. 189 Kodeksu cywilnego (*Jeżeli rzecz mająca znaczniejszą wartość materialną albo wartość naukową lub artystyczną została znaleziona w takich okolicznościach, że poszukiwanie właściciela byłoby oczywiście bezcelowe, znalazca obowiązany jest oddać rzecz właściwemu organowi państwowemu. Rzecz znaleziona staje się własnością Skarbu Państwa, a znalazcy należy się odpowiednie wynagrodzenie.*).

Jeżeli ktoś przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, to burmistrza

Burmistrz jest obowiązany niezwłocznie, nie dłużej niż w terminie 3 dni, przekazać wojewódzkiemu konserwatorowi zabytków przyjęte zawiadomienie, o którym mowa powyżej. W terminie 3 dni od dnia przyjęcia tego zawiadomienia wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany dokonać oględzin znalezionego przedmiotu i miejsca jego znalezienia oraz, w razie potrzeby, zorganizować badania archeologiczne (*art. 33*).

Osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda, jeżeli dopełniły one powyższych obowiązków (*art. 34 ust. 1*).

Przedmioty będące zabytkami archeologicznymi odkrytymi, przypadkowo znalezionymi albo pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych, stanowią własność Skarbu Państwa (*art. 35 ust. 1*).

Osoba, która bez pozwolenia albo wbrew warunkom pozwolenia poszukuje ukrytych lub porzuconych zabytków, w tym przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania, podlega karze aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny (*art. 111*).

W razie popełnienia powyższego wykroczenia można orzec:

- 1) przepadek narzędzi i przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia wykroczenia, chociażby nie stanowiły własności sprawcy,*
- 2) przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z wykroczenia,*

3) obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego lub zapłaty równowartości wyrządzonej szkody.

Art. 115.

1. Kto niezwłocznie nie powiadomił wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o odkryciu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, a także nie wstrzymał wszelkich robót mogących uszkodzić lub zniszczyć znaleziony przedmiot i nie zabezpieczył, przy użyciu dostępnych środków, tego przedmiotu i miejsca jego znalezienia, podlega karze grzywny.
2. W razie popełnienia wykroczenia określonego w ust. 1 można orzec nawiązkę do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

Art. 116.

1. Kto niezwłocznie nie powiadomił wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) o przypadkowym odkryciu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, a także nie zabezpieczył, przy użyciu dostępnych środków, tego przedmiotu i miejsca jego znalezienia, podlega karze grzywny.
2. W razie popełnienia wykroczenia określonego w ust. 1 można orzec nawiązkę do wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

2.3. Inne regulacje prawne

Obowiązek ochrony zabytków uwzględniono też w innych aktach prawnych, w tym:

1. Ustawa z dnia 7 lipca 1994r. - Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1409, z 2014 r. poz. 40, 768, 822, 1133, 1200, z 2015 r. poz. 151, 200, 443, 528, 774, 1165, 1265, 1549, 1642, 1777) określa zasady postępowania z obiektami budowlanymi, mając na uwadze zasady postępowania w przypadku obiektów wpisanych do rejestru zabytków lub ewidencji zabytków:

Art.1

Ustawa – Prawo budowlane, zwana dalej „ustawą”, normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiorczy obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach.

Art.2 ust.2

Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności:

- 3) o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001r. - Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2013 r. poz. 1232, 1238, z 2014 r. poz. 40, 47, 457, 822, 1101, 1146, 1322, 1662, z 2015 r. poz. 122, 151, 277, 478, 774, 881, 933, 1045, 1223, 1434, 1593, 1688, 1936) określa zasady ochrony środowiska oraz zachowania wartości kulturowych.

3. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2013 r. poz. 627, 628, 842, z 2014 r. poz. 805, 850, 1101, 1863, z 2015 r. poz. 222, 774.) określa m. in. zasady dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew położonych na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską

4. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2015 r. poz. 782, 985, 1039.) określa m. in. zasady postępowania w stosunku do nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

W rozumieniu art. 6. pkt. 5 ustawy celem publicznym jest:

5) opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

5. Ustawa z dnia 25 października 1991r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. z 2012 r. poz. 406, z 2014 r. poz. 423, z 2015 r. poz. 337.) precyzuje zasady wykonywania działalności kulturalnej. Jednym z jej zadań jest opieka nad zabytkami.

Art.1

1. Działalność kulturalna w rozumieniu niniejszej ustawy polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury.

2. Państwo sprawuje mecenat nad działalnością kulturalną polegający na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami.

3. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego może wspierać finansowo, w ramach mecenatu państwa, realizację planowanych na dany rok zadań związanych z polityką kulturalną państwa, prowadzonych przez instytucje kultury i inne podmioty nienależące do sektora finansów publicznych.

4. Mecenat, o którym mowa w ust. 2 i 3, sprawują także organy jednostek samorządu terytorialnego w zakresie ich właściwości.

6. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1118, 1138, 1146.) zalicza do sfery zadań publicznych działania w zakresie kultury, sztuki i ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, co wiąże się z ochroną zabytków.

Art. 3

1. Działalnością pożytku publicznego jest działalność społecznie użyteczna, prowadzona przez organizacje pozarządowe w sferze zadań publicznych określonych w ustawie.

Art. 4.

1. Sfera zadań publicznych, o której mowa w art. 3 ust. 1, obejmuje zadania w zakresie:
16) kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;

7. Ustawa z dnia 9 października 2015r. o rewitalizacji (Dz. U. z 2015 r. poz. 1777.) określa sposób postępowania w przypadku występowania na obszarze rewitalizowanym budynków objętych formami ochrony zabytków oraz możliwość otrzymania dotacji na wykonanie określonych prac.

W rozumieniu Art.17 ust. 2 pkt. 4 ustawy wójt, burmistrz albo prezydent miasta, po podjęciu przez radę gminy uchwały o przystąpieniu do sporządzenia gminnego programu rewitalizacji, występuje o zaopiniowanie:

b) w przypadku gdy jest to uzasadnione specyfiką obszaru rewitalizacji przez:
– właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków – w zakresie form ochrony zabytków,

W rozumieniu Art.35 ust. 1 pkt. 2 ustawy gmina ma możliwość udzielenia dotacji na wykonywanie określonych prac przy budynkach niewpisanych do rejestru zabytków:

Art. 35. 1. W przypadku nieruchomości położonych na obszarze Strefy gmina może udzielić ich właścicielom lub użytkownikom wieczystym dotacji w wysokości nieprzekraczającej 50% nakładów koniecznych na wykonanie:

2) prac konserwatorskich i prac restauratorskich w rozumieniu art. 3 pkt 6 i 7 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.7)) w odniesieniu do nieruchomości niewpisanych do rejestru zabytków

8. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.) wprowadza pojęcie krajobrazu priorytetowego, dla określenia którego obszar zabytkowy może mieć znaczenie ze względu na wartości kulturowe.

Art. 7. W ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2015 r. poz. 199 i 443) wprowadza się następujące zmiany:

1) w art. 2:

a) po pkt 16 dodaje się pkt 16a–16f w brzmieniu:

16f) „krajobrazie priorytetowym” – należy przez to rozumieć krajobraz szczególnie cenny dla społeczeństwa ze względu na swoje wartości przyrodnicze, kulturowe, historyczne, architektoniczne, urbanistyczne, ruralistyczne lub estetyczno-widokowe, i jako taki wymagający zachowania lub określenia zasad i warunków jego kształtowania;”;

W rozumieniu art. 9 pkt. 7 w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2013 r. poz. 627, z późn. zm.11)) wprowadza się następujące zmiany, dotyczące elementów chronionych w ramach krajobrazu priorytetowego:

„Art. 23a. 1. Na obszarze chronionego krajobrazu sejmik województwa, w drodze uchwały stanowiącej akt prawa miejscowego:

1) wyznacza, w granicach krajobrazów priorytetowych zidentyfikowanych w ramach audytu krajobrazowego, o którym mowa w art. 38a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, strefy ochrony krajobrazu stanowiące w szczególności przedpola ekspozycji, osie widokowe, punkty widokowe oraz obszary zabudowane wyróżniające się lokalną formą architektoniczną, istotne dla zachowania walorów krajobrazowych obszaru chronionego krajobrazu, wraz ze wskazaniem które z zakazów, wymienionych w art. 24 ust. 1a, obowiązują w danej strefie;

2) określa wykaz obiektów o istotnym znaczeniu historycznym i kulturowym.

2.4. Organy ochrony zabytków

Zgodnie z art. 89 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774.):

Organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;*
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.*

3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

Włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych stanowi jeden z celów gminnego programu opieki nad zabytkami. System zadań strategicznych dla obszaru gminy tworzony jest zarówno przez przyjęte przez radę dokumenty strategiczne jak i dokumenty opracowywane przez jednostki administracyjne wyższego rzędu. Zadania strategiczne związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami na poziomie ponadlokalnym, obejmujące swym zasięgiem obszar gminy definiują:

- 1) Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014 – 2017
- 2) Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
- 3) Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020
- 4) Strategia Rozwoju Kraju 2020
- 5) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020
- 6) Narodowy Plan Rewitalizacji 2022. Założenia

Program opieki nad zabytkami wpisuje się z priorytetami, kierunkami i zadaniami w poniżej przedstawione dokumenty strategiczne.

3.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

3.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014 – 2017

Ochrona dziedzictwa kulturowego, zgodnie z art. 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jest jednym z podstawowych obowiązków Państwa. Dziedzictwo kulturowe to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń. Pomimo iż najczęściej utożsamiane jest ono z architekturą i sztuką, to jego elementy stanowią także formy gospodarowania (np. sposoby uprawy roli) i wiele innych przejawów życia i rozwoju społeczności. Zabytki są więc integralną częścią narodowego dziedzictwa kulturowego i są dobrem wspólnym, o które troskę każdemu obywatelowi nakazuje art. 82 Konstytucji RP.

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z 2015 r. poz. 397, 774.):

Art. 84.

W celu stworzenia warunków niezbędnych do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego inicjuje i opracowuje, przy pomocy Generalnego Konserwatora Zabytków, krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Art. 85.

1. W krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami określa się, w szczególności, cele i kierunki działań oraz zadania w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, warunki i sposób finansowania planowanych działań, a także harmonogram ich realizacji.

2. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami opracowuje się na okres 4 lat.

Art. 86.

1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami uchwała Rada Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Art. 90.

2. Do zadań wykonywanych przez Generalnego Konserwatora Zabytków należy, w szczególności:

1) opracowanie krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014- 2017 przyjęty został w dniu 24 czerwca 2014 r. przez Radę Ministrów. Dokument ma usprawnić nadzór nad służbami konserwatorskimi oraz określić źródła finansowania inwestycji i procedur administracyjnych

związanych z wydawaniem decyzji oraz przyznawaniem funduszy na prace podejmowane w obiektach zabytkowych.

Celem głównym Krajowego Programu jest:

Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków

Dla realizacji celu głównego opracowano trzy cele szczegółowe:

Cel szczegółowy 1: Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce

Kierunki działania:

1. Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych (księgi rejestru A i C).
2. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego.
3. Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych.
4. Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego.
5. Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych.
6. Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C).
7. Realizacja badań w ramach AZP na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

Cel szczegółowy 2: Wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków

Kierunki działania:

1. Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach.
2. Wypracowanie standardów, pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną.
3. Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków.
4. Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

Cel szczegółowy 3: Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji

Kierunki działania:

1. Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa, Faro 2005.
2. Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych.
3. Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu.
4. Zwiększanie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

W ramach kierunków działań zaplanowano szczegółowe zadania, mające na celu wypracowanie podjętych założeń na lata 2014-2017 lub w przedłużeniu na okres funkcjonowania, kolejnej, czteroletniej edycji Krajowego Programu na lata 2018-2021. Oprócz określenia celów, kierunków

zadania oraz opracowania szczegółowych działań, jak również metod monitorowania, opracowano szczegółowy harmonogram wdrażania Krajowego Programu w ramach poszczególnych celów.

3.1.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta Uchwałą nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., stanowi najważniejszy dokument strategiczny, dotyczący ładu przestrzennego Polski. Celem strategicznym dokumentu jest:

Efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych - konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie.

Do osiągnięcia podstawowego celu ustanowiono sześć celów operacyjnych, z których czwarty i szósty najbardziej związane są z ochroną dziedzictwa kulturowego kraju.

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski

Kierunki działania:

4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju, jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych

4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami europejskiej konwencji krajobrazowej

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego

W ramach realizacji niniejszych celów skoncentrowano się na objęciu ochroną prawną najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym krajobrazów naturalnych i historycznych, w tym układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz stanowisk archeologicznych.

3.1.3. Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020

„Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013” została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r., natomiast w 2005 roku przyjęto „Uzupelnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020” stanowiące dokument uzupełniający i wydłużający okres ważności pierwszego opracowania. W ramach realizacji spójnych działań w poszczególnych regionach Polski, zostały wyodrębnione główne zadania i priorytety w dziedzinie kultury.

Określoną w „Narodowej Strategii ...” misją jest:

Zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.

W założeniach do Narodowej Strategii Rozwoju Kultury „ochrona dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochrona i rewaloryzacja zabytków” określone są jako jeden ze strategicznych obszarów w okresie programowania 2004-2020.

Celem strategicznym (nadrzędnym) jest: zrównoważenie rozwoju kultury w regionach. Celami cząstkowymi (uzupełniającymi) są:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury.
3. Wzrost udziału kultury w PKB.
4. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
5. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury.
6. Wzrost uczestnictwa w kulturze.
7. Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych.
8. Efektywna promocja twórczości.
9. Promocja polskiej kultury za granicą.
10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Jednostki samorządu terytorialnego i Ministerstwo Kultury uznane zostały jako wiodące instytucje strategiczne z punktu widzenia strategii.

„Narodowa Strategia ...” wyodrębnia pięć strategicznych obszarów kultury, dla których sformułowano Narodowe Programy Kultury (NPK), które stanowią instrumenty jej realizacji, tzn. narzędzia niezbędne z punktu widzenia możliwości przełożenia koncepcji na konkretne działania realizacyjne. Dla każdego programu określono cel strategiczny, instrumenty realizacji, plan finansowy oraz wyznaczono instytucje odpowiedzialne za ich zarządzanie. Działania podejmowane w ramach NPK powinny prowadzić m.in. do następujących efektów:

- zwiększenia liczby MSP oraz liczby zatrudnionych w przemysłach kultury,
- radykalnej poprawy podstawowej infrastruktury kultury i stanu zabytków,
- stworzenia markowych produktów turystyki kulturowej,
- wykształcenia więzi pomiędzy kulturą, edukacją i nauką w kształtowaniu kapitału społecznego.

Cel cząstkowy „zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków” realizowany będzie w ramach obszaru priorytetowego, któremu odpowiada Narodowy Program Kultury „ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”.

Cele operacyjne „Narodowej Strategii ...” na lata 2004-2020 określa 11 programów operacyjnych Ministra Kultury. Programy operacyjne stanowią, zgodnie z metodologią przyjętą dla dokumentów wchodzących w NPR na lata 2007-2013, uszczegółowienie i rozszerzenie Narodowych Programów Kultury. 11 programów operacyjnych Ministra Kultury stanowi podstawę ubiegania się o środki Ministra Kultury na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie artystyczne, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze.

3.1.4. Strategia Rozwoju Kraju 2020

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została uchwalona przez Radę Ministrów dnia 25 września 2012 r. Jest to główna strategia rozwojowa w średnim horyzoncie czasowym, wskazuje strategiczne zadania państwa, których podjęcie w perspektywie najbliższych lat jest niezbędne, by wzmocnić procesy rozwojowe. Wizja Polski 2020:

Polska w roku 2020 to: aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka i sprawne państwo

Strategia wyznacza trzy obszary strategiczne, w których będą się koncentrować główne zadania:

1. Sprawne i efektywne państwo;
2. Konkurencyjna gospodarka;
3. Spójność społeczna i terytorialna.

Zgodnie z Cel I.1. Przejście od administrowania do zarządzania rozwojem, Priorytet I.1.5. Zapewnienie ładu przestrzennego wprowadzony zostanie obowiązek sporządzania planów zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych obejmujących: obszary miejskie, a w szczególności metropolitalne, tereny wrażliwe rozwojowo, związane z ochroną (...) dziedzictwa kulturowego.

Drugim podkreślonym przez strategię obszarem jest digitalizacja zasobów dziedzictwa narodowego oraz zapewnienie właściwego ich przechowywania (Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych, Priorytet II.5.3. Zapewnienie odpowiedniej jakości treści i usług cyfrowych; Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych, Priorytet III.2.1. Podnoszenie jakości i dostępności usług publicznych).

Wspierany będzie rozwój infrastruktury społecznej – w tym infrastruktury kulturalnej – oraz działania na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, co stanowi ważny czynnik rozwoju i podnoszenia atrakcyjności gminy (Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych, Priorytet III.3.2. Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich).

Program Opieki nad Zabytkami na lata 2015-2018 zgodny jest z zapisami Strategii Rozwoju Kraju 2020.

3.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Strategię Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 przyjęto Uchwałą Nr 61 Rady Ministrów z dnia 26 marca 2013 roku. Wskazano między innymi w niej, na fakt, że *dziedzictwo kulturowe stanowi (...) przedmiot ochrony, oraz potencjał, który winien zostać wykorzystywany dla obecnego i przyszłego rozwoju. Obejmuje ono materialne dobra kultury, naszą pamięć i tożsamość.*

Wśród przyjętych celów na uwagę zasługują przede wszystkim:

Cel szczegółowy 1: Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji

Kierunki działania:

- 1.2.3. Rozwój kompetencji kulturowych w uczeniu się innym niż formalne oraz upowszechnienie różnych form uczestnictwa w kulturze;
- 1.2.4. Rozwijanie kompetencji społecznych liderów i animatorów.

Cel szczegółowy 4: Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego

Kierunki działania:

4.1.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu;

4.1.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

W ramach wypełnienia postanowień strategii zorganizowano procesy programowania, monitorowania strategicznego i ewaluacji w ramach otwartej metody koordynacji. Metoda ta respektuje niezależność poszczególnych podmiotów w realizacji ich ustawowych zadań.

Koordinowanie i nadzorowanie realizacji Strategii oraz koordynowanie realizacji działań w ramach celów szczegółowych 3 i 4 Strategii powierza się ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, natomiast koordynowanie realizacji działań w ramach celu szczegółowego 1 Strategii powierza się ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania.

Program Opieki nad Zabytkami na lata 2015-2018 zgodny jest z zapisami Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.

3.1.6. Narodowy Plan Rewitalizacji 2022. Założenia

Dokument ten stanowi wizję Narodowego Planu Rewitalizacji. Myślą przewodnią Narodowego Planu Rewitalizacji ma być zapewnienie mu możliwie powszechnego charakteru tak, aby jak najszersze grono obywateli i podmiotów mogło się utożsamić z ideą naprawy środowiska miejskiego i włączać się lub podejmować z własnej inicjatywy działania w tym zakresie. Plan Rewitalizacji ma odnieść się do:

- zagadnienia przywracania świetności dzielnicom śródmiejskim
- uzdrawiania relacji społecznych i rozwiązywania problemów infrastrukturalno-technicznych w zaniedbanych dzielnicach „miasta XIX wiecznego” i blokowiskach
- ponownego zagospodarowania terenów przemysłowych, powojkowych, pokolejowych i portowych
- innych sytuacji, w których władze samorządowe lub mieszkańcy dochodzą do wniosku, że miasto powinno być na danym obszarze „uzdrowione”

Obok dążenia do powszechności, drugim, niemniej ważnym filarem NPR, będzie przejście do pełniejszego, całościowego rozumienia rewitalizacji – (...) jako zespołu działań prowadzonych kompleksowo, wielowymiarowo, skoordynowanych i skoncentrowanych tematycznie i terytorialnie w celu osiągnięcia założonych przemian w obszarach kryzysowych.

Narodowy Plan Rewitalizacji promuje podejście kompleksowe (a w przypadku ubiegania się o środki publiczne wręcz go wymaga), zakładające skoncentrowane wysiłki wielu podmiotów na rzecz wyprowadzenia ze stanu kryzysowego danego obszaru, obejmującego interwencję w sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzennej oraz kulturowej. Niezbędne jest przy tym, aby rewitalizacja obszarów zdegradowanych była elementem całościowej wizji rozwoju miasta.

Głównym celem Narodowego Planu Rewitalizacji jest poprawa warunków rozwoju obszarów zdegradowanych w wymiarze przestrzennym, społecznym, kulturowym i gospodarczym.

Realizacji tego celu służyć będzie tworzenie korzystnych warunków dla prowadzenia rewitalizacji w Polsce i położenie nacisku na holistyczne, zintegrowane podejście do prowadzenia takich działań.

Regulacje zatem dotyczyć będą zagadnień mających na celu stworzenie sprzyjającego otoczenia prawnego i zachęt do działań rewitalizacyjnych (po przeprowadzeniu szczegółowej analizy ich powiązań w systemie prawa, celem tych zmian będzie eliminacja utrudnień i ograniczeń w

prowadzeniu kompleksowych działań rewitalizacyjnych oraz dla zapewnienia ciągłości działań rewitalizacyjnych).

Rozważenia instrumentów zachęcających podmioty prywatne do inwestowania na obszarach zdegradowanych (propozycje zgłoszone przez stronę społeczną i ekspertów).

Realizacja działań wynikających z programu powinna:

- wiązać się z ich priorytetyzacją i identyfikacją przedsięwzięć koniecznych,
- koncentrować się na rozwiązaniu kluczowych problemów, które według diagnozy najbardziej przyczyniają się do powstania i trwania kryzysu danego obszaru.

Projekty powinny być realizowane na obszarach zdegradowanych, nie musi być to jednak regułą bezwzględnie obowiązującą, gdyż niektóre problemy obszarów zdegradowanych mogą być rozwiązywane dzięki realizacji projektów poza tymi obszarami (np. projekty dot. aktywizacji zawodowej).

Za określenie obszaru zdegradowanego wymagającego najbardziej kompleksowej interwencji i wskazanie go w programie rewitalizacji odpowiadają władze gminy.

3.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu:

- 1) Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020
- 2) Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego
- 3) Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011 – 2014
- 4) Strategia Rozwoju Ziemi Puckiej na lata 2016-2025

Cele, kierunki i działania określone w programie opieki nad zabytkami są spójne z dokumentami na poziomie województwa i powiatu.

3.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

Uchwałą Nr 587/XXXV/05 z dnia 18 lipca 2005 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego Sejmik Województwa Pomorskiego przyjął zaktualizowaną „Strategię Rozwoju Województwa Pomorskiego”. Jest to podstawowy dokument strategiczny wytyczający kierunki rozwoju województwa pomorskiego aż do roku 2020.

Wizja województwa pomorskiego w roku 2020 został w „Strategii ...” zdefiniowana następująco:

Województwo pomorskie 2020 roku to znaczący partner w Regionie Morza Bałtyckiego - region czystego środowiska; wysokiej jakości życia; rozwoju opartego na wiedzy, umiejętnościach, aktywności i otwartości mieszkańców; silnej i zróżnicowanej gospodarki; partnerskiej współpracy; atrakcyjnej i spójnej przestrzeni, a także kultywowania wielokulturowego dziedzictwa oraz tradycji morskich i solidarnościowych.

Strategia wyznacza 14 celów strategicznych ujętych w ramach 3 priorytetów (Cele w ramach priorytetu konkurencyjność:

- Lepsze warunki dla przedsiębiorczości i innowacji
- Wysoki poziom edukacji i nauki
- Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne
- Efektywna sfera publiczna

- Silna pozycja i powiązania Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta w układzie ponadregionalnym, głównie bałtyckim

Cele w ramach priorytetu spójność:

- Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej
- Silne, zdrowe i zintegrowane społeczeństwo
- Rozwój społeczeństwa obywatelskiego
- Kształtowanie procesów społecznych i przestrzennych dla poprawy jakości życia
- Wzmacnianie subregionalnych ośrodków rozwojowych

Cele w ramach priorytetu dostępność:

- Efektywny i bezpieczny
- system transportowy Poprawa funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej i teleinformatycznej
- Lepszy dostęp do infrastruktury społecznej, zwłaszcza na obszarach strukturalnie słabych

Zachowanie i poprawa stanu środowiska przyrodniczego). Cele strategiczne mają charakter ogólny i określają pożądane stany lub procesy. Są one doprecyzowane poprzez opis kierunków działań.

Cele w ramach priorytetu konkurencyjność:

- Lepsze warunki dla przedsiębiorczości i innowacji
- Wysoki poziom edukacji i nauki
- Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne
- Efektywna sfera publiczna
- Silna pozycja i powiązania Obszaru Metropolitalnego Trójmiasta w układzie ponadregionalnym, głównie bałtyckim

Cele w ramach priorytetu spójność:

- Wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej
- Silne, zdrowe i zintegrowane społeczeństwo
- Rozwój społeczeństwa obywatelskiego
- Kształtowanie procesów społecznych i przestrzennych dla poprawy jakości życia
- Wzmacnianie subregionalnych ośrodków rozwojowych

Cele w ramach priorytetu dostępność:

- Efektywny i bezpieczny
- system transportowy Poprawa funkcjonowania systemów infrastruktury technicznej i teleinformatycznej
- Lepszy dostęp do infrastruktury społecznej, zwłaszcza na obszarach strukturalnie słabych
- Zachowanie i poprawa stanu środowiska przyrodniczego

Problematykę ochrony dóbr kultury w sposób bezpośredni zawierają niektóre priorytety i cele:

Priorytet I. KONKURENCYJNOŚĆ

Cel strategiczny 3 – Rozwój gospodarki wykorzystującej specyficzne zasoby regionalne.

Wśród kierunków działań cel ten zawiera ochronę dziedzictwa historycznego, kulturowego i przyrodniczego sprzyjającą jego racjonalnemu wykorzystaniu w rozwoju społeczno-gospodarczym, w tym m.in. wspieranie rozwoju regionalnych przemysłów kultury oraz regionalnych produktów turystycznych.

Priorytet II. SPÓJNOŚĆ

Cel strategiczny 3 – Rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Wśród kierunków działań cel ten zawiera:

- 5) wpieranie działań służących umacnianiu różnorodności i tożsamości regionalnej, utrwalanie dziedzictwa Kaszub, Kociewia, Powiśla i Żuław oraz innych części regionu, pielęgnacja i rozwój języka kaszubskiego i lokalnych dialektów, a także pielęgnowanie tradycji morskich i historycznych, w tym solidarnościowych;
- 6) wspieranie rozwoju kultury i poprawa dostępności mieszkańców regionu do oferty kulturalnej.

Cel strategiczny 4 – Kształtowanie procesów społecznych i przestrzennych dla poprawy jakości życia.

Wśród kierunków działań cel ten zawiera:

- 1) rewitalizacja obszarów regresu społeczno-gospodarczego, zdegradowanych obszarów miejskich, przemysłowych i powojennych, osiedli popegeerowskich, obszarów cennych kulturowo oraz obszarów zdegradowanych przyrodniczo;
- 2) wspieranie kompleksowej odnowy wsi pomorskiej;

Priorytet III. DOSTĘPNOŚĆ**Cel strategiczny 3 – Lepszy dostęp do infrastruktury społecznej, zwłaszcza na obszarach strukturalnie słabych.**

Wśród kierunków działań cel ten zawiera modernizację wyposażenia i wspieranie działalności instytucji kultury, w tym także tworzenie warunków dla ośrodków integracji i aktywizacji społeczności lokalnych.

Jednym z sześciu zasadniczych narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 jest Regionalny Program Strategiczny w zakresie atrakcyjności kulturalnej i turystycznej *Pomorska Podróż* jest

Program pełni wiodącą rolę w konkretyzacji i realizacji działań Samorządu Województwa Pomorskiego w takich obszarach jak wizerunek i marka turystyczna Pomorskiego oraz budowa sieciowych, ponadregionalnych produktów turystycznych.

Zakres tematyczny Regionalnego Programu Strategicznego Pomorska Podróż obejmuje jeden cel operacyjny Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego Unikatowa oferta turystyczna i kulturalna i dwa kierunki działań: rozwój sieciowych i kompleksowych produktów turystycznych oraz stworzenie rozpoznawalnej, wysokiej jakości oferty kulturalnej.

Cel szczegółowy 1. Zachowanie i turystyczne wykorzystanie potencjału dziedzictwa kulturowego i naturalnego. Priorytet 1.1 Opieka i ochrona dziedzictwa kulturowego wskazuje, że dla zachowania regionalnej różnorodności i oryginalnych cech kulturowych ważne jest wzmocnienie systemowego wsparcia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych oraz kompleksowych renowacji obiektów zabytkowych. Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu mają na celu przede wszystkim poprawę stanu zachowania zabytków, trwałe ich zachowanie, a także zwiększenie ich dostępności dla mieszkańców, turystów i inwestorów ma być zrealizowany dzięki działaniu 1.1.1 Poprawa stanu obiektów i obszarów zabytkowych.

Potencjalne przedsięwzięcia strategiczne Regionalnego Programu Strategicznego Pomorska Podróż są realizacją zobowiązań Samorządu Województwa Pomorskiego określonych w Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego.

3.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego przyjęty został przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 30 września 2002 r. uchwałą Nr 639/XLVI/02, a następnie zmieniony w dniu 26 października 2009 r. uchwałą Nr 1004/XXXIX/09 (Dz. U. Woj. Pom. Nr 172 z dnia 16 grudnia 2009 r., poz. 3361).

W dokumencie tym uznano, że zrealizowanie celów polityki przestrzennej jest możliwe pod warunkiem stosowania określonych ogólnych zasad rozwijających zasadę generalną: długookresowego równoważenia rozwoju. Jedną z tych zasad jest stosowanie trójochrony (integralnej ochrony wartości przyrodniczych, kulturowych i krajobrazu) dla utrzymania równowagi środowiska i poprawy warunków i jakości życia.

W rozdziale 12.1.2. poświęconym systemowi ochrony środowiska kulturowego wskazano, że ochrona elementów dziedzictwa kulturowego jest częścią składową procesu kształtowania i ochrony ładu przestrzennego. Sformułowano następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- a) Ochrona różnorodności dziedzictwa kulturowego wykształconego w wyniku wielu procesów kulturowych oraz dóbr kultury współczesnej.
- b) Ochrona zachowanych zespołów obiektów zabytkowych o wyrazistej tożsamości – nawet jeśli poszczególne obiekty nie posiadają wybitnej wartości historycznej lub artystycznej.
- c) Wprowadzanie funkcji umożliwiających efektywne i racjonalne gospodarowanie obiektem zabytkowym.
- d) Unikanie przekształceń przestrzennych mogących zagrażać zasobom dziedzictwa kulturowego, np.: dysharmonijne lub szkodliwe sąsiedztwo.
- e) Stwarzanie przestrzennych warunków dla kontynuacji funkcji tożsamy dla tradycji miejsca, których podtrzymywanie jest racjonalne np.: targowe w śródmieściach miast o korzeniu średniowiecznym, rybołówstwo na wybrzeżu i rybactwo na Zalewie Wiślanym.
- f) Ekspozowanie w strukturze przestrzennej, w panoramach i sylwetach miejscowości elementów najcenniejszych i udostępnianie miejsc o wysokich walorach kulturowych, w szczególności zabytków rangi światowej, europejskiej i krajowej oraz wybitnych dóbr kultury współczesnej.
- g) Komponowanie nowych struktur z uwzględnieniem historycznej zabudowy – uzupełnianie istniejących struktur o nowe elementy tworzące harmonijną całość.
- h) W gminnych dokumentach planistycznych należy:
 - zidentyfikować istniejące i potencjalne konflikty funkcjonalno-przestrzenne związane z ochroną walorów kulturowych;
 - zidentyfikować elementy charakterystyczne krajobrazu kulturowego oraz określić zasady ich ochrony
 - (np.: wskazanie wytycznych dotyczących zgodnych z tożsamością miejscowości zasad: posadowienia obiektów na działce, formy obiektu, detalu architektonicznego);
 - określić elementy charakterystyczne w przypadku dóbr kultury współczesnej, które winny zostać zachowane

Jako kierunki zagospodarowania przestrzennego wskazano:

- 1) Ochronę i odnowę charakterystycznych zasobów dziedzictwa kulturowego regionu, m.in.: układów urbanistycznych i ruralistycznych, zabytków wsi pomorskiej, dziedzictwa morskiego i

rzecznego, dziedzictwa budownictwa ceglanego (przede wszystkim najstarsze kościoły i założenia klasztorne, zamki krzyżackie) i drewnianego (przede wszystkim dziedzictwo kulturowe Ziemi Słupskiej, Żuławy, Powiśla, Kaszub i Kociewia), obiektów dziedzictwa obronnego i techniki (w tym systemów hydrotechnicznych), kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich, materialnych relikwów dziedzictwa solidarnościowego, zespołów rezydencjalnych, zespołów zieleni urządzonej, wybitnych dóbr kultury współczesnej.

W rozdziale 12.1.3. poświęconym systemowi ochrony walorów krajobrazu wskazano następujące zasady zagospodarowania przestrzennego:

- a) W strefach krajobrazu harmonijnego (ziemia puckska, bytowska, kartuska, słowińska, dolina dolnej Wisły, Żuławy Wiślane, Równina Charzykowska oraz parki krajobrazowe, parki narodowe) zachowanie i uczynianie istniejących wartości estetyczno-widokowych związanych z rzeźbą terenu oraz jego naturalnym i kulturowym pokryciem.
- b) W sferze krajobrazu dysharmonijnego i zdegradowanego (aglomeracja Trójmiasta, obszary podmiejskie ośrodków regionalnych, główne ciągi komunikacyjne) – przywracanie równowagi przyrodniczej, zwiększanie bioróżnorodności, porządkowanie i odtwarzanie zasobów kulturowych, usuwanie lub maskowanie zielenią elementów obniżających walory estetyczno-widokowe.
- c) Ograniczanie zainwestowania na terenach leśno-rolnych (szczególnie o wysokich wartościach kulturowych i estetycznych) przez wyznaczenie w dokumentach planistycznych gmin obszarów wyłączonych spod zabudowy i jej ograniczenie oraz wskazywanie linii zabudowy oddzielającej obszar zabudowany od obszarów rolnych lub zagrodowej zabudowy rozproszonej.
- d) Eliminacja i przeciwdziałanie powstawaniu zabudowy o cechach dysharmonijnych w strefach wglądów na tereny o wysokich walorach krajobrazowych.
- e) Ekspozycja i odtwarzanie dominant architektonicznych (np. baszty, wieże zamków, kościołów czy ratuszy).
- f) Preferowanie i kontynuacja dobrej praktyki w zagospodarowaniu przestrzeni (układów ruralistycznych, niw siedliskowych etc.) i sposobie użytkowania obszarów o wyraźnych walorach przyrodniczo-kulturowych i krajobrazowych.
- g) Ochrona przestrzeni o specyficznych i unikatowych walorach krajobrazowych.
- h) Ograniczanie wprowadzania obcych krajobrazowo elementów i form zagospodarowania antropogenicznego oraz dewastowania elementów przyrodniczych i architektonicznych krajobrazu – ochrona tożsamości wszystkich typów krajobrazu.
- i) Kształtowanie i podnoszenie walorów krajobrazowych oraz ich lepsze udostępnienie, jako elementu jakości życia i atrakcyjności turystycznej województwa.
- j) Opracowywanie studiów krajobrazowych przy realizacji inwestycji wielkopowierzchniowych, wysokościowych lub liniowych w dominujący sposób oddziałujących na przestrzeń.
- k) Zachowanie charakterystycznych cech naturalnych krajobrazów nadmorskich i naturalnych procesów ich kształtowania, ekspozycji widokowej.

W kierunkach zagospodarowania przestrzennego wskazano m.in.:

- g) W gminnych dokumentach planistycznych należy określić:
 - a) elementy i obszary charakterystyczne dla krajobrazu kulturowego miejscowości oraz szczegółowe zasady ich przekształceń;
 - b) strefy krajobrazu zdegradowanego oraz zasady i kierunki ich przekształceń;

c) sposoby rekompozycji, restylizacji i uporządkowania chaotycznych układów zabudowy;

d) zasady zagospodarowania punktów widokowych i ochrony panoram widokowych.

11) Podejmowanie czynnych działań – restytucji, rewaloryzacji i rekultywacji elementów przyrodniczych i architektoniczno-kulturowych decydujących o zachowaniu lub przywróceniu walorów krajobrazowych specyficznych dla poszczególnych typów obszarów.

12) Podejmowanie działań ochronnych na obszarach wiejskich mających na celu utrzymanie przestrzeni otwartych cennych krajobrazowo, w tym głównie ochrona terenów leśnych i rolnych, poprzez wyłączenie ich z terenów potencjalnie przeznaczanych pod zabudowę.

W rozdziale 12.3. Infrastruktura społeczna, w kierunkach zagospodarowania przestrzennego w

3) Kultura i sztuka:

3) Rozwijanie różnorodnych form upowszechniania i krzewienia kultury na obszarze całego województwa oraz poprawa warunków świadczenia tych usług, zwłaszcza wspierających i upowszechniających kulturę i edukację regionalną, m. in. domy i ośrodki kultury, uniwersytety ludowe.

4) Obejmowanie ochroną w planach zagospodarowania przestrzennego ocalałych obiektów dziedzictwa kulturowego i wykorzystywanie jako wzorców w kształtowaniu lokalnej przestrzeni, a także bazy dla tworzenia instytucji kultury.

W rozdziale 12.4.1 Rozwój gospodarki turystycznej Zadania polityki przestrzennej zakładają:

1) Rozwój całorocznej oferty turystycznej opartej o walory przyrodniczo-kulturowe i krajobrazowe oraz funkcje miejskie i metropolitalne.

W Zasadach zagospodarowania przestrzennego:

e) Ograniczanie presji turystycznej na obszary wrażliwe przyrodniczo, kulturowo i krajobrazowo przez zapewnienie infrastruktury obsługi ruchu turystycznego przeciwdziałającej dewastacji tych obszarów.

f) Wytężanie i organizowanie szlaków turystycznych, zwłaszcza tras rowerowych o znaczeniu ponadlokalnym w sposób umożliwiający ich wykorzystanie niezależnie od stopnia sprawności fizycznej.

i) Realizacja inwestycji bezpośrednio chroniących środowisko przyrodnicze, wartości kulturowe i krajobraz, w rejonach najintensywniej wykorzystywanych turystycznie – w szczególności w pasie nadmorskim i na Pojezierzu Kaszubskim.

W Kierunkach zagospodarowania przestrzennego:

3) Rozwój infrastruktury turystyki:

b) krajoznawczej: opartej przede wszystkim na: europejskim znaczeniu Gdańska i Malborka oraz krajowym ośrodków koncentrujących i prezentujących dziedzictwo kulturowe (przede wszystkim morskie, Żuław Wiślanych i Powiśla, Kaszub, Kociewia i Ziemi Słowińskiej) przede wszystkim: Będmin, Brusy, Bytów, Chojnice, Człuchów, Gdynia, Gniew, Hel, Jastarnia, Kartuzy, Kluki, Kościerzyna, Kwidzyn, Lębork, Łeba, Nowy Dwór Gdański, Miastko, Pelplin, Słupsk, Sopot, Starogard Gdański, Swołowo, Sztum, Sztutowo, Ustka, Waplewo Wielkie, Wdzydze Kiszewskie, Wejherowo i Władysławowo;

c) świąteczno-weekendowej i agroturystyki: na terenach odznaczających się wysokimi walorami krajobrazu – np. w Dolinie Walichnowskiej, na Żuławach (Malborskich, Gdańskich i Elbląskich) Pojezierzu Iławskim, Pojezierzu Kaszubskim, Pojezierzu Starogardzkim, Pojezierzu Krajeńskim, Wysoczyźnie

- Żarnowieckiej, Równinie Charzykowskiej, Dolinie Gwdy, Wysoczyźnie Polanowskiej, Pradolinie Łeby, Pobrzeżu Kaszubskim, Mierzei Wiślanej;
- 4) Utworzenie szlaków tematycznych i produktów turystycznych, wykorzystujących kulturowe, przyrodnicze i krajobrazowe walory województwa.

3.2.3. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011 – 2014

Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014 został przyjęty przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 28 lutego 2011 r. uchwałą Nr 91/V/11. Jest dokumentem kontynuującym politykę zapoczątkowaną programem na lata 2007-2010. Dotychczas nie została podjęta uchwała Sejmiku w sprawie programu na kolejny okres.

Program opieki określa cel, priorytety i typy działań programu opieki nad zabytkami w województwie pomorskim. Celem strategicznym Programu jest:

wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej regionu

Cel ten ma być realizowany w ramach 3 priorytetów:

1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi
2. Zachowanie kulturowego dziedzictwa morskiego i rzecznoego
3. Badanie, dokumentacja i promocja dziedzictwa kulturowego

Kierunki działań w ramach Priorytetu 1: Zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi:

1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi regionu służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej.
2. Ochrona charakterystycznych elementów krajobrazu kulturowego, w tym zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.
3. Zachowanie krajobrazu kulturowego wsi pomorskiej.
4. Ożywienie obszarów zabytkowych zespołów ruralistycznych oraz urbanistycznych.
5. Zachowanie dziedzictwa architektury obronnej oraz przemysłu i techniki.
6. Poprawa stanu ochrony i opieki nad zbiorami muzealnymi i archiwalnymi.
7. Trwałe zachowanie i bezpieczeństwo obiektów zabytkowych.
8. Ekspozycja najcenniejszych zabytków dziedzictwa kulturowego miast i wsi.

Kierunki działań w ramach Priorytetu 3: Badanie, dokumentacja i promocja dziedzictwa kulturowego:

1. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.
2. Rozpoznanie zasobów i specyfiki regionalnego dziedzictwa kulturowego.
3. Promowanie tradycyjnych form i cech regionalnej architektury (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiału, kolorystyki, rozwiązań konstrukcyjnych).
4. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.
5. Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.
6. Szeroki dostęp do informacji o dorobku kultury regionalnej.

3.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy

3.3.1. Dokumenty o charakterze strategicznym

3.3.1.1. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu Malborskiego na lata 2002-2012

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu Malborskiego na lata 2002-2012 w sposób ogólny przedstawia obraz dziedzictwa miasta i gminy Nowy Staw:

5. OCHRONA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO, W TYM OBSZARY CHRONIONE

Pomniki przyrody:

- dąb szypułkowy położony przy ul. Gdańskiej w Nowym Stawie
- dąb szypułkowy położony przy rzece Świętej w Nowym Stawie
- topole (3 szt.) przy ul. Bema w Nowym Stawie
- dąb szypułkowy w miejscowości Tralewo
- platan klonisty w miejscowości Świerki
- lipa drobnolistna (2 szt.) na terenie starego cmentarza w miejscowości Świerki
- dąb szypułkowy (3 szt.) w miejscowości Dębina
- buk pospolity w miejscowości Dębina
- lipa drobnolistna w miejscowości Dębina

W gminie Nowy Staw został wyznaczony planem regionalnym obszar chronionego krajobrazu rzeki Nogat. Na terenie gminy projektowany jest Żułowski Park Krajobrazowy, który obejmować miejscowości Nidowo, Myszewo, Lubstowo wraz z otoczeniem oraz część starorzecza.

6. OBIEKTY ZABYTKOWE MIASTA I GMINY NOWY STAW

- Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża w Myszewie - parafia rzymsko-katolicka Świerki
- Cmentarz z układem zieleni wysokiej w Myszewie
- Kościół p.w. Św. Bartłomieja w Świerkach
- Budynek mieszkalny - dom podcieniowy w Świerkach
- Kościół p.w. św. Mateusza w Nowym Stawie oraz teren dawnego katolickiego cmentarza przykościelnego przy kościele parafialnym
- Kościół poewangelicki przy Rynku Kościuszki
- Układ urbanistyczny rynku w Nowym Stawie
- Budynek mieszkalny - dom podcieniowy
- Budynek mieszkalny
- Wieża ciśnień wraz z budynkiem stacji pomp

Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu Malborskiego na lata 2002-2012 prezentuje następującą misję:

POWIAT MALBORSKI obszarem w pełni wykorzystującym potencjał produkcyjny oparty na małej i średniej przedsiębiorczości oraz zasobach dla produkcji rolno-spożywczej. Obszar rozwoju gospodarczego oparty na pełnej realizacji programu dla Żuław z zachowaniem walorów środowiska naturalnego zapewniającego silną pozycję powiatu na całym Pomorzu.

Wśród celów niezbędnych i pierwszoplanowych Strategia wyznacza:

Cel pierwszorzędny (dla przestrzeni): Podjąć działania w kierunku podwyższania atrakcyjności powiatu

Cel pierwszorzędny (dla gospodarki): Podjąć działania w kierunku rozwoju turystyki

3.3.1.2. Powiatowy Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Malborskiego na lata 2015 -2018 z perspektywą na lata 2019 - 2020

Powiatowy Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Malborskiego na lata 2015 -2018 z perspektywą na lata 2019 - 2020 przyjęty został uchwałą Nr VII/60/2011 Rady Powiatu Malborskiego z dnia 27 kwietnia 2011 r. w sprawie przyjęcia aktualizacji „Programu Ochrony Środowiska oraz Planu Gospodarki Odpadami dla Powiatu Malborskiego do roku 2011 z perspektywą na lata 2012 – 2015”.

W rozdziale 4.5. Turystyka i rekreacja stwierdzono, że teren powiatu malborskiego bogaty jest w zabytki Żuław, a do najciekawszych i najbardziej charakterystycznych należą domy podcieniowe i kościoły parafialne stanowiące nieodłączny element krajobrazu żuławskich wsi. Przetrwwały przydrożne kapliczki, cmentarze, tradycyjne budownictwo ludowe, a w niektórych rejonach średniowieczne założenia melioracyjne. Świadectwem współistnienia na tych ziemiach trzech wyznań (katolickiego, ewangelickiego i mennonickiego) są zabytkowe cmentarze. W Nowym Stawie zachował się oryginalny średniowieczny układ urbanistyczny, a na środku prostokątnego placu rynkowego neogotycki kościół ewangelicki z 50-metrową ośmioboczną wieżą popularnie zwaną „ołówkiem”. Po niedawnej renowacji ten dawny zbór ewangelicki pełni funkcję kulturalno-wystawienniczą jako Galeria Żuławska.

Bliskość Nogatu sprzyja rozwojowi turystyki wodnej i wędkarstwa, można wybrać się w rejs widokowy po Nogacie. W ramach projektu „Pętla Żuławska – rozwój turystyki wodnej. Etap I” powstała przystań Żeglarska „Park Północny”, również nowa przystań tym razem kajakowa znajduje się w Nowym Stawie, gdzie odbywa się spływ kajakowy rzeką Świętą. Przez teren powiatu prowadzi wiele szlaków turystycznych, m.in szlak rzeczek południowo-żuławskich (przebieg trasy: Lichnowy - Nowy Staw - Tuja - Marynowy - Świerki) czy szlak Mennonitów. Wciąż rozwija się sieć ścieżek rowerowych: – na terenie Miasta Malborka jest 7 ścieżek rowerowych: na terenie Gminy Nowy Staw są 2 ścieżki rowerowe: Nowy Staw - Dębina SHR (długość 2,2 km), Nowy Staw - do granicy gminy Lichnowy (długość 5,2 km),

Obszary rolne wzbogacają tereny zieleni, które zgodnie z definicją są „terenami wraz infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością,

znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym.” We wszystkich gminach tereny zieleni są reprezentowane przez parki, cmentarze, zieleń uliczną, skwery, zieleńce.

Nawiązując do Polityki Ekologicznej Państwa, powiatowy Program Ochrony Środowiska powinien realizować zawarte w niej następujące priorytety ekologiczne:

I. Działania systemowe:

1. Uwzględnianie zasad ochrony środowiska w strategiach sektorowych – kryteria rozwoju zrównoważonego powinny być uwzględnione we wszystkich dokumentach strategicznych. Dokumenty te, powinny być poddawane strategicznym ocenom oddziaływania na środowisko w celu sprawdzenia, czy rozwiązania w nich zawarte nie przyniosą zagrożenia dla środowiska teraz i w przyszłości.
2. Aktywizacja rynku na rzecz ochrony środowiska - tworzenie rozwiązań prawno – ekonomicznych sprzyjających rozwojowi gospodarstwu oraz kontrola przestrzegania prawa przez podmioty działające na rynku.
3. Zarządzanie środowiskowe - jak najszersze przystępowanie do systemu EMAS, rozpowszechnianie wiedzy wśród społeczeństwa o tym systemie i tworzenie korzyści ekonomicznych dla firm i instytucji będących w systemie.
4. Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska - podnoszenie świadomości ekologicznej społeczeństwa, zgodnie z zasadą „myśl globalnie, działaj lokalnie”.
5. Rozwój badań i postęp techniczny - zwiększenie roli placówek badawczych we wdrażaniu ekoinnowacji w przemyśle oraz w produkcji wyrobów przyjaznych dla środowiska oraz doprowadzenie do zadowalającego stanu systemu monitoringu środowiska.
6. Odpowiedzialność za szkody w środowisku - stworzenie systemu prewencyjnego, mającego na celu zapobieganie szkodom w środowisku i sygnalizującego możliwość wystąpienia szkody.
7. Aspekt ekologiczny w planowaniu przestrzennym - przywrócenie właściwej roli planowania przestrzennego, w szczególności dotyczy to miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które powinny być podstawą lokalizacji nowych inwestycji.

II. Ochrona zasobów naturalnych:

1. Ochrona przyrody - zachowanie bogatej różnorodności biologicznej polskiej przyrody na różnych poziomach organizacji: na poziomie wewnątrzgatunkowym (genetycznym), gatunkowym oraz ponadgatunkowym (ekosystemowym), wraz z umożliwieniem zrównoważonego rozwoju gospodarczego kraju, który w sposób niekonfliktowy współistnieje z różnorodnością biologiczną.
2. Ochrona i zrównoważony rozwój lasów - racjonalne użytkowanie zasobów leśnych przez kształtowanie ich właściwej struktury gatunkowej i wiekowej, z zachowaniem bogactwa biologicznego, rozwijanie idei trwale zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej.
3. Racjonalne gospodarowanie zasobami wody - racjonalizacja gospodarowania zasobami wód powierzchniowych i podziemnych, aby uchronić gospodarkę narodową od deficytów wody i zabezpieczyć przed skutkami powodzi oraz zwiększenie samofinansowania gospodarki wodnej (dążenie do maksymalizacji oszczędności zasobów wodnych na cele przemysłowe i konsumpcyjne, zwiększenie retencji wodnej, skuteczna ochrona głównych zbiorników wód podziemnych przed zanieczyszczeniem).

4. Ochrona powierzchni ziemi - rozpowszechnianie dobrych praktyk rolnych i leśnych, przeciwdziałanie degradacji terenów rolnych, łąkowych i wodno – błotnych przez czynniki antropogenne, zwiększenie skali rekultywacji gleb zdegradowanych i zdewastowanych, przywracając im funkcję przyrodniczą, rekreacyjną lub rolniczą.

5. Gospodarowanie zasobami geologicznymi - racjonalizacja zaopatrzenia ludności oraz sektorów gospodarczych w kopaliny i wodę z zasobów podziemnych oraz otoczenia ich ochroną przed ilościową i jakościową degradacją.

III. Poprawa jakości środowiska i bezpieczeństwa ekologicznego - celem działań w obszarze zdrowia środowiskowego jest dalsza poprawa stanu zdrowotnego mieszkańców w wyniku wspólnych działań sektora ochrony środowiska z sektorem zdrowia oraz skuteczny nadzór nad wszystkimi w kraju instalacjami będącymi potencjalnymi źródłami awarii przemysłowych powodujących zanieczyszczenie środowiska.

1. Jakość powietrza - dążenie do spełnienia zobowiązań wynikających z Traktatu Akcesyjnego oraz z dwóch dyrektyw unijnych: Dyrektywy LCP i CAFE.

2. Ochrona wód - utrzymanie lub osiągnięcie dobrego stanu wszystkich wód, w tym również zachowanie i przywracanie ciągłości ekologicznej cieków.

3. Oddziaływania hałasu i pól elektromagnetycznych - dokonanie wiarygodnej oceny narażania społeczeństwa na ponadnormatywny hałas i pola elektromagnetyczne i podjęcie kroków do zmniejszenia tego zagrożenia tam, gdzie jest ono największe.

4. Substancje chemiczne w środowisku - stworzenie efektywnego systemu nadzoru nad substancjami chemicznymi dopuszczonymi na rynek, zgodnego z zasadami Rozporządzenia REACH.

3.3.1.3. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowy Staw 2033

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowy Staw 2033 została przyjęta uchwałą Nr 376/LIII/2014 Rady Miejskiej w Nowym Stawie z dnia 18 marca 2014 r.

Nowy Staw w 2033 jest przedstawiony w wizji rozwoju Strategii jako:

Miasto i Gmina Nowy Staw 2033 jako wysokiej jakości, zdrowa i bezpieczna przestrzeń zamieszkiwana przez zasobnych, zadowolonych i dumnych ze swojego Miasta i Gminy mieszkańców zaplecza Metropolii Gdańskiej.

Strategia określa trzy zasadnicze priorytety strategicznego rozwoju, którym przypisane są strategiczne cele rozwoju lokalnego. Priorytety wraz z celami stają się wspólnym mianownikiem i pierwszoplanową wartością w kreowaniu dalszych, operacyjnych planów rozwoju lokalnego. Do najważniejszych należy priorytet:

Nasz Nowy Staw. Dziedzictwo i tożsamość są filarem trwałego rozwoju kulturowego, społecznego i demograficznego. Gmina o ugruntowanej tożsamości stanie się przyjaznym i wygodnym miejscem do mieszkania, zaś rozwój zaplecza czasu wolnego oraz estetyzacja miasta i gminy

dotatkowo podniosą atrakcyjność rezydencjalną i turystyczną Nowego Stawu. Ten priorytet będzie realizowany przez następujące cele strategiczne:

- Umacnianie i kreowanie lokalnej tożsamości mieszkańców
- Poszanowanie dorobku i dziedzictwa pozostałego po minionych pokoleniach, zarówno materialnego, jak i niematerialnego
- Kreowanie marki Nowego Stawu, zgodnej z wizją rozwoju
- Kreowanie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, w tym przez rewaloryzację oraz tworzenie wysokiej jakości przestrzeni do życia i rekreacji

3.3.1.4. Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Nowy Staw do roku 2011 z perspektywą na lata 2012 – 2015

Aktualizacja „Programu Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Nowy Staw do roku 2011 z perspektywą na lata 2012-2015” została przyjęta uchwałą Nr 36/2011 przez Radę Miasta Nowy Staw dnia 24 lutego 2011 r.

Aktualizacja „Programu Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Nowy Staw do roku 2011 z perspektywą na lata 2012-2015” odnosi się do zagadnień związanych z dziedzictwem kulturowym poprzez tematykę turystyki i rekreacji:

O atrakcyjności turystycznej obszaru decydują wysokie walory kulturowe, krajobrazowe i przyrodnicze tych terenów.

Jedną z większych atrakcji turystycznych jest spływ kajakowy rzeką Świętą, który odbywa się corocznie w miesiącu maju bądź czerwcu. Ponadto w okresie letnim można wypożyczyć kajaki i popływać po rzece Świętej.

Cykliczne imprezy w Nowym Stawie:

- o Spływ kajakowy rzeką Świętą,
- o Dzień Nowego Stawu,
- o Festyn Rodzinny.

W Mieście i Gminie Nowy Staw znajduje się wiele zabytków historycznych:

W mieście Nowy Staw:

- o Kościół św. Mateusza (pochodzący z 1400 r. największy kościół na Żuławach),
- o Dawny zbór ewangelicki (wybudowany w stylu neogotyckim w latach 1803 – 1804),
- o Dom podcieniowy przy ul. Gdańskiej z 1820r.,
- o Domy przy rynku - ul. Pułaskiego i ul. Kościuszki (pochodzące z XIX i pocz. XX w.),
- o Domy przy ul. Mickiewicza (jedyne w mieście domy szczytowe),
- o Dom przy ul. Jana Pawła II (murowany, dwupiętrowy dom secesyjny),

- Technikum Rolnicze (założona w 1946r. pierwsza na Żuławach średnia szkoła rolnicza),
- Szkoła Podstawowa nr 1 (gmach wzniesiony w 1889r.),
- Wieża ciśnień,
- Budynek po dawnej słodowni.

We wsi Myszewo:

- Kościół gotycki z XIV.

We wsi Świerki:

- Kościół z 1798 roku.

We wsi Lipinka:

- Dom podcieniowy (pochodzący z początku XIX wieku).

We wsi Pręgowo Żuławskie:

- Zespół starego budownictwa z XIX wieku.

We wsi Półmieście:

- Oryginalna budowla hydrotechniczna.

Program ochrony środowiska określa cele ekorozwoju i kształtowania przyjaznego środowiska życia:

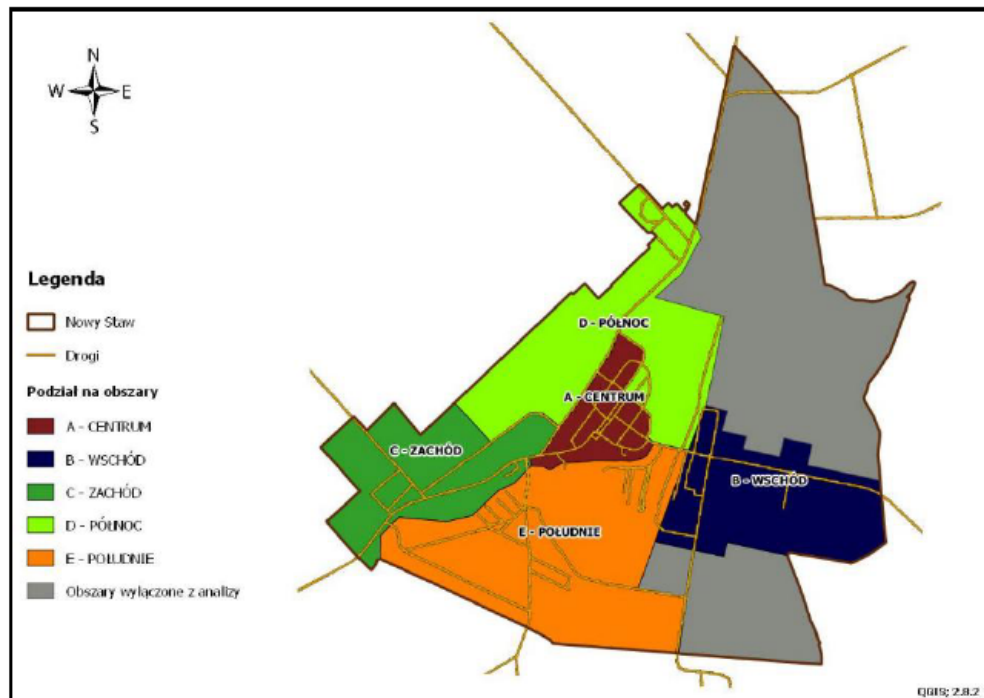
- Modernizacja i rozbudowa infrastruktury wodno - ściekowej dla zapewnienia lepszej ochrony środowiska oraz poprawy warunków życia mieszkańców
- Zachowanie, właściwe wykorzystanie oraz odnawianie i przywracanie do stanu właściwego składników przyrody, w szczególności ekosystemów zachowanych w stanie naturalnym lub zbliżonym do naturalnego
- Ograniczenie przekształceń ziemi w wyniku eksploatacji kopalin oraz zmniejszenie uciążliwości
- związanych z istnieniem zdegradowanego nieużytku
- Zapewnienie wystarczającej ilości wody o odpowiedniej jakości użytkowej oraz ochrona przed powodzią
- Utrzymanie standardów jakości powietrza, redukcja emisji pyłów, gazów i odorów
- Zminimalizowanie uciążliwego hałasu i utrzymanie jak najlepszej jakości stanu akustycznego środowiska
- Ochrona mieszkańców przed polami elektromagnetycznymi
- Racjonalizacja zużycia energii, surowców i materiałów oraz wzrost udziału zasobów odnawialnych
- Upowszechnienie idei ekorozwoju we wszystkich sferach życia oraz wdrożenie edukacji ekologicznej jako edukacji interdyscyplinarnej
- Minimalizacja wpływu na środowisko oraz eliminacja ryzyka dla zdrowia ludzi w miejscach największego oddziaływania na środowisko i zapewnienie bezpieczeństwa chemicznego lub biologicznego

3.3.1.5. Lokalny program rewitalizacji Nowego Stawu do roku 2020. Raport z delimitacji obszarów problemowych

Lokalny program rewitalizacji nie został jeszcze opracowany. Dotychczasowe prace zakończyły się raportem z delimitacji obszarów problemowych Nowego Stawu, który stanowi podsumowanie I etapu planowania procesów rewitalizacyjnych na obszarach zdegradowanych miasta Nowy Staw z lipca 2015 roku. Dokument zawiera analizę struktury miasta w podsystemach społecznym, gospodarczym i przestrzennym, uwieńczoną wskazaniem obszarów zdegradowanych miasta, na których w sposób szczególny kumulują się negatywne zjawiska społeczno-gospodarcze. Wskazane obszary przeznaczone zostaną do objęcia Lokalnym Programem Rewitalizacji.

W procesie wyznaczania granic poszczególnych jednostek urbanistycznych wykorzystywane są różnego rodzaju źródła informacji przestrzennych, które pozwolą zbudować podział możliwie intuicyjny dla mieszkańców miasta. Wyłonienie kluczowych obszarów predysponowanych do kompleksowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych jest niezbędne dla zapewnienia odpowiedniej koncentracji środków i działań w tym zakresie rewitalizacji. W przedmiotowym przypadku za punkt wyjścia dla procesu wyznaczania jednostek urbanistycznych przyjęto podział na pięć jednostek. Zastosowany podział opiera się zarówno na określeniu funkcji poszczególnych jednostek, typie występującej tam zabudowy, a także powszechnie przyjętym i funkcjonującym w społeczeństwie podziale miasta na jego części, głównie w oparciu o charakter zabudowy i czas powstania poszczególnych dzielnic. Mając na uwadze zalecenia dotyczące wytyczania jednostek urbanistycznych na potrzeby delimitacji obszarów problemowych, zdecydowano, iż duży obszar niezurbanizowany znajdujący się w granicach miasta w jego północnej i południowo-wschodniej części nie będzie podlegał dalszej analizie. Wyłączono tym samym obszar o powierzchni ok. 174,98 ha, co stanowi około 36,08% powierzchni miasta. Wydzielono w ten sposób następujące obszary: Centrum; Wschód; Zachód; Północ i Południe.

Mapa: jednostki urbanistyczne wytyczone w ramach delimitacji obszarów problemowych

Źródło: Lokalny program rewitalizacji Nowego Stawu do roku 2020. Raport z delimitacji obszarów problemowych

W następstwie analizy skali natężenia poszczególnych wskaźników (społecznych, gospodarczych, przestrzennych), a także zaludnienia i znaczenia dla dalszego rozwoju miasta za obszary zdegradowane uznano: A (Centrum), B (Wschód) oraz E (Południe). Mając na uwadze, iż obszar A był już częściowo rewitalizowany, jak również planowane są tam kolejne inwestycje infrastrukturalne związane z uspokojeniem ruchu i zagospodarowaniem przestrzeni, nie jest racjonalne tworzenie dla niego projektu zintegrowanego. Obszar B (Wschód) jest obszarem zdegradowanym, ale mniej zamieszkałym, a co z tym związane z mniejszą skalą występujących tam problemów. Niewielka liczba mieszkańców poddaje pod wątpliwość skuteczność ewentualnych programów społecznych. Obszar ten, mimo przemysłowego charakteru nie wykazuje się również pilną koniecznością zmiany swojej funkcji. Należy jednak planować inwestycje, które pozwolą na stopniowe podnoszenie jakości życia ludzi i będą rozwiązywać istniejące problemy społeczne.

W kontekście planowanego projektu zintegrowanego obszar, który będzie najbardziej efektywny z punktu widzenia nadania nowej funkcji i rewitalizacji istniejącej infrastruktury, jak i

potencjalnej skali działań społecznych to obszar E (Południe) – obszar charakteryzujący się degradacją przemysłową, w którego granicach znajduje się m.in. była cukrownia. Jest to w dużej części obszar o niespójnej i zdegradowanej zabudowie, niskim poziomie estetyki i spójności przestrzennej, złych warunkach mieszkaniowych. Mimo podejmowanych przez władze gminy prób jego porządkowania i nadawania obszarowi nowych funkcji poziom atrakcyjności osiedleńczej, ale przede wszystkim atrakcyjności inwestycyjnej jest bardzo niski. Obszar zamieszkały jest w dużym stopniu przez osoby o niskim dochodzie, z których znaczna część korzysta z systemu pomocy społecznej. Obszar, który potencjalnie może stanowić atrakcyjny punkt lokowania biznesu oraz nowych inwestycji, doskonale skomunikowany, będąc rozwojową częścią miasta, traci w ten sposób znacząco na swej atrakcyjności.

Analiza wyników badania wyraźnie wskazuje, iż problemy wschodniej i południowej części miasta dominują na tle innych obszarów, co więcej dotyczy to w podobnej skali problemów o różnej genezie. Wydaje się więc, iż ten obszar miasta wymaga najpilniejszej interwencji w celu rozwiązania istniejących problemów. Kroki zmierzające do rewitalizacji na poziomie społecznym, gospodarczym i przestrzennym powinny być realizowane przede wszystkim w granicach obszaru E (Południe), bowiem ich niepodjęcie na tym obszarze będzie miało najbardziej niekorzystne skutki w kontekście dalszego rozwoju miasta.

3.3.2. Opracowania wyznaczające kierunki polityki przestrzennej Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Nowy Staw

1. Uwarunkowania

1) Stan dziedzictwa kulturowego i zabytków dóbr kultury współczesnej, na terenie miasta:

a) zachowany jako jedyny w centrum Żuław układ zabytkowy miasta średniowiecznego, na który składają się:

- prostokątny plac rynkowy – tak zwany rynek przedni – obecnie Rynek Tadeusza Kosciuszki;
- prostokątny plac rynku tylnego – obecnie Rynek Kazimierza Pułaskiego;
- siatka ulic z charakterystycznymi dla miasta rolniczego ulicami gospodarczymi – najbardziej wyrazista jest dawna ulica Tylna – obecna ulica Kopernika;
- czytelny w układzie miasta zarys jego granic na linii dawnych umocnień, które wyznacza rzeka Święta i ulica Kopernika z jej spadkiem w kierunku ulicy Gdańskiej;
- ślad fosy miejskiej, jaki stanowi wgłębienie na odcinku za wschodnią pierzeją ulicy Gdańskiej (na odcinku między ulicą Jana Pawła II a równoległą do niej drogą);

b) główne dominanty krajobrazu kulturowego centralnej części gminy identyfikujące miasto Nowy Staw, do których należą:

- gotycki kościół katolicki z drugiej połowy XIV wieku, stanowiący istotną dominantę w sylwetce miasta – kościół pod wezwaniem Świętego Mateusza spalony częściowo w 1368 roku, sklepienie nad prezbiterium z lat 1373 – 1374, wykonane przez mistrza murarskiego Barthela Pipera z Gdańska. W 1704 roku

wzniesiono górne partie wieży północnej. Prace remontowe w latach 1862 – 1864 oraz 1914 – 1915 w wieży północnej i południowej (wymiana pokrycia). Kościół orientowany typu bazylikowego, z korpusem na rzucie prostokąta, z prezbiterium zamkniętym trójbocznie i wieżą od zachodu;

- neogotycki kościół ewangelicki zbudowany w latach 1804 – 1805 na środku placu rynkowego, w miejscu dawnego ratusza, przebudowany w latach 1898 – 1899 – kościół jednonawowy, na rzucie prostokąta z pięcioboczną zakrystią od północy i ośmioboczną wieżą od południa;

- zabudowa miasta w obrębie zabytkowego centrum pochodząca z XIX wieku i z początków XX wieku.

2) Elementy dziedzictwa kulturowego i zabytków dóbr kultury współczesnej, na terenie gminy:

a) atrakcyjne dla turystyki krajoznawczej zachowane elementy krajobrazu kulturowego Żuław, na który składa się system wodno – melioracyjny obszaru Żuław oraz układ rozłogów polnych i sieci drożnej;

b) stosunkowo duża ilość zachowanych elementów środowiska kulturowego powstałych w procesie historycznego rozwoju, na które składają się:

- układy ruralistyczne wsi historycznych;

- obiekty kubaturowe, w tym okresie sakralne;

- cmentarze zabytkowe;

tworząc tym samym niepowtarzalny klimat i charakter obszaru będący identyfikatorem przestrzeni i miejsca;

c) zabytkowy układ wsi ukształtowany w procesach osadniczych (Brzózki, Chlebówka, Dębiny, Lubstowo, Myszewo, Mirowo, Świerki);

d) struktura architektoniczna wsi, a w szczególności domy podcieniowe i drewniane domy żuławskie, dekorowane ażurowymi formami snycerskimi i ciesielskimi, niepowtarzalne w swej odmienności w innych regionach kraju;

e) kościoły żuławskie, występujące w dwóch zasadniczych formach architektonicznych:

- starsze, gotyckie, murowane w cegle licowej, w większości jako jednonawowe świątynie;

- późniejsze, głównie z XVIII i XIX wieku, wznoszone w konstrukcji szkieletowej;

f) stare, zabytkowe cmentarze katolickie i mennonickie, stanowiące miejsce różnorodnych badań historycznych;

g) założenia folwarczne i dworsko – parkowe, powstające głównie u schyłku XIX wieku jako wyraz przemian społecznych, strukturalnych i gospodarczych wsi żuławskich;

h) spuścizna kultury agrotechnicznej, tworzona przez menonitów na przestrzeni od XIV do XIX wieku w postaci kanałów, śluz i przepompowni.

3) obiekty wpisane decyzją do rejestru zabytków oraz obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków zamieszczono w wykazie załączonym do tekstu.

2. Cele rozwoju miasta i gmiany Nowy Staw

Jako główny cel rozwoju uznaje się:

Harmonijny, zrównoważony rozwój struktury przestrzennej gminy, wykorzystujący walory przyrodnicze, kulturowe i krajobrazowe do budowania jej tożsamości oraz zapewniający sukcesywny wzrost jakości zamieszkania, pracy, obsługi i wypoczynku.

- 1) ochrona zachowanego układu miasta lokacyjnego wpisanego do rejestru zabytków – stopniowe porządkowanie terenu i likwidacja zabudowy substandardowej;
 - 2) wykorzystanie walorów kulturowych zespołu staromiejskiego dla stworzenia żuławskiego centrum obsługi turystyki;
 - 3) zachowanie i ochrona zasobu dziedzictwa kulturowego poprzez odbudowę zdewastowanych obiektów zabytkowych;
 - 4) rewaloryzacja zachowanych układów ruralistycznych;
 - 5) zaktualizowanie rejestru zabytków oraz stworzenie realnego programu ich ochrony.
3. Kierunki zagospodarowania przestrzennego
- 1) Zachowanie i ochrona zasobu dziedzictwa kulturowego poprzez odbudowę obiektów zdewastowanych oraz skuteczną ochronę obiektów, założeń i układów dotychczas zachowanych;
 - 2) Wypracowanie skutecznych działań w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, opartych o zasadę czynnej ochrony konserwatorskiej;
 - 3) Przestrzeganie zasad obowiązujących w strefach ochrony konserwatorskiej:
 - a) dla strefy „A” – obowiązuje bezwzględny priorytet wymagań konserwatorskich; jest to strefa pełnej ochrony konserwatorskiej zespołów i obiektów zabytkowych oraz układów ruralistycznych;
 - b) dla strefy „B” – obowiązuje utrzymanie istniejącej substancji o wartościach kulturowych; ochronie konserwatorskiej podlega utrzymanie istniejących i rozplanowanie nowych zasadniczych elementów zagospodarowania;
 - c) dla strefy „K” – obowiązuje ochrona krajobrazu integralnie związanego z zespołem zabytkowym; ograniczenie dla realizacji nowych inwestycji w zakresie lokalizacji, formy i skali zabudowy;
 - d) dla strefy „W” – obowiązuje ochrona archeologiczna terenu, który winien być wyłączony spod zabudowy lub jego trwale zagospodarowanie winno być poprzedzone badaniami archeologicznymi;
 - e) dla strefy „OW” – obowiązuje przy zabudowie obszarów przeznaczonych pod trwale zainwestowanie nadzór archeologiczny.
 - 4) kierunki rozwoju w zakresie dziedzictwa kulturowego:
 - a) ochrona i utrzymanie w dobrym stanie technicznym obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków;
 - b) nowa zabudowa winna nawiązywać do architektury regionalnej;
 - c) propagowanie tradycyjnych form architektury w zakresie bryły, detalu architektonicznego i materiałów wykończeniowych na terenie miasta i wsi;
 - d) wprowadzenie zieleni w otoczeniu osiedli i obiektów rekreacyjnych podnoszącej walory krajobrazu (maskowanie obiektów),
 - e) wprowadzenie pasów zieleni, wzdłuż dróg i rowów melioracyjnych,
 - f) zachowanie ekspozycji panoram widokowych z tras komunikacyjnych.

3.3.3. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego

W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zagadnienia ochrony zabytków są realizowane poprzez ustalenia określające przedmiot ochrony oraz zasady ochrony.

1. Uchwała nr 33/Vii/2015 Rady Miejskiej w Nowym Stawie z dnia 31 marca 2015 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębach: Tralewo, Laski, Dębina, Nowy Staw, Martąg (plan II)

Obiekty, obszary	Zasady ochrony
obiekty ujęte w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków	<ul style="list-style-type: none"> • zachowanie obiektu i utrzymanie go w dobrym stanie technicznym, • zachowanie bryły obiektu, jego elementów historycznych oraz rodzaju dachu, • ochrona historycznej formy architektonicznej budynku, zachowanie dyspozycji ścian, otworów okiennych i drzwiowych (w tym podziałów stolarki okiennej), detalu architektonicznego oraz materiałów elewacyjnych • dopuszcza się zmianę funkcji budynku oraz wykorzystanie poddasza na cele mieszkalne • dopuszcza się dobudowę ganka lub rozbudowę obiektu w kierunku podłużnym ewentualnie na zapleczu budynku (maks. 35 % istniejącej bryły budynku) • dobudowane części budynku muszą zachować styl budynku objętego ochroną wraz z podziałem elewacji, podziałami i parametrami otworów okiennych i drzwiowych itp. • zakaz stosowania materiałów budowlanych dysharmonizujących z materiałami historycznymi
obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków	<ul style="list-style-type: none"> • zachowanie obiektu i utrzymanie go w dobrym stanie technicznym, • zachowanie gabarytów bryły obiektu, zachowanie rodzaju dachu i nachylenia jego połaci dachowych • ochrona formy architektonicznej budynku, zachowanie dyspozycji ścian, otworów okiennych i drzwiowych oraz detalu architektonicznego • dopuszcza się zmianę przeznaczenia (funkcji) budynku • dopuszcza się dobudowę budynku, dobudowane części budynku muszą zachować styl budynku objętego ochroną wraz z podziałem elewacji, parametrami otworów okiennych, ozdobami architektonicznymi itp. • zakaz stosowania materiałów budowlanych dysharmonizujących z materiałami historycznymi • dopuszcza się dobudowę ganka lub dobudowę obiektu w

	<p>kierunku podłużnym ewentualnie na zapleczu budynku (maks. 35 % istniejącej bryły budynku istniejącego)</p> <ul style="list-style-type: none"> • dobudowane części budynku muszą zachować styl budynku objętego ochroną wraz z podziałem elewacji, podziałami i parametrami otworów okiennych i drzwiowych itp. • dla budynków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków obowiązują przepisy odrębne (ustawa o ochronie zabytków i prawo budowlane)
budynki postulowane do ochrony	dla budynków wnioskowanych do wpisania do Gminnej Ewidencji Zabytków obowiązują ustalenia dotyczące obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków
obiekty współtworzące historyczny klimat zabudowy wsi	<ul style="list-style-type: none"> • obowiązuje zachowanie obiektu i utrzymanie go w dobrym stanie technicznym • obowiązuje zachowanie gabarytów bryły, kształtu dachu, detalu architektonicznego jeżeli istnieje, formy architektonicznej i dyspozycji ścian • dopuszcza się dobudowę budynku, dobudowana część musi zachować charakter budynku pierwotnego
wsie Tralewo oraz dla Dębina w zakresie określonym na rysunku planu.	<ul style="list-style-type: none"> • utrzymanie istniejącej zabudowy o charakterze historycznym wyróżnionej na rysunku planu, nawiązanie wyglądu nowej zabudowy do architektury regionalnej obszaru (dachy dwuspadowe, w szczycie budynku widoczne zwieńczenia, elewacje budynków: cegła, drewno, ew. mur pruski (lub jego elementy konstrukcyjne widoczne w elewacji budynku), tynki o kolorystyce pastelowej • nową zabudowę realizować w nawiązaniu do zabudowy regionalnej, w tym: obrys budynku na rzucie prostokąta z ustawieniem boku dłuższego równoległe do drogi • utrzymać proporcje zabudowy obiektów nowo projektowanych lub przebudowywanych do skali istniejącej zabudowy • nie wyklucza się możliwości współczesnej interpretacji form historycznych • tworzyć tereny zielone poprzez realizację zieleni przydomowej, • chronić istniejące drzewa przydrożne, ich wycięcie regulują przepisy odrębne
tereny wokół wsi Tralewo oraz wokół wsi Dębina wyznaczone na rysunku planu – strefa ochrony konserwatorskiej "E"	<ul style="list-style-type: none"> • zakaz nowej zabudowy z wyjątkiem budynków gospodarczych niezbędnych do prowadzenia gospodarstwa rolnego • nowe budynki winny posiadać charakter i parametry zabudowy regionalnej

stanowiska archeologiczne, oznaczone symbolami W-1, W-2, W-3, W-4	<ul style="list-style-type: none"> • obszary podlegają ochronie w celu przeprowadzenia badań. • celem badań jest ucytelnienie i zidentyfikowanie pierwotnego obszaru zainwestowania terenu – linii zabudowy, granic pierwotnych działek, relikwów pierwotnej zabudowy, wykorzystanie odkryć do określenia i oznaczenia historii zabudowy w pracach zainwestowania terenu • przy pracach ziemnych budowlanych, na terenie strefy archeologicznej, prowadzonych na głębokości 1 m lub poniżej obowiązują przepisy odrębne (ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami)
obszar planu	<ul style="list-style-type: none"> • dla wszystkich budynków modernizowanych w elewacji stosować materiały naturalne, kolorystyka elewacji pastelowa, zakaz stosowania materiałów budowlanych dysharmonizujących z materiałami historycznymi • ustala się ochronę historycznej zieleni komponowanej związanej z siecią drożną oraz zabudową siedliskową, wyróżnionej na rysunku planu. Dopuszcza się wycięcie drzewa przy drogach tylko wtedy, gdy będą one zagrażać bezpieczeństwu ruchu, w takim razie obowiązuje ich kompensata • ochronie podlega historyczny układ drożny wraz z zadrzewieniem oznaczony graficznie na rysunku

2. Uchwała Nr 291/2006 Rady Miejskiej Nowy Staw z dnia 30 stycznia 2006 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Westerplatte Północ I

Obiekty, obszary	Zasady ochrony
nieruchomość przy ul. Westerplatte nr 37 - willa z ogrodem wpisana do rejestru zabytków nr 272/93 z dnia 07.06.1993	wskazane jest zachowanie istniejącej bryły budynku, elewacji oraz wnętrza budynku
nieruchomość przy ul. Westerplatte 21 dom mieszkalny – ul. Westerplatte nr 25 dom mieszkalny – ul. Westerplatte nr 27 dom mieszkalny – ul. Westerplatte nr 29 dom mieszkalny – ul. Westerplatte nr 35	<ul style="list-style-type: none"> • utrzymanie bryły obiektu, dachu, otworów drzwiowych i okiennych, zachowanie istniejącego podziału okien, ochronę detalu architektonicznego • wszystkie prace budowlane należy uzgodnić z właściwym Konserwatorem Zabytków na etapie koncepcji projektu budowlanego • utrzymanie charakterystycznych cech architektonicznych zabudowy regionalnej w obiektach istniejących i nowoprojektowanych. • zachowanie kompozycji widokowej, którą tworzy zabudowa

dom mieszkalny – ul. Westerplatte nr 39	<p>staromiejska wraz z kościołem poprzez zastosowanie ograniczenia wysokości zabudowy w granicach do 10,5 m + 1,0 m nad naturalny poziom terenu</p> <ul style="list-style-type: none"> • ochrona i pielęgnacja istniejącego wzdłuż ulicy Westerplatte starodrzewu • strefa ochrony krajobrazu obejmująca cały obszar znajdujący się w granicach opracowania planu stanowiąca ochronę krajobrazu kulturowego obszaru staromiejskiego (wyznaczona w decyzji nr 272 z dnia 07.06.1993r o wpisaniu do rejestru zabytków układu urbanistycznego Nowego Stawu). W granicach strefy obowiązuje ochrona elementów zabytkowej struktury przestrzennej zlokalizowanej wzdłuż ulicy Obrońców Westerplatte (historyczny układ parcelacyjny, zabytkowa zabudowa, układ zieleni itp.). W strefie, o której mowa obowiązuje ochrona ekspozycji zabudowy Starego Miasta, w tym szczególnie dominant zlokalizowanych na sąsiednim, chronionym obszarze
obszar planu	<ul style="list-style-type: none"> • nie dopuszcza się lokalizowania wolnostojących nośników reklamowych i reklam w obrębie strefy ochrony konserwatorskiej oraz we wnętrzu ulicy Obrońców Westerplatte • nie dopuszcza się tymczasowego zagospodarowania i użytkowania terenu i obiektów zabytkowych • nakazuje się dostosowanie parametrów i form oświetlenia ulic do charakteru zabytkowej przestrzeni • nakazuje się zachowanie cennego starodrzewu na posesjach • elementy zagospodarowania przestrzennego podlegające ochronie: zieleń przydrożna, zabudowa posiadająca wartości obiektów zabytkowych • na całym obszarze opracowania ustanawia się strefę ekspozycji krajobrazu zabudowy staromiejskiej, co w konsekwencji sprowadza się do ograniczenia wysokości nowej zabudowy do 10,5 m ponad poziom terenu posadowionej na terpie o wys. 1,0 m.

3. Uchwała nr 292/2006 Rady Miejskiej Nowy Staw z dnia 30 stycznia 2006 r. w sprawie: miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla obszaru obejmującego część działek nr, 16/2 i 18/2 położonych w obrębie nr 4 miasta Nowy Staw

Obiekty, obszary	Zasady ochrony
obszar planu	<ul style="list-style-type: none"> • na terenie nie występują obiekty i obszary posiadające wartości kulturowe

	<ul style="list-style-type: none"> realizowane nowe obiekty zabudowy mieszkaniowej i budynki gospodarcze winny posiadać elementy architektury regionalnej
--	--

4. Uchwała Nr 355/LI/2014 Rady Miejskiej w Nowym Stawie z dnia 28 stycznia 2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego Gminy Nowy Staw w zakresie działki nr 71/3 położonej w obrębie Chlebówko

Obiekty, obszary	Zasady ochrony
obszar planu	nie występują: formy ochrony przyrody, obiekty wpisane do rejestru zabytków

5. Uchwała Nr 356/LI/2014 Rady Miejskiej w Nowym Stawie z dnia 28 stycznia 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Lipinka, Gmina Nowy Staw

Obiekty, obszary	Zasady ochrony
obszar planu	nie występują: formy ochrony przyrody, obiekty wpisane do rejestru zabytków
średniowieczny układ ulicowo-placowy wsi Lipinka objęty "strefą ochrony konserwatorskiej średniowiecznego układu ulicowo-placowego wsi Lipinka".	planowana zabudowa winna rekonstruować zabytkowy układ ruralistyczny oraz w twórczy sposób wpisywać się w regionalną architekturę w zakresie skali, brył, proporcji, użytych materiałów wykończeniowych elewacji, kształtów i pokrycia dachów
budynki o wartościach historyczno-kulturowych, znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków - relikty XIX i XX-wiecznej zabudowy ruralistycznej	wszelkie prace budowlane dotyczące przedmiotu ochrony wymagają uzgodnienia właściwego konserwatora zabytków
budynek mieszkalny o numerze porządkowym Lipinka 29	<ul style="list-style-type: none"> budynek ten przeznacza się do ochrony i zachowania. ochronie podlegają historyczne elementy: bryła, kształt i proporcje dachu, rozplanowanie i proporcje otworów okiennych i drzwiowych, forma architektoniczna, detal architektoniczny i kolorystyka w przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymagane jest zachowanie i przywrócenie historycznych

	<p>form i podziałów stolarki. dopuszcza się harmonijną przebudowę i rozbudowę budynku</p> <ul style="list-style-type: none"> • przy zachowaniu proporcji brył i kompozycji elewacji, obowiązuje zakaz jego nadbudowy • dopuszczalna rozbudowa winna być zrealizowana na zapleczu budynku, przy czym obrys dobudowanej części nie może wykroczać poza linię elewacji frontowej od strony powiatowej drogi • publicznej (o2KDL) i nie może się licować z elewacjami bocznymi historycznego korpusu budynku • rozbudowa nie może być większa niż 15% w stosunku do istniejącej powierzchni całkowitej • historycznego budynku. Dopuszcza się rozbudowę wyłącznie w postaci ganków i werand • wszelkie prace budowlane dotyczące przedmiotu ochrony wymagają uzgodnienia właściwego konserwatora zabytków
budynek mieszkalny o numerze porządkowym Lipinka 43	<ul style="list-style-type: none"> • budynek ten przeznacza się do ochrony i zachowania. Ochronie podlegają historyczne elementy: bryła, kształt i proporcje dachu, rozplanowanie i proporcje otworów okiennych i drzwiowych, forma architektoniczna, detal architektoniczny i kolorystyka • dopuszcza się harmonijną przebudowę i rozbudowę budynku • obowiązuje zakaz jego nadbudowy. Dopuszczalna rozbudowa winna być zrealizowana na zapleczu budynku, przy czym obrys dobudowanej części nie może wykroczać poza linię elewacji frontowej historycznego korpusu budynku od strony powiatowej drogi publicznej (o2KDL) i nie może się licować z elewacjami bocznymi historycznego korpusu budynku. Rozbudowa nie może być większa niż 20% w stosunku do istniejącej powierzchni całkowitej budynku • wszelkie prace budowlane dotyczące przedmiotu ochrony wymagają uzgodnienia właściwego konserwatora zabytków
budynek mieszkalny o numerze porządkowym Lipinka 12	<ul style="list-style-type: none"> • budynek ten przeznacza się do ochrony i zachowania. Ochronie podlegają historyczne elementy: bryła, kształt i proporcje dachu, rozplanowanie i proporcje otworów okiennych i drzwiowych, podział i rozplanowanie elewacji (w tym fragmenty drewniane elewacji), forma architektoniczna, detal architektoniczny i kolorystyka • w przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymagane jest zachowanie i przywrócenie historycznych otworów, form i podziałów stolarki. Dopuszcza się

	<p>harmonijną przebudowę i rozbudowę budynku przy zachowaniu proporcji brył i kompozycji elewacji, obowiązuje zakaz jego nadbudowy. Dopuszczalna rozbudowa winna być zrealizowana na zapleczu budynku, przy czym obrys dobudowanej części nie może wykraczać poza linię elewacji frontowej od strony powiatowej drogi publicznej (o2KDL) i nie może się licować z elewacjami bocznymi historycznego korpusu budynku</p> <ul style="list-style-type: none"> • rozbudowa nie może być większa niż 10% w stosunku do istniejącej powierzchni całkowitej budynku. Dopuszcza się rozbudowę wyłącznie w postaci ganków i werand • wszelkie prace budowlane dotyczące przedmiotu ochrony wymagają uzgodnienia właściwego konserwatora zabytków
<p>budynek mieszkalny o numerze porządkowym Lipinka 18</p>	<ul style="list-style-type: none"> • budynek ten przeznaczony jest do ochrony i zachowania. Ochronie podlegają historyczne elementy: bryła, kształt i proporcje dachu, rozplanowanie i proporcje otworów okiennych i drzwiowych, drewniane szczyty, forma architektoniczna, detale architektoniczne i kolorystyka. W przypadku wymiany stolarki okiennej i drzwiowej wymagane jest zachowanie i przywrócenie historycznych otworów, form i podziałów stolarki. Dopuszcza się harmonijną przebudowę i rozbudowę budynku przy zachowaniu proporcji brył i kompozycji elewacji, obowiązuje zakaz jego nadbudowy. Dopuszczalna rozbudowa winna być zrealizowana na zapleczu budynku, przy czym obrys dobudowanej części nie może wykraczać poza linię elewacji frontowej od strony powiatowej drogi publicznej (o2KDL) i nie może się licować z elewacjami bocznymi historycznego korpusu budynku. Rozbudowa nie może być większa niż 15 % w stosunku do istniejącej powierzchni całkowitej historycznego budynku. Dopuszcza się rozbudowę wyłącznie w postaci ganków i werand. • Wszelkie prace budowlane dotyczące przedmiotu ochrony wymagają uzgodnienia właściwego konserwatora zabytków
<p>budynki mieszkalne o numerach porządkowych Lipinka 31, 33 i 35 budynki o wartościach historyczno-kulturowych” o historycznej i tradycyjnej formie - relikty XX-wiecznej</p>	<ul style="list-style-type: none"> • przeznaczony jest do ochrony i zachowania • ochronie podlega bryła, kształt dachu, rozplanowanie i proporcje historycznych otworów okiennych i drzwiowych. Dopuszcza się harmonijną przebudowę i rozbudowę budynków przy zachowaniu • proporcji brył i kompozycji elewacji, obowiązuje zakaz ich nadbudowy. Dopuszczalna rozbudowa winna być zrealizowana na zapleczach budynków, przy czym obrysy dobudowanych części nie mogą wykraczać poza linię elewacji frontowych od strony powiatowej drogi publicznej

zabudowy ruralistycznej	(o2KDL) i nie mogą się licować z elewacjami bocznymi historycznego korpusu budynku
-------------------------	--

6. Uchwała Nr 357/LI/2014 Rady Miejskiej w Nowym Stawie z dnia 28 stycznia 2014 r. w sprawie uchwalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości Nidowo, Gmina Nowy Staw

Obiekty, obszary	Zasady ochrony
Obszar planu	na terenie objętym niniejszą uchwałą nie występują: formy ochrony przyrody, obiekty wpisane do rejestru zabytków
nawsie średniowiecznego układu ulicowo-placowego wsi Nidowo - stref ochrony konserwatorskiej średniowiecznego układu ulicowo-placowego wsi Nidowo	planowana zabudowa winna rekonstruować zabytkowy układ ruralistyczny, w związku z powyższym nowa zabudowa winna w twórczy sposób wpisywać się w regionalną architekturę w zakresie skali, brył, użytych materiałów wykończeniowych elewacji i pokrycia dachów

7. Uchwała Nr 338/2009 Rady Miejskiej w Nowym Stawie z dnia 30 września 2009 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części wsi: Brzózki, Stawiec, Kącik, Pręgowo Żuławskie, Trępnowy.

Obiekty, obszary	Zasady ochrony
obszar planu	<ul style="list-style-type: none"> na terenie objętym planem nie występują obiekty wpisane do rejestru zabytków na podstawie przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na terenie objętym planem nie występują obiekty figuruje w gminnej ewidencji zabytków
obszar planu	<p>w celu ochrony krajobrazu kulturowego:</p> <ul style="list-style-type: none"> należy zachować ekstensywny charakter zabudowy wiejskiej nową zabudowę należy lokalizować w istniejących układach osadniczych, wzdłuż ciągów komunikacyjnych, w strefie osadnictwa wiejskiego wyznaczonej na rysunkach planu w budownictwie zagrodowym należy kultywować lokalne tradycje budowlane oraz zapewnić harmonię architektoniczną zespołu zabudowy
strefa ochrony archeologicznej obejmująca ślad osadnictwa z XVII -	<ul style="list-style-type: none"> w strefie ochrony archeologicznej zabrania się prowadzenia wszelkich robot ziemnych bez zgody służb konserwatorskich wszelkie działania inwestycyjne projektowane w strefie

XVIII w.	ochrony archeologicznej należy uzgodnić z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem w Gdańsku w porozumieniu z Muzeum Archeologicznym w Gdańsku
----------	---

8. Uchwała Nr 474/2010 Rady Miejskiej w Nowym Stawie z dnia 28 września 2010 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębach: Świerki, Chlebówka, Martąg, Dębina, zwanego „Park Elektrowni Wiatrowych – zespół Świerki”

Obiekty, obszary	Zasady ochrony
wieś Świerki - strefa ochrony konserwatorskiej układu ruralistycznego	<ul style="list-style-type: none"> • obowiązuje zachowanie historycznego układu przestrzennego i jego historycznej struktury, • obowiązuje rewitalizacja i konserwacja zachowanych głównych elementów układu przestrzennego • obowiązuje usunięcie lub przebudowa obiektów dysharmonijnych • obowiązuje dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej • obowiązuje konieczność uzyskania uzgodnienia konserwatorskiego dla wszelkiej działalności inwestycyjnej • obowiązuje uzgadnianie z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków zakresu przebudowy, rozbudowy i remontów wszelkich obiektów w położonych w strefach • obowiązuje zakaz lokalizowania nośników reklamowych, z wyjątkiem szyldów dotyczących działalności gospodarczej prowadzonej na danej posesji o powierzchni nie przekraczającej 1 m², wielkość i formę szyldu należy uzgodnić z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków • obowiązuje utrzymanie proporcji zabudowy obiektów nowoprojektowanych lub przebudowywanych w skali zabudowy zagrodowej z ograniczeniem wysokości zabudowy do 9,0 m npt. dla budynków mieszkalnych i do 10,5 m npt. dla budynków gospodarczych typu magazyn, stodoła, z zasadą stosowania dachów dwuspadowych lub ich kombinacji (dopuszcza się również dachy naczółkowe) • obowiązuje tworzenie terenów zielonych poprzez realizację zieleni przydomowej • zakaz scalenia działek likwidujących historyczną linię podziału własności oznaczoną na rysunku planu, zakaz wznoszenia nowej zabudowy na tych liniach, zaleca się jej podkreślenie poprzez budowę obiektów wzdłuż granicy historycznej linii podziału

	<ul style="list-style-type: none"> zakaz podziałów poprzecznych na działkach wyznaczonych przez historyczne linie podziału własności
tereny wokół wsi Świerki - strefa ochrony ekspozycji układu ruralistycznego E	<ul style="list-style-type: none"> zakaz zabudowy na terenach rolnych, na terenach zabudowy zagrodowej (oznaczonej symbolem RM) zgodnie z ustaleniami szczegółowymi lokalizacja obiektów kubaturowych lub wysokich urządzeń technicznych wymaga uzgodnienia z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków zakaz wprowadzania nowych nasadzeń zieleni z wyjątkiem nasadzeń wzdłuż rowów melioracyjnych i granic historycznych oznaczonych na rysunku planu zakaz zalesiania zakaz umieszczania reklam
rozłogi na zachód od wsi Świerki	w strefie obowiązuje ochrona podziału pól i układu rowów melioracyjnych. Ustala się zakaz zabudowy kubaturowej, dopuszcza się jedynie lokalizację urządzeń infrastruktury technicznej sytuowanej w sąsiedztwie dróg
obiekty wpisane do rejestru zabytków i do Gminnej Ewidencji Zabytków Kościół parafialny p.w. św. Bartłomieja Apostoła – decyzja nr 713 z dnia 17.11.1974 roku (nowy numer rejestru województwa pomorskiego – 813) Świerki: dom nr 37 (d.nr 11) – decyzja nr 718 z dnia z 17.11.1974 roku (nowy numer rejestru województwa pomorskiego – 818)	<ul style="list-style-type: none"> obowiązuje zapewnienie warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robot budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie na podstawie wpisu do rejestru zabytków obiekty te podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z zapisów Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - wszelkie prace budowlane, konserwatorskie, restauratorskie oraz remonty wymagają uzgodnienia z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (pozwolenie w formie decyzji administracyjnej)
obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków, oznaczone na rysunku planu wieś Świerki dom mieszkalny 1a dom mieszkalny 8 dom mieszkalny 9 dom mieszkalny 10/12	<ul style="list-style-type: none"> ochronie podlegają historyczne: gabaryty budynku, bryła, kształt dachu, regionalne formy architektoniczne, detal architektoniczny, w tym podział stolarki okiennej, rodzaj materiału oraz kolorystyka. Przy przebudowie obiektów obowiązuje kontynuacja historycznych zasad kształtowania zabudowy charakterystycznej dla obszaru. Zmiany na tych obiektach podlegają uzgodnieniu z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków dopuszcza się zmiany związane z przystosowaniem obiektów

<p>magazyn 11 stodoła 11 dom mieszkalny 13 dom mieszkalny 15 dom mieszkalny 16/18 obora 17 spichlerz 19 dom mieszkalny 17a/19 dom mieszkalny 23 dom mieszkalny 28 budynek gospodarczy 32 dom mieszkalny 33/37 dom mieszkalny 39 budynek mieszkalny – dawny budynek szkoły 44 dom mieszkalny 48 obora 50 dom mieszkalny 52 dom mieszkalny 56 dom mieszkalny 58 dom mieszkalny 60 szkoła 64 dom mieszkalny 74/76 dom mieszkalny 82/84 budynek gospodarczy 82/84 dom mieszkalny 86 dom mieszkalny 88/90 dom mieszkalny 92</p>	<p>do współczesnych wymogów technicznych i funkcjonalnych pod warunkiem utrzymania ochrony zapisanej w ust. 5 pkt. 1 niniejszego paragrafu</p>
<p>stanowiska archeologiczne - strefa ochrony archeologicznej W</p>	<p>wszelkie działania inwestycyjne na terenie wyznaczonym strefą wymagają opinii Muzeum Archeologicznego w Gdańsku oraz uzgodnienia z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.</p>
<p>obiekty współtworzące historyczny klimat zabudowy, oznaczone na rysunku planu – nieujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków</p>	<ul style="list-style-type: none"> • ochronie podlegają historyczne: gabaryty budynku, bryła, kształt dachu, materiał z którego został wykonany; kolorystyka ścian zewnętrznych winna nawiązywać do kolorystyki historycznej • działania inwestycyjne na tych obiektach wymagają uzgodnienia z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków

obszar planu	ochronie konserwatorskiej podlega: <ul style="list-style-type: none"> • historyczny układ dróg oznaczony na rysunku planu • historyczne nasadzenia zieleni w obrębie strefy ochrony układu ruralistycznego wsi zgodnie z rysunkiem planu • obiekty o historycznych wartościach kulturowych wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków (zwanej dalej GEZ), oraz obiekty współtworzące historyczny klimat zabudowy
--------------	--

9. Uchwała Nr 475/2010 Rady Miejskiej w Nowym Stawie z dnia 28 września 2010 r. w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w obrębach: Mirowo, Brzózki, Chlebówka gmina Nowy Staw, zwanego „Park Elektrowni Wiatrowych – zespół Mirowo”

Obiekty, obszary	Zasady Ochrony
wsie Brzózki i Mirowo - - strefy ochrony konserwatorskiej układu ruralistycznego	<ul style="list-style-type: none"> • obowiązuje zachowanie historycznego układu przestrzennego i jego historycznej struktury • obowiązuje rewitalizacja i konserwacja zachowanych głównych elementów układu przestrzennego • obowiązuje usunięcie lub przebudowa obiektów dysharmonijnych, • obowiązuje dostosowanie nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej • obowiązuje konieczność uzyskania uzgodnienia konserwatorskiego dla wszelkiej działalności inwestycyjnej • obowiązuje uzgadnianie z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków zakresu przebudowy, rozbudowy i remontów wszelkich obiektów w położonych w strefach • obowiązuje zakaz lokalizowania nośników reklamowych, z wyjątkiem szyldów dotyczących działalności gospodarczej prowadzonej na danej posesji o powierzchni nie przekraczającej 1,0 m² (wielkości) i formę szyldu należy uzgodnić z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków) • obowiązuje utrzymanie proporcji zabudowy obiektów nowoprojektowanych lub przebudowywanych w skali zabudowy zagrodowej z ograniczeniem wysokości zabudowy do 9,0 m npt. dla budynków mieszkalnych i do 10,0 m npt. • dla budynków gospodarczych typu magazyn, stodoła, z zasadą stosowania dachów dwuspadowych lub ich kombinacji (dopuszcza się również dachy naczółkowe) • obowiązuje tworzenie terenów zielonych poprzez realizację zieleni przydomowej

	<ul style="list-style-type: none"> • obowiązuje zakaz scalenia działek likwidujących historyczną linię podziału własności, zakaz wznoszenia nowej zabudowy na tych liniach, zaleca się jej podkreślenie poprzez budowę obiektów wzdłuż granicy historycznej linii podziału • zakaz podziałów poprzecznych na działkach wyznaczonych przez historyczne linie podziału własności
tereny wokół wsi Mirowo i wsi Brzózki, - strefy ochrony ekspozycji układu ruralistycznego E	<ul style="list-style-type: none"> • obowiązuje zakaz zabudowy na terenach rolnych, na terenach zabudowy zagrodowej (oznaczonej symbolem RM) zgodnie z ustaleniami szczegółowymi (ROZDZIAŁ II, § 12) • obowiązuje lokalizacja obiektów kubaturowych lub wysokich urządzeń technicznych wymaga uzgodnienia z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków • obowiązuje zakaz wprowadzania nowych nasadzeń zieleni z wyjątkiem nasadzeń wzdłuż rowów melioracyjnych i granic historycznych oznaczonych na rysunku planu • obowiązuje zakaz zalesiania • obowiązuje zakaz umieszczania reklam
Obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków Wieś Brzózki Kapliczka przydrożna Dom mieszkalny 5 Dom mieszkalny 6 Obora 6 Stodoła 6-8 Dom mieszkalny 7 Stajnia 8 Spichlerz 8 Brama 9 Dom mieszkalny Budynek gospodarczy Stodoła 11 Dom mieszkalny 12 Dom mieszkalny 13 Budynek gospodarczy 13 Dom mieszkalny 14 Spichlerz 15 Dom mieszkalny 16 Dom mieszkalny 17 Obora 17 Dom mieszkalny 18 Obora 18	<ul style="list-style-type: none"> • w interesie społecznym leży zachowanie obiektów, które posiadają wartość historyczną, artystyczną lub naukową • opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie • ochronie podlegają historyczne: gabaryty budynku, bryła, kształt dachu, regionalne formy architektoniczne, detal architektoniczny, w tym podział stolarki okiennej, rodzaj materiału oraz kolorystyka. Przy przebudowie obiektów obowiązuje kontynuacja historycznych zasad kształtowania zabudowy charakterystycznej dla obszaru • zmiany na tych obiektach wymagają uzgodnienia z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków • dopuszcza się zmiany związane z przystosowaniem obiektów do współczesnych wymogów technicznych i funkcjonalnych pod warunkiem utrzymania ochrony zapisanej w ust. 5 pkt. 1 niniejszego paragrafu

<p>Dom mieszkalny i gospodarczy Dom mieszkalny 21 Budynek gospodarczy 21 Dom mieszkalny 23/25 Dom mieszkalny 24 Spichlerz 24 Stodoła 24 Dom mieszkalny 27 Budynek gospodarczy 27 Dom mieszkalny 28 Dom mieszkalny 30 Dom mieszkalny 34 Obora 34 Dom mieszkalny 37</p>	
<p>Obiekty wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków Wieś Mirowo dom mieszkalny i obora 8 stodoła 8 ogrodzenie 8 magazyn 8 dom mieszkalny 13 obora 13 dom mieszkalny 15 dom mieszkalny 16 dom mieszkalny 17 dom mieszkalny 18 dom mieszkalny 19 dom mieszkalny 20 dom mieszkalny 21 budynek gospodarczy 21 dom mieszkalny 22/24 obora 22/24 obora 26 dom mieszkalny 26/28 spichlerz 28 dom mieszkalny 30 dom mieszkalny 31</p>	<ul style="list-style-type: none"> • w interesie społecznym leży zachowanie obiektów, które posiadają wartość historyczną, artystyczną lub naukową • opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku, prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie • ochronie podlegają historyczne: gabaryty budynku, bryła, kształt dachu, regionalne formy architektoniczne, detal architektoniczny, w tym podział stolarki okiennej, rodzaj materiału oraz kolorystyka. Przy przebudowie obiektów obowiązuje kontynuacja historycznych zasad kształtowania zabudowy charakterystycznej dla obszaru • zmiany na tych obiektach wymagają uzgodnienia z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków • dopuszcza się zmiany związane z przystosowaniem obiektów do współczesnych wymogów technicznych i funkcjonalnych pod warunkiem utrzymania ochrony zapisanej w ust. 5 pkt. 1 niniejszego paragrafu

dom mieszkalny 32 budynek gospodarczy 32 dom mieszkalny 33 dom mieszkalny 34 dom mieszkalny i budynek gospodarczy spichlerz 34 dom mieszkalny 36 dom mieszkalny 39 obora 39 stodoła 39 spichlerz 39 magazyn 40 dom mieszkalny i obora 40 chlewnia 42	
rozłogi pól na zachód od wsi Brzózki	<ul style="list-style-type: none"> • obowiązuje ochrona podziału pól i układu rowów melioracyjnych • zakaz zabudowy kubaturowej
obiekty współtworzące historyczny klimat zabudowy	<ul style="list-style-type: none"> • ochronie podlegają historyczne: gabaryty budynku, bryła, kształt dachu, materiał z którego został wykonany; kolorystyka ścian zewnętrznych winna nawiązywać do kolorystyki historycznej • działania inwestycyjne na tych obiektach wymagają uzgodnienia z właściwym terenowo Konserwatorem Zabytków
stanowiska archeologiczne - strefy ochrony archeologicznej W	<ul style="list-style-type: none"> • wszelkie działania inwestycyjne na terenie wyznaczonym strefą wymagają opinii Muzeum Archeologicznego w Gdańsku oraz uzgodnienia z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków
obszar planu	<p>ochronie konserwatorskiej podlega:</p> <ul style="list-style-type: none"> • historyczny układ dróg oznaczony na rysunku planu • historyczne nasadzenia zieleni w obrębie strefy ochrony układu ruralistycznego wsi zgodnie z rysunkiem planu • obiekty o historycznych wartościach kulturowych wpisane do Gminnej Ewidencji Zabytków (zwanej dalej GEZ), oraz obiekty współtworzące historyczny klimat zabudowy

4. Charakterystyka zasobów i formy ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

4.2. Zarys historii obszaru gminy

Najstarsze ślady osadnictwa na Żuławach

Najdawniejsze ślady ludzkiego bytowania na Żuławach Wiślanych pochodzą z okresu neolitu, który na naszych ziemiach datowany jest na lata około 2500 do około 1700 p.n.e. Zabytki z tego czasu na Żuławach występują dosyć licznie, bo w ponad 20 miejscowościach, ale tylko w 7 z nich, m.in. w Lubiszewie, znaleziono ślady osad lub cmentarzysk. W rozmieszczeniu tych osad zwraca uwagę prawidłowość lokalizowania ich po prawej stronie Wisły – potwierdza to znaną kolejność powstawania delty Wisły, wskazującą, że najstarszą częścią Żuław są Żuławy Malborskie. Nie jest wykluczone, że osadnictwo to miało charakter czasowy i związane było z sezonowymi połowami fok w porze zimowej, gdy przenosiły się one na południowe wybrzeże, w okolice ujścia Wisły. Stosunkowo liczne siekierki kamienne, znajdujące nawet na terenach dzisiejszej depresji, mogły służyć do wyrębiania przerębli, wskazując na zajęcia miejscowej ludności – rybołówstwo i połów fok.

Następne epoki pozostawiły po sobie mniej zabytków, co można wiązać z rozwojem rolnictwa, dla którego teren Żuław nie był wówczas atrakcyjny. Nawet wczesna epoka żelaza, gdy na obszarach pomorskich rozwija się gęsta sieć osadnictwa, na Żuławach pozostawia niewiele śladów.

Największe zagęszczenie stanowisk kultury wschodniopomorskiej występuje na skraju wysoczyzny, w okolicach Pruszcza, Skowarcza, Malborka, Żuławek i Elbląga, a więc na granicy Żuław; osadnictwo o charakterze rolniczym dociera na teren delty, jednak zagospodarowuje jej peryferyjne obszary.

Jeszcze rzadsze są znaleziska z okresu lateńskiego. Dopiero okres rzymski, przypadający na pierwsze stulecia naszej ery, przynosi więcej znalezisk i bogatszą problematykę. Niezwykle ważnym faktem było tu nawiązanie bezpośrednich kontaktów handlowych między Rzymem a wybrzeżami Bałtyku, skąd wywożono m.in. bursztyn. Ponieważ był on zbierany w okolicach ujścia Wisły można przypuszczać, że Żuławy Wiślane znalazły się w centrum ożywionego gospodarczo regionu, choć osadnictwo nadal koncentrowało się głównie na krawędziach delty.

Okres wczesnośredniowieczny

Okres poprzedzający zajęcie Pomorza przez Krzyżaków ma dla Żuław Wiślanych decydujące znaczenie. Przyjmując, że ingerencja człowieka w kształtowanie krajobrazu delty wiślanej zaczęła się w XIV w., trzeba powiedzieć, że okres poprzedzający tę ingerencję był ostatnim etapem naturalnych procesów delto twórczych. W tym okresie nastąpiło ostatecznie spłylenie tej części Zalewu, co umożliwiło później budowę tam i osuszanie polderów. W tym czasie powstał także ostateczny zarys sieci hydrograficznej, która uległa potem jedynie niewielkim zmianom. Ukształtowały się także stosunki etniczne i polityczne – teren delty według przekazów źródłowych ukonstytuował się jako graniczny obszar pomiędzy ziemiami Słowian a ziemiami Estów, czy też inaczej Prusów. Między innymi w żywocie Św. Wojciecha Gdańsk został przez biografa wymieniony jako położony na granicy państwa Bolesław Chrobrego. Śladem wzmocnienia granicy są zachowane do dzisiaj grodziska nad Wisłą, datowane na panowanie

pierwszych Piastów. Osłabienie państwa polskiego w XI i XII w. przyczyniło się do osłabienia obrony obszarów pogranicznych.

W okresie wczesnego średniowiecza osadnictwo w samej delcie wyraźnie się zagęszcza. Dowodem na to jest znaczna ilość stanowisk archeologicznych, skupionych raczej we wschodniej części delty (m.in. Kończewice, Gnojewo, Lichnowy, Laski, Nowy Staw, Mirowo, Lubieszewo, Jeziernik, Kamionka, Janówka, Kaczynos, Stare Pole, Jegłownik, Krasnołęka). Były to osady leżące między Leniwką a Nogatem i po prawej stronie Nogatu. W tym samym okresie pojawia się osadnictwo w zachodniej części delty; z nadań księcia Mestwina oraz późniejszych Władysław Łokietka wynika, że na Żuławach była już w tym czasie organizowana wielka własność feudalna.

W końcu XIII w. zaczyna się zatem gospodarcze opanowanie Żuław, rozpoczyna się akcja osadnicza oraz zostają zapoczątkowane prace melioracyjne w delcie Wisły.

Czasy krzyżackie

Okres krzyżacki należy uznać za niezwykle ważny, o ile nie decydujący dla dziejów zagospodarowania Żuław. W tym czasie nastąpiło zasadnicze przekształcenie krajobrazu tego terenu – regulacja Wisły i osuszanie polderów.

Żuławy Wiślane bardzo wcześnie znalazły się w orbicie celów politycznych Zakonu. Już w 1237 r. Krzyżacy zbudowali zamek w Elblągu i usiłowali opanować drogę wodną, jaką stanowiły dolna Wisła i Zalew Wiślany. Na skutek wojny piętnastoletniej wytyczona została nowa granica między posiadłościami Zakonu a państwem Świętoplekka. Biegła ona korytem Wisły, w związku z czym i Żuławy musiały być podzielone, chociaż Świętoplek zachował zwierzchnictwo nad Mierzeją i kontrolę ujścia Wisły. Dalsze zdobycze terytorialne na Żuławach postępowały w okresie panowania księcia Sambora.

W 1243 r. papież Innocenty IV erygował diecezję pomezzańską, która na kolejne trzysta lat zorganizowała administrację kościelną na Żuławach.

Ostateczne opanowanie Żuław nastąpiło w 1308 r. w wyniku zbrojnego zaboru Pomorza Nadwiślańskiego. Opanowanie Gdańska, Tezewa i innych grodów nadwiślańskich zapoczątkowało nowy etap gospodarczy w historii tych ziem – polegał on na organizowaniu nowych form gospodarki wiejskiej w oparciu o wzory zachodnioeuropejskie. Rozpoczęło się na większą skalę obce osadnictwo, organizowane w ustroju samorządów wiejskich w oparciu o lokacje na prawie niemieckim. Renta pieniężna stała się główną formą renty feudalnej i upowszechniała się gospodarka towarowo-pieniężna.

Znaczenie Żuław wzrosło w momencie przeniesienia do Malborka stolicy Zakonu i budowy tam najpotężniejszego zamku. Żuławy stały się naturalnym zapleczem rolniczym dla miasta i zamku. Procesy przenoszenia wsi na prawo niemieckie zaczęły się w 1 połowie XIV w. Na interesującym nas obszarze gminy Nowy Staw lokowano m.in. w 1318 r. Mirowo, a w 1321 r. Świerki i Lipinkę. Nowy system ustrojowy zapewniał wsi samorząd w zakresie administracji i sądownictwa, a dodatkowym elementem nie znanym w innych okolicach był urząd przysięgłych wałowych, których zadaniem było pilnowanie wałów oraz organizowanie ich naprawy przez mieszkańców wsi. Istniał obowiązek pracy na rzecz obwałowywania Żuław i konserwacji wałów. Mieszkańcy każdej wsi mieli wyznaczony odcinek wałów do opieki. Do prac przy budowie i naprawie wałów używano między innymi drewna, co spowodowało eliminację lasów z krajobrazu żuławskiego.

Proces lokacyjny wsi został uzupełniony lokacją miejską. Miastem lokowanym najwcześniej na terenie Żuław był Nowy Staw, który otrzymał prawa miejskie w 1343 r.

Fakt rozproszenia władzy na Żuławach w omawianym okresie nie ułatwiał koordynacji prac melioracyjnych. Dlatego w 1407 r. wydano specjalną ustawę, która stała się prawną podstawą organizacji prac melioracyjnych i ochrony przed powodzią.

Wojna trzynastoletnia

Żuławy były jedynym terenem w państwie zakonnym, gdzie chłopcy byli zorganizowani w tzw. zarządzie tam. Już przed 16 lutego 1454 r. chłopcy Żuław Wielkich zwrócili się do władz Związku Pruskiego z prośbą o roztoczenie nad nimi opieki. O to samo poproszono również i Gdańsk.

Znaczenie Żuław, jako zaplecza zaopatrzeniowego jak i kontyngentu żołnierzy i siły roboczej doceniały obie strony – krzyżacka i związkowa, a w późniejszym okresie również polska. Stąd uogólniając można stwierdzić, że wszystkie strony konfliktu wykazywały umiarkowanie w rabunkach i zniszczeniach na tym terenie. Zmienne losy wojny powodowały wahania nastrojów i szukanie opieki strony aktualnie posiadającej przewagę, jednak Żuławianie od momentu przystąpienia do Związku pozostali w jego szeregach do końca.

Mocą traktatu toruńskiego z 19. 10. 1466 r. Żuławy wróciły do Polski. Wpływy na ich terenie zostały podzielone na patrymonia Gdańska i Elbląga oraz dobra królewskie. W tym czasie obszar ten oferował bogactwo rolnictwa, rozwój hodowli oraz zasobność w ryby słodkowodne. Po zakończeniu wojny odbudowa gospodarcza tego regionu postępowała powoli. Najpierw należało naprawić wały i tamy przeciwpowodziowe i oczyścić zamulone rowy, następnie uporządkować sprawy osadnicze i uregulować prawa mieszkańców. Pojawiła się stała tendencja do zwiększania obciążeń chłopskich, co zaskutkowało m.in. również przywiązaniem dotąd wolnych chłopów do ziemi (1488 r.).

Okres pokoju – lata 1525-1626

Hołd pruski księcia Albrechta Hohenzollerna w 1525 r. oznaczał koniec zagrożenia najazdu krzyżackiego na Żuławy. Przez następne sto lat żaden wróg nie nawiedził tego terenu. Gospodarka rozwijała się w dwóch głównych kierunkach – uprawy roli i rozwijania hodowli. Nadal także czyniono prace nad zabezpieczeniem terenów przed powodzią – kopano rowy, wznoszono tamy, budowano wiatraki i końskie młyny, aby za ich pomocą usunąć rowami nadmiar wody z terenów bezodpływowych. Zabudowania wsi umieszczano na terenach wyżej położonych lub na specjalnie usypanych wzniesieniach.

Okolo 1531 r. pojawili się w Prusach Książęcych menonici – wyznawcy protestantyzmu, ale skłóceni z luteranami, wygnańcy z Niderlandów, doskonali specjaliści w zakresie osuszania błot i bagien. Tworzyli oni zwarte gminy, rządzące się własnymi prawami. Prócz wiedzy w zakresie odwadniania menonici przynieśli ze sobą znajomość zagadnień gospodarki nabiałowej. Zaczęto więc ich sprowadzać również na tereny Żuław. Ich korzystne działanie na gospodarke regionu było tak duże, że względy wyznaniowe przestały odgrywać rolę, a osady menonickie (zwane olendrami czy olenderskimi) powstawały na terenie nie tylko całych Żuław ale i pod Warszawą, w Wielkopolsce i na terenie północnych Kaszub.

Dla Żuławian przybycie nowych osadników stanowiło bodziec do rozwoju gospodarke i naśladowania nowych sposobów gospodarowania. Już wkrótce rasa mlecznych krów żuławskich stała się szeroko znana, a chłopcy żuławscy dysponowali dużymi nadwyżkami zboża, dla których gromadzenia wznosili spichrze. Mieli też własne statki na Wiśle i Nogacie, którymi dostarczano zboże na sprzedaż do Gdańska i Elbląga.

Ten okres pomyślnego rozwoju w okresie pokoju zakończył się wraz z pierwszym desantem szwedzkich i niemieckich piechurów na Mierzei Wiślanej w dniu 6 lipca 1626 r.

Okres wojen szwedzkich

Gustaw Adolf był uważany przez protestancką ludność Prus Królewskich za swego obrońcę i opiekuna. Protestantyzm panował tu od blisko stu lat, katolicyzm na terenie Żuław bronił jedynie swoich pozycji, mając oparcie w królach polskich. Żuławianie złożyli hołd nowemu władcy, ciesząc się z jego przybycia. Nastroje zaczęły się jednak zmieniać, gdy okazało się, że kontrybucje będą wysokie, i że żadnych ulg nie należy się spodziewać. Działania wojenne mocno zniszczyły m.in. Żuławy Steblewskie i okolice Nowego Dworu. Po raz kolejny walczące strony nie cofały się przed niszczeniem wałów.

Wojska szwedzkie opuściły Żuławy dopiero po podpisaniu pokoju w Sztumskiej Wsi 12.09.1635 r. Okres do następnego najazdu w 1655 r. charakteryzował się niezwykle szybkim tempem odbudowy. Gospodarowanie na Żuławach szybko stało się znów atrakcyjne i spowodowało napływ kolejnych osadników.

Niestety kolejna wojna ze Szwedami i ponowne przebicie wałów spowodowało raz jeszcze zniszczenie wielu pól uprawnych i pastwisk niezbędnych dla hodowli. Na gospodarstwach utrzymali się tylko chłopci zamożniejsi. Na Żuławach kupowali dwory, czyli gospodarstwa, mieszczanie elbląscy, nowostawscy i nowodworscy. Folwarki opierały się na pracy robotników najemnych, a także robotników sezonowych, przybywających tu głównie ze zniszczonego Mazowsza, zwanych „żuławnikami”, i stanowiących tanią siłę roboczą. Po raz kolejny Żuławy dźwigały się ze zniszczeń wojny dzięki pracowitości mieszkańców, żyznym glebom, stosowaniu zaawansowanych narzędzi rolniczych i wysokiemu procentowi wykorzystania ziemi, a także wysokiej wydajności hodowli. Do końca XVII w. Żuławy należały do najbardziej rozwiniętych terenów Rzeczypospolitej i Prus Królewskich.

Od czasów saskich do II wojny światowej

W 1697 r. na tronie zasiadł nowy król z dynastii Wettynów, August II. Wielka wojna północna dotarła do Prus Królewskich i na Żuławy dopiero w 1703 r. Kontrybucje ściągali – nie pierwszy już raz w historii – zarówno Szwedzi, jak i wojska polskie. Po klęsce Karola XII pod Połtawą w 1709 r. na Żuławach stacjonowały oddziały saskie i rosyjskie, a następnie również polskie. Na domiar złego w latach 1709-1711 nawiedzały tę prowincję klęski: nieurodzaj związany z mokrym latem, epidemie, zaraza bydła. Sam Malbork w ciągu zaledwie dwóch lat stracił prawie połowę mieszkańców.

Kraj zaczął się z wolna odbudowywać dopiero od 1717 r. ale i wówczas czasy nie były spokojne. Na Żuławach szczególnie dokuczliwi byli pruscy huzarzy, którzy prowadzili formalne łapanki na ludzi wysokiego wzrostu, wcielając ich do armii.

Śmierć Augusta II i wybór dwóch królów: Stanisław Leszczyńskiego i Augusta III spowodował wojnę domową. Stanisław Leszczyński wycofał się z Warszawy na północ – w jego obronie najbardziej ucierpiały Żuławy Gdańskie, gdyż Gdańsk właśnie poparł wybór tego króla i stał po jego stronie.

Miarą słabości Rzeczypospolitej była wojna siedmioletnia. Przez Żuławy przetoczyły się wojska pruskie i rosyjskie, kolejny raz poważnie naruszając gospodarkę tego obszaru.

Elekcja króla Stanisława Augusta w 1764 r., kończąca rządy saskie w Polsce, i podjęte przez niego próby reformy państwa nie zapobiegły jednak klęsce, czyli zabranii Prus Królewskich, a więc i Żuław przez Fryderyka I w czasie I rozbioru.

Od czasów panowania Fryderyka II Żuławy zaczęły opuszczać menonici – początkowo od służby wojskowej, która nie była zgodna z ich poglądami, mogli się wykupić, jednak następcy Fryderyka II nie byli już tak łaskawi, co spowodowało masowe opuszczanie Żuław przez menonitów, szukających spokoju na innych terenach.

Sytuacja gospodarcza Żuław, włączonych do okręgu malborskiego, nie uległa pod rządami pruskimi zasadniczym zmianom, jeśli nie liczyć wyższych podatków i poboru rekrutów. Fryderyk II, któremu nie udało się opanować Gdańska, popierał Elbląg. Ustanowienie barier celnych z Gdańskiem niewątpliwie przyczyniło się do wzrostu obrotów zbożem, które w znacznej mierze trafiało do Elbląga z Żuław.

W okresie wojen napoleońskich Żuławy stały się przejściowo terenem internowania tych oddziałów wojska polskiego, które przekroczyły granicę królestwa pruskiego po upadku powstania listopadowego w 1831 roku. Ich pobyt tutaj zakończył się jednak już rok później.

Wiek XIX i początki XX to okres rozwoju rolnictwa, przemysłu i linii kolejowych na omawianym obszarze. Żyzne gleby przeznaczono pod uprawę buraków cukrowych, powstają więc cukrownie oraz obsługujące tereny Żuław linie kolei wąskotorowych i normalnotorowych. Następuje znaczny rozwój i modernizacja sieci osadniczej – większość zachowanych na terenie Żuław obiektów architektury świeckiej mieszkalnej i gospodarczej oraz przemysłowej pochodzi właśnie z tego okresu.

II wojna światowa

Okres II wojny światowej przyniósł terenom Żuław kolejne w historii zniszczenia. Walki na Żuławach były szczególnie ciężkie. Wycofujące się wojska niemieckie niszczyły wały przeciwpowodziowe, stacje pomp i inne urządzenia regulacji stanu wód, zalewając tereny depresyjne. Teren ten został całkowicie niemal oddany wodzie, a zniszczenia wojenne w obrębie zabudowy w jednostkach miejskich były olbrzymie.

Pod koniec wojny tereny te zaczęła opuszczać część ludności niemieckiej. Po zakończeniu działań wojennych podjęto się zakrojonych na szeroką skalę działań związanych z ponownym osuszeniem i zagospodarowaniem Żuław. Autochtoni na mocy postanowień poczdamskich opuszczali te tereny; między innymi w 1953 roku opuścili Nowy Staw, udając się w znacznej większości do niemieckiego Wilster, dziś miasta partnerskiego Nowego Stawu. Na tereny te zaczęli napływać osadnicy z różnych regionów Polski, kolejny raz w historii regionu dodając swój akcent do jego wielokulturowej i bogatej historii.

4.3. Charakterystyka całości dziedzictwa kulturowego i prawne formy ochrony zabytków

4.3.4. Krajobraz kulturowy

Kraina geograficzna zwana Żuławami Wiślаныmi położona jest w obrębie najbardziej na północ wysuniętego regionu naturalnego Polski, który objęty został mianem Pobrzeża Bałtyckiego. Żuławy stanowią w obrębie tego pasa krajobrazowego krainę niezwykle charakterystyczną, różniącą się w sposób zasadniczy swym obliczem od pozostałych jednostek. Obejmuje ona

rozległą równinę deltową Wisły przypominającą w ogólnym zarysie kształt trójkąta. Powierzchnia Żuław Wiślanych wynosi około 174 tysiące hektarów, z czego prawie 47 tysięcy przypada na tereny depresyjne. Żuławy mają niezwykle wyraźnie zarysowane granice naturalne – stanowią je ostro zarysowane krawędzie wysoczyzn morenowych.

Niewątpliwie na formę krajobrazu kulturowego miał wpływ działań człowieka związanych z odzyskiwaniem terenów zalewowych delty Wisły pod osadnictwo, uprawy i hodowlę. Z form typowo antropogenicznych na uwagę zasługują obok wałów przeciwpowodziowych - których łączna długość wynosi około 560 km – poldery, a także dochodzące do 3 m wysokości wały chroniące koryta rzek oraz liczne groble, tamy i nasypy. Charakterystyczne wały poza obszarem depresyjnym obserwujemy wzdłuż koryta Wisły (najwyższe do 9 m wysokości), Raduni, Motławy, Świętej, Szarpawy, Nogatu i wielu innych cieków stałych. Gęsta sieć kanałów i rowów odwadniających na Żuławach wraz z mnóstwem urządzeń regulacyjnych i budowli wodnych tworzy olbrzymich rozmiarów system melioracyjny. Na 1 km² przypada 1 km cieków wodnych naturalnych i więcej niż 10 km kanałów i rowów wykonanych przez człowieka. Ogólna długość kanałów oceniana jest na 3.000 km, zaś długość rowów bocznych na 17.000 km.

Jak już wspomniano w niniejszym opracowaniu dla budowy tak wielkiej ilości wałów i tam niezbędne były olbrzymie ilości drewna; stąd wynika niemal całkowity brak zalesienia tego terenu, stanowiący kolejną charakterystyczną cechę krajobrazu.

Jednym z najbardziej widocznych i stanowiących o charakterze przejawem formowania krajobrazu kulturowego jest działalność budowlana. Dziełem historycznym diecezji pomezjańskiej i Krzyżaków była wyjątkowo dobrze zorganizowana sieć parafialna, postępująca wraz z zagospodarowaniem Żuław, osuszaniem terenów i zakładaniem miejscowości. Dla interesującego nas obszaru gminy Nowy Staw istotne znaczenie miał tu wiek XIV, gdy powstają parafie i kościoły m.in. w Nowym Stawie, Świerkach i Myszewie. Kościoły gotyckie na Żuławach, z reguły ceglane lub szachulcowe, zachowały się dość licznie, przy czym swoistego, wyróżniającego je charakteru nadały im późniejsze, najczęściej drewniane wieże z nadwieszonymi izbicami w zwieńczeniu.

W budownictwie świeckim bezspornie rozpoznawalnym wyróżnikiem regionu są tzw. domy podcieniowe, licznie powstające od XVI do XVIII, a nawet w XIX w. Według badaczy architektury i konserwatorów zabytków architektury dom podcieniowy winien być raczej nazywany domem z wystawką, gdyż nie posiada on typowego dla architektury południa Polski podcienia obejmującego całą szerokość elewacji, mającego stanowić osłonę przed słońcem lecz centralnie usytuowaną wystawkę, czyli rodzaj znacznie wysuniętego przed zasadniczą bryłę budynku wykuszu z części poddaszowej lub strychowej, opartego na prostych słupach lub dekorowanych rzeźbiarsko kolumnach. Wystawka ta pełniła określoną funkcję gospodarczą – wozy załadowane płonami lub mięsem i wędlinami oraz rybami podjeżdżały pod wystawkę, i przez otwór w podłodze wyładowywano ich zawartość do części magazynowej strychu, gdzie często umieszczano także szyby wędzarni. Domy te z reguły wznoszono w konstrukcji drewnianej lub szachulcowej, często o wyrafinowanym rysunku konstrukcji ciesielskiej. Drugim typowym rozwiązaniem w architekturze świeckiej było budowanie domu mieszkalnego połączonego w bryle i funkcjonalnie z zabudową gospodarczą, z reguły z oborą dla zwierząt. W ramach zespołu zabudowy gospodarskiej z reguły występują także drewniane (rzadziej murowane) spichlerze przeznaczone do gromadzenia nadwyżek płonów oraz znacznych rozmiarów stodoły. Kolejnym wyróżnikiem są domy robotników sezonowych, tzw. żuławników, którzy stanowili podstawę siły

roboczej na żuławskich gospodarstwach – skromne architektonicznie, składające się z szeregowo połączonych domów dla dwóch, czterech, sześciu i więcej rodzin.

Obraz rozległych równin poprzecinanych rowami i kanałami, często obsadzonymi drzewostanem, z wsiami o czytelnym pierwotnym układzie i charakterystycznym dla regionu rodzaju zabudowy sakralnej i świeckiej dopełniały niegdyś niezwykle licznie występujące drewniane wiatraki odwadniające. W dobie rozwoju przemysłu i elektryfikacji w wiekach XIX i XX uległy niemal całkowitemu wyrugowaniu na rzecz zmechanizowanych stacji pomp i do dziś zachowały się jedynie pojedyncze ich przykłady. Pojawiły się za to w panoramie wsi i miast regionu elementy architektury dotąd nieznanne – zakłady przemysłowe typu dużych cukrowni, słodowni i cegielni oraz mniejszych młynów i spichlerzy, mleczarni, gorzelni itp. Architektura tych murowanych z cegły obiektów nie stanowiła już jednak wyróżnika regionu, a czerpała z modnego wówczas i szeroko stosowanego wzornika form neogotyckich.

Ostatnim etapem zmian w krajobrazie Żuław był okres po II wojnie światowej, a w szczególności 3 ćwierć XX w. gdy licznie zaczęły na tym terenie powstawać Państwowe Gospodarstwa Rolne, po części adaptujące dawne gospodarstwa rolne i ich zabudowę, najczęściej jednak wprowadzające współczesną, nie związaną z regionem architekturę mieszkalną i gospodarczo-rolniczą.

Krajobraz Żuław Wiślanych, z uwagi na płaski teren pozbawiony naturalnej zróżnicowanej rzeźby terenu, charakteryzuje się rozległością i przestrzennością widokową. Szczególną rolę w tym otwartym krajobrazie odgrywają sylwety wsi żuławskich, stanowiące niejednokrotnie mało przekształcony zbiór wiejskiego osadnictwa średniowiecznego. Średniowieczne wsie żuławskie są to z reguły osady duże z silną dominantą, którą stanowią bryły kościołów wznoszonych w momencie lokalizacji danej miejscowości. Każda dominata wraz otaczającą architekturą osadzona jest w rozplanowanej zieleni siedliskowej i publicznej.

Bardzo ważnym elementem planu wsi jest silnie zgeometryzowany rysunek rozłogu pól podkreślony i utrwalony przebiegiem rowów melioracyjnych wraz z zielenią wysoką. W ten sposób tworzony jest trójwymiarowy pejzaż rozłogu płaskich pól żuławskich. Do dnia dzisiejszego układ średniowiecznego podziału granic jest zachowany w prawie nienaruszonej postaci.

Rozplanowanie wsi i układ pól wsi jest w krajobrazie Żuław Wiślanych jest trwałym i cennym świadkiem historii osadnictwa żuławskiego.

Typy żuławskich wsi lokowanych bądź relokowanych w średniowieczu:

- wieś owalnicowa (owalnica)
- wieś ulicowo-placowa
- wieś ulicowa (ulicówka)
- wieś ulicowa jednostronna
- wieś ulicowa wodna
- wieś ulicowa jednostronna przywałowa
- przysiółek (najczęściej ulicowy)

Wsie owalnicowe, obok ulicowo-placowych, były największymi wsiami średniowiecznych Żuław. Posiadały one nawet kilkadziesiąt siedlisk zlokalizowanych przy dwóch drogach, między którymi znajdowało się „nawsie”. Nawsie to charakterystyczna dla tego typu wsi wspólna przestrzeń publiczna w formie wydłużonego owalnego placu. Znajdował się tam kościół, cmentarz, karczma oraz inne obiekty wspólnie użytkowane przez mieszkańców wsi, takie jak staw do pojenia zwierząt, mała łąka do wypasu bydła przez zagrodników itp. Działki siedliskowe kmieci oraz

zabudowania zagród zlokalizowane były wzdłuż drogi obiegającej „nawsie”. Działki siedliskowe były położone bezpośrednio obok siebie. Przykładem wsi owalnicowej są Lubstowo, Myszewo, Świerki.

Wsie ulicowo-placowe miały podobny układ jak wsie owalnicowe, gdzie „nawsie” miało kształt wydłużonego prostokąta. Nadawało to bardzo regularną formę wsi. „Nawsie” pełniło taką samą funkcję jak we wsi owalnicowej. Różnicą jest rozmieszczenie działek kmiecych, które były lokalizowane przy ulicach wzdłuż dwóch dłuższych boków „nawsia”. Krótsze boki były z reguły niezabudowane. Działki siedliskowe, podobnie jak w przypadku wsi owalnicowej, sąsiadowały ze sobą. Przykładem wsi ulicowo-placowej są Nidowo, Trępnowy.

Wieś ulicowa stanowi mniejszą formę osady niż owalnica i wieś ulicowo-placowa. Siedliska rozlokowane były wzdłuż jednej drogi. Wieś nie posiada wspólnego placu „nawsia”. Kościół i cmentarz usytuowane były w ciągu zabudowy siedliskowej i kmiecej. Działki siedliskowe kmiece i zagrodowe były dużej i średniej wielkości, położone bezpośrednio obok siebie. Przykładem wsi ulicowej są Brzózki, Mirowo.

Wieś jednostronna charakteryzuje się asymetrycznym rozmieszczeniem działek siedliskowych i zagród wzdłuż głównej drogi. Jest to znacznie mniejsza jednostka osadnicza (do 10 siedlisk). Z reguły po jednej stronie drogi znajdowały się duże zagrody kmiece, a po przeciwległej stronie – małe zagrody i siedliska zagrodnicze. Z uwagi na asymetryczne rozplanowanie tych wsi nazywa się je półwsiami.

Wieś ulicowa wodna jest „żuławską” odmianą wsi ulicowej. Działki siedliskowe kmiece oraz zabudowa zagrodowa rozmieszczone były wzdłuż rzeki lub kanału. Działki siedliskowe były średnie lub małe, położone obok siebie i miały bezpośredni dostęp do wody. W tym przypadku głównym ciągiem komunikacyjnym była rzeka lub kanał.

Wieś ulicowa jednostronna przywałowa jest podobna do ulicówki jednostronnej z tą różnicą, że przylega ona do nasypu wału ochronnego rzeki lub kanału. W tym przypadku siedliska z zagrodami nie mają bezpośredniego dostępu do szlaku wodnego.

Przysiółek ulicowy lub placowy jest najmniejszą formą średniowiecznych osad Żuław. Przysiółki składały się z co najwyżej 5 zagród kmiecych usytuowanych nieregularnie wokół niewielkiego placu lub po obu stronach drogi. Na Żuławach Wiślanych przysiółki były z reguły ulicowe, przysiółki placowe występowały rzadko.

Żuławy są jedynym regionem w Polsce, gdzie formy przestrzenne wsi są zachowane od czasów średniowiecza i doskonale czytelne w przestrzeni, dlatego powinny być chronione jako dobro kulturalne i zabytek obrazujący dzieje cywilizacji osadniczej na Żuławach.

4.3.5. Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków

Na terenie Miasta i Gminy występuje kilka obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków, z czego pięć zlokalizowanych jest w Nowym Stawie.

Do rejestru zabytków wpisany jest układ ruralistyczny Nowego Stawu.

Układ urbanistyczny Nowego Stawu został wpisany do rejestru zabytków na podstawie decyzji nr 1/76 z 20 maja 1976r. Założenie urbanistyczne w postaci średniowiecznego planu urbanistycznego zachowało się do dziś. W średniowiecznym układzie przestrzennym wyraźną dominantę stanowił plac rynkowy w kształcie wydłużonego prostokąta o wymiarach 250x45 m. (aktualnie dwa rynki: Rynek Tadeusza Kościuszki i Rynek Kazimierza Pułaskiego). Rynek dłuższym bokiem przylega do głównej arterii komunikacyjnej. Równoległe do rynku, w sposób

charakterystyczny dla miasta rolniczego, wytyczono po wschodniej i zachodniej stronie po jednej ulicy gospodarczej, które łączą się po północnej stronie założenia. Szczególną wartość stanowi zespół pierzei przyrynkowych z charakterystyczną dla początku XIX wieku klasycystyczną, dwukondygnacyjną zabudową kalenicową. Jednym z ważniejszych elementów jest gotycki kościół p.w. św. Mateusza, który stanowi dominujący akcent w sylwecie miasta. Drugi akcent stanowi kościół poewangelicki z charakterystyczną pięciokondygnacyjną wieżą, ulokowany pośrodku placu rynkowego, na miejscu spalonego budynku, który pełnił funkcję ratusza i kościoła. Pod kościołem zachowały się stare piwnice – pozostałości po poprzednim obiekcie. Dawne umocnienia obronne – zachowane jedynie w postaci resztek fos obronnych. Miasto nigdy nie posiadało murów obronnych. W połowie XV wieku miasto posiadało dwie duże bramy: gdańską, zwaną też Św. Ducha od strony północno-zachodniej, oraz malborską od strony południowo-zachodniej. Ta ostatnia była strzeżona przez Basztę Sowią rozebraną w 1803 roku.

W Nowym Stawie ochroną na podstawie wpisu do rejestru objęte ochroną są:

- kościół parafialny p.w. Św. Mateusza Apostoła - wzmiankowany po raz pierwszy w 1400 roku. Największy kościół na Żuławach. Trzynawowa bazylika. Nad prezbiterium znajduje się piękne sklepienie gwieździste wykonane w latach 1573-1574. Zakrystia dwukondygnacyjna, ze sklepieniem gwieździstym i krzyżowym. Drewniana nadbudowa wieży północnej w roku 1704. Wewnątrz okazały ołtarz główny z 1609 roku pochodzący z kościoła św. Katarzyny w Braniewie oraz późnogotycka figura Madonny z dzieciątkiem z około 1500 roku
- dawny kościół ewangelicki – wybudowany w stylu neogotyckim w latach 1803-1804 na miejscu spalonego w 1802 ratusza. w 1863 roku dobudowano wieżę nazywaną „ołówkiem”, ze względu na swój charakterystyczny kształt. Przy przebudowie w latach 1898-1899 dobudowano zakrystię i zamurowano wejście do starych, być może średniowiecznych piwnic. Obecnie nieużywany do celów kultowych, adaptowany ma być na funkcje kulturalne
- Dom podcieniowy – przy ulicy Gdańskiej z 1820 roku. Drewniany, z piętrową nadstawką podcieniową o konstrukcji szkieletowej opartą na 6 słupach. Posiada klasycystyczne drzwi wejściowe
- wieża ciśnień wraz z przylegającym budynkiem stacji pomp przy ulicy Sportowej
- willa przy ulicy Westerplatte

We wsi Świerki objęte ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków są:

- Kościół pw. św. Wojciecha Parafii pod wezwaniem św. Bartłomieja Apostoła w Świerkach został wpisany do rejestru zabytków na podstawie decyzji nr 813 z 17 listopada 1974r. Świątynia została wybudowana z przeznaczeniem na zbór luterański. Jest to kościół o konstrukcji ryglowej, pochodzący z 1798r., posiada jedną wieżę. Pierwszy kościół istniał w Świerkach już w XIV w. - był to kościół katolicki p.w. Św. Wojciecha. Świątynia uległa zniszczeniu na skutek działań II wojny światowej. Nie zdecydowano się na jej odbudowę, postanowiono zaadaptować świątynię protestancką na potrzeby parafii. Obecny kościół został zbudowany na miejscu wcześniejszego z 1603 roku. Autorem projektu był George Jacúbowský. Fundatorami Jacob Tohmas i Johan Jacob Schroeter. Konsekracja kościoła miała miejsce w 1946 r. Jest to budynek nieorientowany, zbudowany na planie prostokąta, od południa zamknięty fragmentem ośmioboku. Kościół posiada konstrukcję szkieletową z wypełnieniem z cegły pełnej na podmurowaniu ceglany. Wypełnienie

cegłane konstrukcji szkieletowej jest nieotynkowane. Ściany wewnętrzne są otynkowane i pokryte nawarstwieniami farb. Dach kryty dachówką ceramiczną, posiada ośmioboczną wieżyczkę na sygnaturkę. Posadzka w nawie głównej i zakrystii drewniana, w zakrystii przykryta płytami pilśniowymi. Posadzka w przedsionku wykonana z cegieł układanych na płask. W elewacji wschodniej i zachodniej okna sześciokątne z naczółkami i maswerkami, w elewacji północnej, południowo-zachodniej i północno-zachodniej po dwa mniejsze okna. W elewacji południowej główne wejście do kościoła, dodatkowo pojedyncze skrzydła drzwiowe od strony północnej i południowo-zachodniej, stanowiące wejścia boczne do świątyni. Wnętrze kościoła podzielone drewnianymi ścianami na trzy części: nawę główną, przedsionek i zakrystię. W nawie głównej empora z chórem i organami. Chór wsparty na drewnianych, ozdobnych filarach z kapitelami. Na emporę prowadzą drewniane schody z przedsionka. Opis zabytku powstał na podstawie opracowania autorstwa mgr sztuki Izabeli Huk-Malinowskiej.

- Dom Żuławski, Świerki 37

W Myszewie objęty ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków jest kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego z wieżą dzwonnicą wraz z cmentarzem, układem zieleni wysokiej i bramą. Kościół w Myszewie Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego w Myszewie (niem. Gros Mausdorf) został wpisany do rejestru zabytków na podstawie decyzji nr 814 z 17 listopada 1974r. Kościół zlokalizowany w centrum wsi Myszewo, zbudowany około 1330r., wielokrotnie przebudowywany, między innymi na początku XX-tego stulecia. W XVIII wieku została zniszczona wieża na skutek uderzenia pioruna. W czasie reformacji przejęty przez protestantów, w 1945r. przez katolików i poświęcona w 1946r. Kościół zbudowany na planie prostokąta, orientowany, jednonawowy, bez wieży. Posiada charakterystyczny płaski, drewniany strop. Wzniesiony (oprócz ściany zachodniej) z cegły gotyckiej w wątku polskim zwanym gotyckim. Kościół w typie salowym, jednonawowy, podłużny z niewyodrębnionym prosto zamkniętym prezbiterium. Wnętrze przykryte płaskim stropem drewnianym. Wnętrze kościoła - między innymi: gotycki krucyfiks wchodzący w skład ołtarza, figury aniołów z okresu XVIII wieku, dwa świeczniki z 1656 i 1726 roku, kamienna chrzcielnica. Opis zabytku powstał na podstawie opracowania autorstwa mgr sztuki Izabeli Huk-Malinowskiej.

4.3.6. Inne obiekty i obszary ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków

Aktualnie Gminna ewidencja zabytków zatwierdzona Zarządzeniem Zarządzeniem Nr 117/2015 Burmistrza Nowego Stawu z dnia 14 grudnia 2015 r. w sprawie zmiany gminnej ewidencji zabytków gminy, zawiera oprócz obiektów wpisanych do rejestru zabytków ponad 200 obiektów i obszarów. Wszystkie obiekty zawierają się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków Województwa Pomorskiego. Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2010 – 2013 odnosił się do listy zawierającej ponad 800 obiektów spośród których około 130 nie istniało. Lista ta zawierała szereg obiektów spoza listy Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, jak również obiekty, dla których nie została przeprowadzona weryfikacja przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Obiekty, które nie są uwzględnione w aktualnej Gminnej Ewidencji Zabytków winny być podjęte działania mające na celu rozpoznanie ich pod kątem wartości zabytkowej i predyspozycji do ujęcia w Gminnej Ewidencji Zabytków lub w inny sposób objęte ochroną. Aktualna lista obiektów i obszarów w Gminnej Ewidencji Zabytków stanowi załącznik do programu.

4.3.7. Stanowiska archeologiczne

Na terenie Gminy występują kilkadziesiąt stanowisk archeologicznych znajdujących się w Wojewódzkiej Ewidencji Zabytków. Stanowiska archeologiczne nie zostały dotychczas ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków. Na potrzeby ochrony tej ważnej części dziedzictwa kulturowego wymagana jest weryfikacja materiałów archiwalnych i ujęcie w ewidencji zabytków stanowisk podlegających ochronie. W załączeniu lista zabytków archeologicznych z wojewódzkiej ewidencji zabytków archeologicznych.

4.3.8. Zabytki ruchome

Zabytki ruchome na terenie gminy związane są głównie z obiektami sakralnymi. Do szczególnie wartościowych należy wyposażenie kościołów w Myszewie, i Świerkach.

4.3.9. Dziedzictwo niematerialne

Za dziedzictwo niematerialne uznawane są zwyczaje, przekazy ustne, wiedza i umiejętności, które stanowią część własnego dziedzictwa danej wspólnoty, grupy lub jednostki. Ten rodzaj dziedzictwa jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody.

Dziedzictwo niematerialne w Nowym Stawie kształtuje się w oparciu o wielokulturowość, na którą składają się tradycje Żuław sprzed 1945 roku, to jest kultura pruska i menonicka, jak i powojenne przesiedleńcze dziedzictwo niematerialne przybyłych na obszar Żuław repatriantów z wielu regionów.

Do charakterystycznych praktyk i tradycji kulturowych Nowego Stawu zalicza się: legendy, przekazy ustne, zwyczaje, obrzędy świąteczne, w tym odpusty i rytuały. Można za takie uznać również lokalne potrawy. Do ważnych elementów dziedzictwa niematerialnego Żuław zalicza się wiedza i praktyka w zakresie kształtowania krajobrazu, rolnej przestrzeni produkcyjnej i związane z tym umiejętności zarządzania gospodarką wodną oraz umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem, takie jak na przykład ciesielstwo.

4.3.10. Ochrona zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu

Zasady ochrony zabytków w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zostały wskazane w rozdziale dotyczącym strategicznych dokumentów wewnętrznych Gminy. W gminie istotna część obszarów i obiektów zabytkowych jest objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego. Miejscowe plany obejmują wyłącznie część Nowego Stawu oraz duży odsetek wsi wraz z terenami je otaczającymi. Spośród obszarów wartościowych i nieujętych jednostkowo w Gminnej Ewidencji Zabytków układy ruralistyczne wsi Świerki, Mirowo, Brzózki, Nidowo, Lipinka zostały objęte ochroną. Ustalono zasady ochrony wewnątrz układu jak i zasady ochrony ekspozycji wsi. Obiekty podlegające ochronie w obowiązujących miejscowych planach są podzielone na obiekty wpisane do rejestru, ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków oraz jako o obiekty o wartościach historycznych. Podział ten nie jest odzwierciedleniem dzisiejszego stanu prawnego, między innymi z powodu niedokończonej weryfikacji listy obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Z uwagi na konieczność dalszej weryfikacji obiektów i obszarów wartościowych a nieujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków ochrony w miejscowych planach zagospodarowania

przestrzennego nie można uznać za wystarczający. Po kolejnej weryfikacji Gminnej Ewidencji Zabytków i włączeniu obiektów i obszarów zabytkowych oraz stanowisk archeologicznych do listy obiektów podlegających ochronie, należy zweryfikować ustalenia obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie przedmiotu i zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu.

4.3.11. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Do najbardziej znaczących obiektów zabytkowych należą wszystkie zabytki objęte ochroną na podstawie wpisu do rejestru zabytków, to jest:

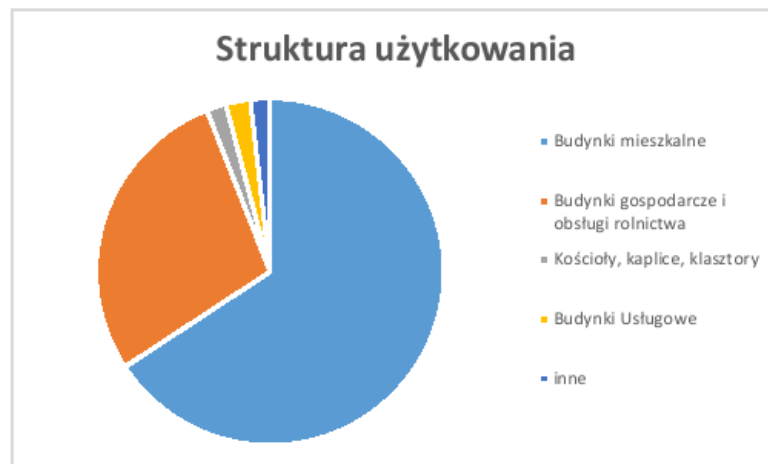
- układ urbanistyczny Nowego Stawu
- kościół parafialny p.w. Św. Mateusza Apostoła w Nowym Stawie oraz teren dawnego katolickiego cmentarza przykościelnego przy kościele parafialnym
- dawny kościół ewangelicki w Nowym Stawie
- dom podcieniowy – przy ulicy Gdańskiej w Nowym Stawie
- wieża ciśnień wraz z przylegającym budynkiem stacji pomp przy ulicy Sportowej w Nowym Stawie
- willa przy ulicy Westerplatte w Nowym Stawie
- kościół p.w. św. Bartłomieja Apostoła w Świerkach
- Dom Żuławski w Świerkach
- kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego z wieżą dzwonnica wraz z cmentarzem, układem zieleni wysokiej i bramą w Myszewie

Do zabytków postulowanych do wpisu do rejestru zabytków należą cukrownia i słodownia w Nowym Stawie. Słodownia powstała w 2. poł. XIX w. i jest jednym z najlepiej zachowanych tego typu zabytków w kraju. Cukrownia pochodzi z 1878 r. w czasach kiedy powstawała była jedną z pierwszych fabryk cukru na Pomorzu północnym. Słodownia natomiast powstała ok 1905 r. i związana była z browarem gdańskim. Te zabytki techniki stanowią również istotne obiekty zabytkowe w gminie Nowy Staw.

5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń

5.1. Użytkowanie zasobów dziedzictwa kulturowego

Na obszarze Miasta i Gminy Nowy Staw zdecydowana większość obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków to obiekty użytkowane jako budynki mieszkalne (66 procent) i w mniejszym stopniu budynki gospodarcze i obsługi rolnictwa (28 procent). Znikomy udział w tym podziale mają budynki usługowe (2 procent), kościoły, kaplice i klasztory (2 procent) oraz inne sposoby użytkowania (2 procent).

Użytkowanie budynków zabytkowych w zależności od położenia w gminie przedstawia się następująco.

Budynki mieszkalne

Nowy Staw – 101 budynków
Brzózki – 1 budynek
Chlebówka – 1 budynek
Dębina – 4 budynki
Kącik – 2 budynki
Laski – 4 budynki
Lubstowo – 4 budynki
Martąg – 1 budynek
Mirowo – 6 budynków
Myszewo – 2 budynki
Nidowo – 3 budynki
Pólmieście – 1 budynek
Pręgowo Żuławskie – 2
Stawiec – 1 budynek
Świerki – 1 budynek
Tralewo – 3 budynki
Trępnowy – 3 budynki

Obiekty gospodarskie i obsługi rolnictwa

Nowy Staw – 22 budynki
Brzózki – 1 budynek
Chlebówka – 3 budynki
Dębina – 8 budynków
Kącik – 2 budynki

Laski – 3 budynki
Lubstowo – 1 budynek
Mirowo – 4 budynki
Myszewo – 1 budynek
Nidowo – 1 budynek
Pólmieście – 1 budynek
Pręgowo Żuławskie – 4
Stawiec - 2 budynki
Świerki – 2 budynki
Trampowo - 1 budynek

Zabytki techniki

Nowy Staw – parowozownia, mleczarnia, słodownia, budynek fabryczny
Lubstowo – wozownia

Obiekty użyteczności publicznej

Nowy Staw – Urząd Miasta i Gminy, stołówka, szkoła – 2 budynki
Pręgowo Żuławskie – szkoła
Trampowo – budynek administracyjny

Formy zieleni

Trampowo – aleja lipowa

5.2. Stan władania

Zdecydowana większość zabytków stanowi własność osób fizycznych. Są to głównie budynki mieszkalne i gospodarcze. Obiekty użyteczności publicznej - sakralne głównie należą do parafii. Wśród właścicieli zabytków figurują Powiat Malborski, Gmina i spółki prawa handlowego.

5.3. Stan techniczny

Mimo licznych przykładów utraty walorów przez pojedyncze obiekty, zarówno zasób obiektów zabytkowych jak i charakterystycznych cech krajobrazu kulturowego na obszarze gminy Nowy Staw należy uznać za bogaty, cenny i atrakcyjny. Stan techniczny obiektów zabytkowych przedstawia się nienajlepiej w przypadku obiektów zabytkowych mieszkalnych. Z uwagi na zasobność mieszkańców oraz niedostateczny dostęp do dobrych wzorców i specjalistycznych rozwiązań konserwatorskich, nawet w przypadku przeprowadzonych prac remontowo – budowlanych stan zabytków często bywa niezadowolający. Na stan tkanki zabytkowej mają wpływ również przekształcenia własnościowe i kryzys gospodarczy. W trudnych sytuacjach wynikających z gospodarki zagrożone są zazwyczaj obiekty przemysłowe, jak na przykład cukrownia i słodownia w Nowym Stawie.

5.4. Analiza SWOT

Uwzględniając zasób zabytków w gminie oraz uwarunkowania regionalne i lokalne należy stwierdzić, że Nowy Staw posiada warunki do budowania atrakcyjnej oferty opartej na

dziedzictwie kulturowym. Położenie gminy, wyjątkowy krajobraz Żuław, zachowany historyczny układ Nowego Stawu oraz układy ruralistyczne wsi żuławskich, jak również szereg zachowanych obiektów budownictwa stanowią o wartości tej gminy. Do słabych stron gmin związanych z ochroną zabytków należy niedostateczny stan techniczny wielu obiektów, w szczególności zabudowy zagrodowej oraz jakość renowacji obiektów zabytkowych i prowadzonych remontów. Wpływ na taki stan rzeczy ma zasobność właścicieli nieruchomości oraz stosunek do zabytku, regionalnych form zabudowy i tradycji. Poniżej, w ujęciu syntetycznym, zostały przedstawione mocne i słabe strony gminy w zakresie dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz szanse i zagrożenia dla zachowania, ochrony i wykorzystania zasobu zabytkowego w gminie.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ❑ położenie na ważnych historycznie obszarach ❑ położenie gminy na trasach szlaków turystycznych o znaczeniu lokalnym i regionalnym ❑ położenie w atrakcyjnym krajobrazowo i historycznie obszarze Żuław Wielkich ❑ kilka obiektów zabytkowych o istotnym znaczeniu w skali regionu i kraju (rynek Nowego Stawu, kościoły rzymskokatolickie w Nowym Stawie, Świerkach, Myszewie, Galeria Żuławska – dawny kościół poewangelicki, domy podcieniowe) ❑ duża liczba obiektów o walorach zabytkowych mających znaczenie dla krajobrazu ❑ różnorodność zabytków: obiekty sakralne, budynki użyteczności publicznej, domy podcieniowe, budynki gospodarcze, ❑ duży potencjał dla rozwoju funkcji turystycznych i krajoznawczych w oparciu o zabytki ❑ atrakcyjne i niezniszczone walory środowiska naturalnego - Obszar Chronionego Krajobrazu Rzeki Nogat ❑ aktywna polityka w pozyskiwaniu funduszy zewnętrznych na zadania związane z rewitalizacją zabytków ❑ cykliczne dotacje gminy na renowację zabytków 	<ul style="list-style-type: none"> ❑ niedostateczna promocja walorów zabytkowych ❑ słaba ekspozycja obiektów zabytkowych ❑ zły stan techniczny dużej ilości budynków mieszkalnych (brak bieżących remontów i prac konserwatorskich) ❑ duża ilość budynków mieszkalnych przekształconych w sposób obniżający wartość zabytków ❑ brak wystarczającej ochrony prawnej części obiektów wpisanych do gminnej ewidencji zabytków – brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego lub niedostateczna ochrona ❑ niska świadomość społeczna lokalnych walorów środowiska kulturowego ❑ trudny dostęp do zewnętrznych źródeł finansowania opieki nad zabytkami przez osoby prywatne

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ☐ rozwój funkcji turystycznych i krajoznawczych w oparciu o obiekty zabytkowe i walory krajobrazowe ☐ tworzenie kompleksowego produktu turystycznego w oparciu o dziedzictwo kulturowe i środowisko przyrodnicze ☐ tworzenie systemu informacji turystycznej oraz jednolitej identyfikacji wizualnej obiektów zabytkowych ☐ współpraca regionalna i międzynarodowa w zakresie dobrych praktyk ochrony, kształtowania i wykorzystania dziedzictwa kultury ☐ promowanie przykładów dobrej architektury kontynuującej miejscową regionalną tradycję budowlaną ☐ popularyzacja wiedzy o walorach kulturowych gminy wśród społeczności lokalnej ☐ rozwój inicjatyw lokalnych zmierzających do poprawy stanu zachowania obiektów zabytkowych ☐ uwidocznienie obiektów zabytkowych w krajobrazie gminy ☐ pozyskanie środków zewnętrznych na przedsięwzięcia związane z zabytkami ☐ promocja zabytków gminy na poziomie regionu, kraju, Unii Europejskiej ☐ zaangażowanie lokalnej społeczności w opiekę nad zabytkami ☐ powstawanie nowych i rozwój istniejących organizacji pozarządowych, stowarzyszeń działających na rzecz dziedzictwa kulturowego 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ brak funduszy na właściwe utrzymanie i konserwację zabytków ☐ pogorszenie stanu zachowania obiektów zabytkowych w przypadku braku bieżących prac remontowych i konserwatorskich ☐ niewłaściwe działanie inwestycyjne lub ich brak, przyczyniające się do dalszej degradacji obiektów zabytkowych ☐ niewłaściwe zarządzanie obiektami / zespołami zabytkowymi ☐ prowadzenie prac bez zezwoleń, niezgodnie ze sztuką budowlaną oraz zasadami konserwatorskimi ☐ rozwój form zagospodarowania terenów (w szczególności zabudowy) w sposób dysharmonizujący z krajobrazem kulturowym gminy ☐ zastępowanie starej zabudowy lub uzupełnianie jej nowymi obiektami o obcych dla regionu formach architektonicznych ☐ budowa nowych elementów stwarzających dysonans w krajobrazie kulturowym, np. maszty i stacje bazowe telefonii komórkowej, obiekty handlowe wielkopowierzchniowe, nośniki reklamowe itp. ☐ wzrost liczby nieużytkowanych obiektów o walorach historyczno-kulturowych ☐ obniżenie społecznego szacunku dla walorów środowiska kulturowego

6. Założenia programowe

6.1. Priorytety programu opieki

Jako podstawę wytyczenia strategii gminy Nowy Staw w dziedzinie ochrony zabytków przyjmuje się następujące priorytety działań:

Priorytet I

Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Priorytet II

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego.

Priorytet III

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości.

6.2. Kierunki działań programu opieki

W obrębie Priorytetu I „Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy” proponuje się następujące kierunki działań:

1. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.
2. Podnoszenie wartości zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu zachowania zabytków zdegradowanych
3. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

W obrębie Priorytetu II „Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego” przyjmuje się następujące kierunki działań:

1. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.
2. Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy.
3. Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich.

W obrębie Priorytetu III „Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości” zaplanowano następujące kierunki działań:

1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.
2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.
3. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.
4. Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.

6.3. Zadania programu opieki

W obrębie wyżej wymienionych kierunków działań zaplanowano następujące zadania do realizacji w poszczególnych priorytetach i kierunkach działań:

Priorytet I. Kierunek działania 1. Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne.

Zadania, w tym priorytetowe:

- a) **Podnoszenie jakości przestrzeni publicznej obejmujące realizację prac służących estetyzacji i podkreśleniu walorów kulturowych tej przestrzeni w ramach układów urbanistycznych wpisanych do rejestru zabytków**
- b) **Współdziałanie we wdrożeniu projektu „zachowanie wielokulturowego dziedzictwa Żuław poprzez wykonanie robót budowlanych, remontowych i konserwatorskich w obiektach zabytkowych i obiektach położonych na terenach objętych ochroną konserwatorską w gminach żuławskich oraz stworzenie spójnej oferty turystycznej promującej tożsamość Żuław”**

i inne ważne:

- c) **Umożliwianie nowych form uczestnictwa w kulturze poprzez tworzenie warunków do rozwoju oferty kulturalnej odpowiadającej na nowe potrzeby w obszarze działalności kulturalnej**
- d) **Poprawa dostępności do kultury poprzez udostępnienie obiektów i obszarów zabytkowych na cele prowadzenia działalności kulturalnej**
- e) Określenie i konsekwentne wdrażanie zasad w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych
- f) Prowadzenie bieżących prac porządkowych przy zabytkowych zespołach zieleni: gminnych parkach, cmentarzach, obszarach nieczynnych cmentarzy, dawnych parkach dworskich itp.
- g) Iluminacja najcenniejszych zabytków gminy

Priorytet I. „Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy” Kierunek działania 2. Podnoszenie wartości zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu zachowania zabytków zdegradowanych

Zadania, w tym priorytetowe:

- a) **Rewaloryzacja przestrzeni publicznej w centrum Nowego Stawu w obrębie zabytkowego, historycznego układu urbanistycznego**
- b) **Remont kościoła filialnego pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Myszewie (w zakresie między innymi remontu dachu, naprawy więźby dachowej, konserwacji stropu oraz pokrycia dachu z wymianą orywnowania**
- c) **Remont kościoła filialnego pw. Św. Wojciecha w Świerkach (w zakresie między innymi konserwacji i wymiany zniszczonych elementów dachu)**

i inne ważne:

- d) Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność gminy (w ramach opracowanego planu remontów)
- e) Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków
- f) Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych do nowych funkcji
- g) Rewaloryzacja zespołów zabytkowej zieleni (w tym gminnych parków, cmentarzy, obszarów nieczynnych cmentarzy)

- h) Dofinansowanie prac rewaloryzacyjnych przy obiektach niebędących własnością gminy w postaci stosownej uchwały dotyczącej dotacji na prace remontowo-konserwatorskie przy zabytkach ruchomych i nieruchomych
- i) Rewaloryzacja obszarów i obiektów zabytkowych poprzemysłowych z możliwością ich adaptacji do nowych funkcji
- j) Opracowanie planu systematycznych kontroli stanu utrzymania i sposobu użytkowania obiektów zabytkowych na terenie gminy

Priorytet I. Kierunek działania 3. Podejmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zadania:

- a) Współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną
- b) Szkolenie osób bezrobotnych w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną.
- c) Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach budownictwa, oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach
- d) Wspieranie rozwoju muzeów regionalnych, skansenów, izb pamięci itp.

Priorytet II. Kierunek działania 1. Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego.

Zadania:

- a) **Dalsza weryfikacja obiektów i obszarów wartościowych nieujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków, w tym układów ruralistycznych, zabytków budownictwa i stanowisk archeologicznych**
- b) Dalsze opracowywanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, szczególnie obszarów o dużym nasyceniu obiektami zabytkowymi (w tym weryfikacja obowiązujących w zakresie aktualizacji zagadnień związanych z ochroną zabytków) oraz obszarów wskazanych do ochrony w studium uwarunkowań i zagospodarowania przestrzennego gminy
- c) Wdrażanie zapisów programów rewitalizacji, studiów widokowo-krajobrazowych, studiów historyczno-urbanistycznych, katalogów typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego w realizacji zagospodarowania przestrzennego gminy (w tym w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego)
- d) Konsekwentne egzekwowanie zapisów dotyczących działalności inwestycyjnej na obszarach objętych ochroną, określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (głównie w zakresie wysokości zabudowy, jej charakteru i funkcji)
- e) Przeciwdziałanie samowolom budowlanym
- f) Ochrona panoram oraz przedpoli widokowych wsi i miast o wartościach kulturowych

Priorytet II. Kierunek działania 2. Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy. Zadania:

- a) Wystąpienie do wojewódzkiego konserwatora zabytków z wnioskiem o wpisanie do rejestru zabytków cennych obszarów i obiektów zabytkowych (m.in. układów ruralistycznych).

Priorytet II. Kierunek działania 3. Ochrona układów ruralistycznych na obszarach wiejskich.

Zadania:

- a) Poprawa ładu przestrzennego wsi oraz zapobieganie rozpraszaniu osadnictwa poprzez:
 - ochronę historycznie ukształtowanego układu dróg, historycznych podziałów funkcjonalnych oraz relacji przestrzennych pomiędzy zespołami zabytkowej zabudowy,
 - wypełnianie zabudową wolnych działek budowlanych w obszarach centrów wsi oraz historycznych siedlisk w zgodzie z historyczną kompozycją danego układu i gabarytami oraz formą architektoniczną tworzącej go zabudowy,
 - wyznaczanie w planach miejscowych nowych terenów pod zabudowę na zasadzie kontynuacji historycznych siedlisk.

Priorytet III. Kierunek działania 1. Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym gminy.

Zadania:

- a) Udostępnienie informacji o zabytkach gminy na stronie internetowej gminy
- b) Utworzenie gminnego systemu informacji i promocji (bazy danych) środowiska kulturowego.
- c) Opracowanie mapy zabytków gminy, jako atrakcyjnej graficznie formy promocji ułatwiającej dotarcie do wszystkich elementów dziedzictwa kulturowego.

Priorytet III. Kierunek działania 2. Edukacja i popularyzacja wiedzy o regionalnym dziedzictwie kulturowym.

Zadania:

- a) Organizowanie szkoleń związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, w tym w zakresie rewaloryzacji i remontowania obiektów zabytkowych oraz możliwości pozyskiwania funduszy na ten cel, a także sprawnego zarządzania nimi
- b) Organizowanie i wspieranie realizacji konkursów, wystaw i innych działań edukacyjnych.
- c) Inicjowanie i organizowanie obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa
- d) Wydawanie i wspieranie publikacji (w tym folderów promocyjnych, przewodników) poświęconych problematyce dziedzictwa kulturowego gminy
- e) Popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo
- f) Wprowadzenie i upowszechnienie tematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji przedszkolnej i szkolnej poprzez organizowanie i wspieranie zajęć
- g) poprawa dostępności do kultury poprzez budowanie świadomości i rozwój edukacji kulturalnej i artystycznej

Priorytet III. Kierunek działania 3. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym.

Zadania:

- a) Prowadzenie monitoringu i weryfikacji obiektów uwzględnionych w gminnej ewidencji zabytków (z zastosowaniem komputerowej bazy danych).
- b) Wykonywanie prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, badania historyczno-architektoniczne, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego).
- c) Finansowanie wykonania inwentaryzacji architektoniczno-konserwatorskiej zagrożonych obiektów zabytkowych stanowiących własność gminy (budżet) lub prywatną (w formie dotacji).

Priorytet III. Kierunek działania 4. Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej.

Zadania:

- a) Opracowanie szlaków turystycznych (np. pieszych, rowerowych, konnych, samochodowych, wodnych) wykorzystujących walory dziedzictwa kulturowego.
- b) Utworzenie i modernizacja elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej.
- c) Wprowadzenie zintegrowanego systemu informacji wizualnej (m.in. za pomocą tablic informacyjnych) obejmującego zasoby i wartości dziedzictwa kulturowego gminy.

7. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zadania określone w gminnym programie opieki nad zabytkami będą wykonywane za pomocą następujących instrumentów:

- instrumentów prawnych – wynikających z przepisów ustawowych (np. uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, budowa parków kulturowych, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie decyzji administracyjnych, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków);
- instrumentów finansowych (m.in. finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy, korzystanie z programów uwzględniających finansowanie z funduszy europejskich i krajowych oraz dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, kontynuacja wspierania ochrony zabytków poprzez dotacje gminne.);
- instrumentów koordynacji (m.in. poprzez realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami);
- instrumentów społecznych (m.in. poprzez działania edukacyjne promocyjne, współdziałanie z organizacjami społecznymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami);
- instrumentów kontrolnych (m.in. aktualizacja gminnej ewidencji zabytków, monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego oraz stanu zachowania dziedzictwa kulturowego, sprawozdania z wykonania programu opieki nad zabytkami).

8. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt/ burmistrz/ prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Gminy.

Wyniki osiągnięte przy realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami powinny być oceniane na podstawie stopnia realizacji działań wyszczególnionych powyżej, tzn. w sprawozdaniu winno następować enumeratywne wyliczenie zaplanowanych w programie zadań wraz z opisem sposobu, zakresu i stopnia realizacji.

Bezpośrednimi dokumentami odniesienia dla oceny stopnia realizacji zadań gminy wymienionych w programie winny być opracowania strategiczne gminy, a w szczególności wieloletnia prognoza finansowa i roczne budżety gminy.

Kryteriami oceny realizacji programu mogą być:

- a) w ramach priorytetu I: Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy
 - poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
 - wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów,
 - wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom;
 - liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
 - liczba osób zwiedzających muzea, skanseny, izby regionalne itp.,
 - liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.
- b) w ramach priorytetu II: Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego
 - poziom (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
 - liczba utworzonych parków kulturowych,
 - liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
 - liczba wniosków o uznanie obiektów i obszarów za pomniki historii;
- c) w ramach priorytetu III: Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości
 - liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
 - liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy,
 - liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych, konnych, wodnych,
 - liczba opracowanych, wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników itp.),
 - liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
 - liczba osób zwiedzających muzea, skanseny, izby regionalne itp.,

- liczba szkoleń lub liczba pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

9. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Dla realizacji przez gminę zadań określonych w programie bezpośrednim źródłem finansowania jest budżet gminy, w ramach którego zgodnie z zapisami ustawowymi powinny być zapewnione stosowne środki na cele związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Źródła pośrednie stanowią fundusze zewnętrzne, m.in. z zasobów samorządu województwa i ministerstw administracji rządowej i innych źródeł.

Dotacje celowe z budżetu państwa udzielane są przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego poprzez programy operacyjne. Informacje, opisy programów, formularze wniosków dostępne są na stronie internetowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego: www.mkidn.gov.pl

Środki na prace konserwatorskie dostępne są głównie w Programie Operacyjnym „Dziedzictwo kulturowe” Priorytet 1 – „Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych”.

- Szczegółowe informacje o przyznawaniu dotacji zawarte są w: Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z dnia 17 września 2003 r.)
- Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. Nr 112)

Podstawowym źródłem finansowania zabytków w Polsce są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów poszczególnych samorządów. Finansowanie zabytków z tych źródeł odbywa się na zasadzie współfinansowania prac przy obiektach zabytkowych, w oparciu o zapisy Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Dysponentami powyższych środków są:

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków,
- organ stanowiący - gminy, powiatu, samorządu województwa,

realizujące dotacje poprzez corocznie organizowane nabory wniosków. Dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej, będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub posiadającej taki zabytek w trwałym zarządzie. Udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac. W przypadku refundacji kosztów prac wniosek powinien być złożony w roku następującym po roku, w trakcie którego zakończono wszystkie prace konserwatorskie i roboty budowlane podlegające dofinansowaniu.

Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru realizowane ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony

dziedzictwa narodowego, realizowane są głównie w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego corocznie ogłasza (od 2005 r.) Programy, w ramach których są finansowane zadania z zakresu kultury. Ochronie i opiece nad zabytkami dedykowany jest Program „Dziedzictwo kulturowe”:

Celem poszczególnych priorytetów jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Poniżej aktualne priorytety:

1. priorytet „Ochrona zabytków”, w ramach którego są dofinansowywane prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, priorytet „Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą”, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań realizowanych poza granicami i na terenie Rzeczypospolitej Polskiej:

- rewaloryzacji oraz prac remontowych i konserwatorskich w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju;
- rewaloryzacji, konserwacji, ochrony i zachowania zabytkowych cmentarzy i miejsc pamięci narodowej poza granicami kraju;
- dokumentowania utraconego i rozproszonego polskiego dziedzictwa kulturowego za granicą, w tym badań naukowych, kwerend bibliotecznych, archiwalnych i inwentaryzacji;
- publikacji oraz promocji badań naukowych nad dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- upamiętniania wybitnych osób lub zdarzeń historycznych związanych z dziedzictwem narodowym poza granicami kraju;
- pomocy instytucjom stowarzyszonym w Stałej Konferencji Muzeów, Bibliotek i Archiwów Polskich poza Krajem oraz innym instytucjom emigracyjnym i organizacjom polonijnym, prowadzącym działalność w zakresie ochrony dziedzictwa narodowego.

2. priorytet „Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego, w ramach którego można ubiegać się o dofinansowanie następujących rodzajów zadań:

- digitalizacja zasobów kultury i dziedzictwa narodowego uwzględniająca przeprowadzenie niezbędnych prac konserwatorskich;
- udostępnianie cyfrowych zasobów za pośrednictwem urządzeń multimedialnych lub/oraz sieci rozległych (Internetu) poprzez portale internetowe;
- przechowywanie zasobów cyfrowych z zapewnieniem trwałości i bezpieczeństwa danych cyfrowych.

3. priorytet „Ochrona zabytków archeologicznych, w ramach którego dofinansowywane są następujące rodzaje zadań:

- ewidencja i inwentaryzacja zabytków archeologicznych metodą badań powierzchniowych, w tym kontynuacja badań w ramach programu Archeologiczne Zdjęcie Polski oraz weryfikacja badań dotychczasowych;
- nieinwazyjne badania archeologiczne, nie związane z planowanymi bądź realizowanymi inwestycjami, wykorzystujące nowoczesne metody i sprzęt;
- opracowanie, wraz z obowiązkową publikacją książkową, wyników przeprowadzonych badań archeologicznych, w tym analiza i konserwacja pozyskanych w ramach tych badań zabytków.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 jest jednym z narzędzi realizacji Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. Całość działań jest podzielona na sześć obszarów tematycznych, czyli tzw. Regionalne Programy Strategiczne. W ramach RPO możliwe są dofinansowania na działania na zabytkach w obszarze działań 8.3. Materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe.

Celem szczegółowym działania jest zwiększona atrakcyjność turystyczna miejsc o szczególnych walorach kulturowych i przyrodniczych.

Interwencją objęte zostaną przedsięwzięcia obejmujące ratowanie, przywracanie wartości i ochronę charakterystycznych zabytków lub ich zespołów wraz z otaczającym je kontekstem krajobrazowym, poprzez m.in. prace rehabilitacyjne i modernizacyjne służące nadaniu im nowych funkcji (usług turystyki lub kultury), przy możliwym jednoczesnym zachowaniu funkcji dotychczasowych, jak również wdrażanie nowych form zarządzania (tworzenie parków kulturowych). Ponadto interwencją objęte zostaną projekty ukierunkowane na podnoszenie jakości przestrzeni publicznej obejmujące realizację prac służących estetyzacji i podkreśleniu walorów kulturowych tej przestrzeni w ramach układów urbanistycznych i ruralistycznych wpisanych do rejestru zabytków.

Wsparciem objęte będą również projekty umożliwiające bezpieczną eksploatację zasobów materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego regionu, w tym w zakresie dokumentowania, popularyzacji, inwentaryzacji i udostępniania zasobów kultury z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (w szczególności digitalizacja zasobów, tworzenie nowych treści cyfrowych).

Wszystkie projekty w ramach Działania powinny przyczyniać się do poprawy jakości przestrzeni oraz zapewniać zgodność z ustaleniami Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego. Zgodnie z UP ze wsparcia w ramach Działania wyłączone są przedsięwzięcia dotyczące organizacji imprez o charakterze kulturalnym, w tym wystaw, festiwali, oraz budowy nowej infrastruktury kulturalnej.

Ukierunkowanie terytorialne: Preferowane są projekty zlokalizowane na obszarach o wysokim potencjale turystyczno-rekreacyjnym środowiska kulturowego, w szczególności w:

- 1) miastach o najwyższej koncentracji nieruchomości i ruchomych elementów dziedzictwa kulturowego: Gdańsk, Gdynia, Sopot, Słupsk, Malbork,
- 2) strefach koncentracji charakterystycznych dla regionu elementów dziedzictwa kulturowego, określonych w Planie zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego tj. Żuławy, Powiśle, ziemia puckska, bytowska, oraz obszar kartusko – mirachowski.

Typy projektów kwalifikowanych projektów:

- 1) prace restauratorskie, prace konserwatorskie oraz adaptacja budynków, budowli i innych obiektów o znaczeniu historycznym (w tym obiektów archeologicznych, z wyłączeniem budynków administracji publicznej), nadanie im nowych ogólnodostępnych funkcji użytkowych kulturowych oraz turystycznych, w tym także zabezpieczenie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,

- 2) prace restauratorskie, prace konserwatorskie oraz adaptacja zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych i nadanie im nowych ogólnodostępnych funkcji użytkowych kulturowych oraz turystycznych,
- 3) prace restauratorskie, prace konserwatorskie i zagospodarowanie zabytkowych, ogólnodostępnych założeń parkowych oraz zabytków sztuki inżynierskiej, kompleksowych założeń przemysłowych i folwarcznych wraz z nadaniem im nowych ogólnodostępnych funkcji kulturowych i turystycznych,
- 4) prace restauratorskie, prace konserwatorskie zabytkowych budynków sakralnych stanowiących atrakcję turystyczną,
- 5) kompleksowe zagospodarowanie przestrzeni publicznych wraz z małą architekturą i infrastrukturą towarzyszącą w ramach układów urbanistycznych i ruralistycznych wpisanych do rejestru zabytków,
- 6) udostępnianie zasobów kultury z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno komunikacyjnych (w szczególności digitalizacja zasobów, tworzenie nowych treści cyfrowych).

Preferowane projekty:

- 1) w zakresie dziedzictwa kulturowego:
 - sieciowe, stanowiące element produktu turystycznego o skali ponadlokalnej, będące efektem trwałej współpracy wielu podmiotów (w tym gospodarczych) oraz społecznej akceptacji,
 - przyczyniające się do wzrostu zatrudnienia,
 - obejmujące nowe i niestandardowe rozwiązania z zakresu użycia nowych technologii lub rozwiązań organizacyjnych, które w sposób istotny wpływają na rozwój gospodarczy regionu,
 - obejmujące działania wynikające bezpośrednio z zapisów powiatowych/gminnych programów opieki nad zabytkami,
 - zapewniające całoroczną ofertę,
 - uzgodnione w ramach ZPT.
- 2) w zakresie podnoszenia jakości przestrzeni publicznych:
 - realizowane na obszarach ponadprzeciętnego wykluczenia społecznego, identyfikowane i realizowane z wykorzystaniem elementów podejścia oddolnego, integrującego aktywności wielu podmiotów w ujęciu wielosektorowym w oparciu o wspólną strategię działania, zakładające uspołecznienie wypracowania koncepcji i szczegółowych założeń oraz włączenie lokalnej społeczności zarówno na etapie planowania, jak i realizacji.

Typ beneficjenta

- jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne,
- związki i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- organizacje pozarządowe,
- instytucje kultury,
- instytucje edukacyjne,
- szkoły wyższe,
- przedsiębiorcy (w tym organizatorzy turystyczni),

- kościoły i związki wyznaniowe,
- ROT/LOT.

Wartość projektu

- Minimalna wartość – 2 mln PLN
- Maksymalna wartość – 20 mln PLN
- Poziom dofinansowania 85%

Okres kwalifikowalności składanych wniosków - Od 1 stycznia 2014 roku do 31 grudnia 2023 roku.

10. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Planowane i prowadzone przez gminę inwestycje związane z ochroną zabytków w ciągu obowiązywania przedmiotowego gminnego programu opieki nad zabytkami stanowiąc będą zadania inwestycyjne wprowadzone do wieloletniego programu inwestycyjnego.

Należą do nich czynności konserwatorskie i prace remontowo - budowlane w przestrzeni publicznej w centrum Nowego Stawu w obrębie zabytkowego historycznego układu urbanistycznego takie jak przy zabytkowych rynkach, kościele parafialnym p.w. Św. Mateusza Apostoła i kościele poewangelickim - obecnej Galerii Żuławskiej. Do zadań ujętych w wieloletniej prognozie finansowej należą również prace remontowo budowlane i konserwatorskie w kościołach: filialnym pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Myszewie oraz filialnym pw. Św. Wojciecha w Świerkach.

Dotychczas zadania inwestycyjne z zakresu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami nie zostały wprowadzone do gminnych programów przyjętych uchwałami rady gminy (programy rewitalizacji, rozwoju lokalnego, ochrony środowiska gospodarki komunalnej itp.).

Planowane są działania z zakresu prace studialnych, dokumentacyjnych i projektowych oraz z zakresu działań edukacyjnych, promocyjnych itp. przy realizacji głównie działań wskazanych w przedmiotowym programie jako priorytetowych.

Poziom wysokości finansowania planowanych przez gminę zadań z zakresu opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego ograniczał się w ostatnich 5 latach do dotacji gminy na ochronę zabytków, wnioskowaną przez mieszkańców, parafie i innych władających zabytkami. Dotacje te wynosiły w ostatnich latach zazwyczaj od kilkunastu do kilkudziesięciu zł rocznie.

Spis treści

1. Wstęp.....	1
1.1. Przedmiot i cel opracowania.....	1
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.....	1
2. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami.....	2
2.1. Obowiązki samorządu gminy	3
2.1. Obowiązki właścicieli i posiadaczy zabytków.....	8
2.2. Instrumenty opieki nad zabytkami	8
2.2.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków.....	9
2.2.2. Zabytki wpisane do ewidencji zabytków.....	14
2.2.3. Zabytki ruchome	17
2.2.4. Zabytki znajdujące się w muzeach i w bibliotekach	19
2.2.5. Materiały archiwalne	20
2.2.6. Wybrane prawa i obowiązki powszechne	20
2.3. Inne regulacje prawne.....	22
2.4. Organy ochrony zabytków	25
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	25
3.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	26
3.1.1. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014 – 2017 .	26
3.1.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	28
3.1.3. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020	28
3.1.4. Strategia Rozwoju Kraju 2020.....	30
3.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	30
3.1.6. Narodowy Plan Rewitalizacji 2022. Założenia	31
3.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na	
poziomie województwa i powiatu	32
3.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020	32
3.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego	35
3.2.3. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011 – 2014 .	38
3.3. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na	
poziomie gminy.....	39
3.3.1. Dokumenty o charakterze strategicznym	39

3.3.1.1. Strategia rozwoju społeczno-gospodarczego powiatu Malborskiego na lata 2002-2012	39
3.3.1.2. Powiatowy Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Malborskiego na lata 2015 - 2018 z perspektywą na lata 2019 - 2020	40
3.3.1.3. Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Nowy Staw 2033	42
3.3.1.4. Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Nowy Staw do toku 2011 z perspektywą na lata 2012 – 2015	43
3.3.1.5. Lokalny program rewitalizacji Nowego Stawu do roku 2020. Raport z delimitacji obszarów problemowych	45
3.3.2. Opracowania wyznaczające kierunki polityki przestrzennej	47
Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Nowy Staw	47
3.3.3. Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego	50
4. Charakterystyka zasobów i formy ochrony dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	65
4.2. Zarys historii obszaru gminy.....	65
4.3. Charakterystyka całości dziedzictwa kulturowego i prawne formy ochrony zabytków ..	69
4.3.4. Krajobraz kulturowy.....	69
4.3.5. Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków.....	72
5. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń	76
5.1. Użytkowanie zasobów dziedzictwa kulturowego.....	76
5.2. Stan władania.....	78
5.3. Stan techniczny	78
5.4. Analiza SWOT	78
6. Założenia programowe.....	81
6.1. Priorytety programu opieki	81
6.2. Kierunki działań programu opieki	81
6.3. Zadania programu opieki	81
7. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	85
8. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami.....	86
9. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami.....	87
10. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	91
11. Załączniki do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	

Załącznik nr 2 do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta i Gminy Nowy Staw na lata 2015 – 2018

OBIEKTY I OBSZARY UJĘTE W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW

LP	IDENTYFIKATOR	GMINA	MIEJSCOWOŚĆ	ULICA	NR	OBIEKT	DATY	NR REJESTRU WOJ. POM.
1	1	Nowy Staw	Brzózki		8	stajnia		
2	2	Nowy Staw	Brzózki		27	dom mieszkalny		
3	3	Nowy Staw	Chlebówka		5	dom mieszkalny		
4	4	Nowy Staw	Chlebówka		5	magazyn		
5	5	Nowy Staw	Chlebówka		29	obora		
6	6	Nowy Staw	Chlebówka		29	magazyn		
7	8	Nowy Staw	Dębina		1	dom mieszkalny		
8	9	Nowy Staw	Dębina		1	stodoła		
9	10	Nowy Staw	Dębina		5	dom mieszkalny		
10	11	Nowy Staw	Dębina		5	obora		
11	12	Nowy Staw	Dębina		5	budynek gospodarczy		
12	13	Nowy Staw	Dębina		5	stodoła		
13	14	Nowy Staw	Dębina		11 (d. 6)	dom mieszkalny		
14	15	Nowy Staw	Dębina		11 (d. 6)	budynek gospodarczy		
15	16	Nowy Staw	Dębina		11 (d. 6)	budynek gospodarczy		
16	17	Nowy Staw	Dębina		11 (d. 6)	brama		
17	18	Nowy Staw	Dębina		11 (d. 6)	obora		
18	19	Nowy Staw	Dębina		11 (d. 6)	stodoła		
19	20	Nowy Staw	Dębina		27	dom mieszkalny		
20	22	Nowy Staw	Kącik		8	dom mieszkalny i budynek gospodarczy		
21	23	Nowy Staw	Kącik		17	dom mieszkalny i obora		
22	24	Nowy Staw	Laski		7	dom mieszkalny		
23	25	Nowy Staw	Laski		7	magazyn zbożowy		
24	26	Nowy Staw	Laski		7	stodoła		
25	27	Nowy Staw	Laski		17	dom mieszkalny		

26	29	Nowy Staw	Laski		25 (d.31)	stodoła		
27	30	Nowy Staw	Laski		27 (d. 31)	dom mieszkalny		
28	31	Nowy Staw	Laski		47 (d. 13)	dom mieszkalny		
29	32	Nowy Staw	Laski		47 (d. 13)	spichlerz		
30	34	Nowy Staw	Lubstowo		2	dom mieszkalny		
31	35	Nowy Staw	Lubstowo		10/12	dom mieszkalny		
32	36	Nowy Staw	Lubstowo		10/12	wozownia		
33	38	Nowy Staw	Lubstowo		34/36	dom mieszkalny		
34	39	Nowy Staw	Lubstowo		36	stodoła		
35	40	Nowy Staw	Lubstowo		57	dom mieszkalny		
36	41	Nowy Staw	Martąg		2	dom mieszkalny		
37	42	Nowy Staw	Mirowo		1	dom mieszkalny i obora		
38	43	Nowy Staw	Mirowo		1	ogrodzenie		
39	44	Nowy Staw	Mirowo		8	dom mieszkalny i obora		
40	45	Nowy Staw	Mirowo		8	ogrodzenie		
41	46	Nowy Staw	Mirowo		22/24	dom mieszkalny		
42	47	Nowy Staw	Mirowo		22/24	obora		
43	48	Nowy Staw	Mirowo		34	dom mieszkalny		
44	49	Nowy Staw	Mirowo		34	dom mieszkalny i budynek gospodarczy		
45	50	Nowy Staw	Mirowo		36	dom mieszkalny		
46	51	Nowy Staw	Myszewo			Kościół p.w. Podwyższenia Krzyża Świętego		814
47	52	Nowy Staw	Myszewo		6	dom mieszkalny		
48	53	Nowy Staw	Myszewo		10	spichlerz		
49	54	Nowy Staw	Myszewo		11	kuźnia		
50	55	Nowy Staw	Myszewo		14/16	dom mieszkalny		
51	56	Nowy Staw	Myszewo		16	obora		
52	57	Nowy Staw	Myszewo		44	dom mieszkalny		
53	59	Nowy Staw	Nidowo		5	szopa		
54	60	Nowy Staw	Nidowo		8	dom mieszkalny		
55	61	Nowy Staw	Nidowo		11	dom mieszkalny		
56	63	Nowy Staw	Nidowo		15	dom mieszkalny		

57	64	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	2	dom mieszkalny		
58	65	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	4	dom mieszkalny		
59	66	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	6	dom mieszkalny		
60	67	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	7	dom mieszkalny		
61	68	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	8	dom mieszkalny		
62	69	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	9	dom mieszkalny		
63	70	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	10	dom mieszkalny		
64	71	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	10a	dom mieszkalny		
65	72	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	11	dom mieszkalny		
66	73	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	12	dom mieszkalny		
67	74	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	13	dom mieszkalny		
68	75	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	15	dom mieszkalny		
69	76	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	dom właściciela cukrowni		
70	79	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	dom mieszkalny cukrowni		
71	80	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	dom mieszkalny cukrowni		
72	81	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	dom mieszkalny cukrowni		
73	82	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	magazyn cukrowni		
74	83	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	magazyn cukrowni		
75	84	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	magazyn cukrowni		
76	85	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	budynek wagi drogowej		
77	87	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	stołówka		
78		Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	16	świetlica		
79	88	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	19	dom mieszkalny		
80	90	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	21	dom mieszkalny		
81	91	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	23	dom mieszkalny		
82	93	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	27	śłodownia-ogrodzenie		
83	94	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	27	śłodownia-dom mieszkalny		
84	95	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	27	śłodownia-magazyn		
85	96	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	27	śłodownia-warsztat		
86	97	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	27	śłodownia-brama I		
87	98	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	27	śłodownia-brama II		
88	99	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	31	dom mieszkalny		
89	100	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	37	dom mieszkalny		

90	101	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	37	mleczarnia		
91	102	Nowy Staw	Nowy Staw	Adama Mickiewicza	51	szkoła		
92	103	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	3	dom mieszkalny		
93	104	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	3	budynek gospodarczy		
94	105	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	6	dom mieszkalny		
95	106	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	11	dom mieszkalny		277
96	107	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	11	brama wjazdowa		
97	108	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	15	dom mieszkalny		
98	109	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	17	dom mieszkalny		
99	110	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	21	dom mieszkalny		
100	111	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	21	dom mieszkalny robotników sezonowych		
101	112	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	25	dom mieszkalny		
102	113	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	28	dom mieszkalny		
103	114	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	28	garaż		
104	115	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	29	dom mieszkalny		
105	116	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	29	kuźnia		
106	117	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	31	dom mieszkalny		
107	118	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	35	budynek gospodarczy		
108	119	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	37	dom mieszkalny		
109	120	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	37	budynek gospodarczy		
110	121	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	38	dom mieszkalny		
111	122	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	43	dom mieszkalny		
112	123	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	43	budynek gospodarczy		
113	124	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	49	dom mieszkalny		
114	125	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	57	dom mieszkalny		
115	126	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	57	budynek gospodarczy		
116	127	Nowy Staw	Nowy Staw	Grunwaldzka	16	dom mieszkalny		
117	128	Nowy Staw	Nowy Staw	Matejki	1	dom mieszkalny		
118	129	Nowy Staw	Nowy Staw	Matejki	13	dom mieszkalny		
119	130	Nowy Staw	Nowy Staw	Matejki	13	budynek gospodarczy		
120	131	Nowy Staw	Nowy Staw	Matejki	13	stodoła		
121	132	Nowy Staw	Nowy Staw	Jana Pawła II	3	dom mieszkalny		

122	134	Nowy Staw	Nowy Staw	Bema	1	urząd miasta i gminy		
123	135	Nowy Staw	Nowy Staw	Słowackiego	3	dom mieszkalny		
124	136	Nowy Staw	Nowy Staw	Słowackiego	1	magazyn		
125	137	Nowy Staw	Nowy Staw	Słowackiego	1	magazyn		
126	138	Nowy Staw	Nowy Staw	Słowackiego	1	magazyn		
127	139	Nowy Staw	Nowy Staw	Słowackiego	1	magazyn		
128	140	Nowy Staw	Nowy Staw	Słowackiego	3	budynek gospodarczy		
129	141	Nowy Staw	Nowy Staw	Słowackiego	4	dom mieszkalny		
130	142	Nowy Staw	Nowy Staw	Kolejowa	1	dom mieszkalny		
131	143	Nowy Staw	Nowy Staw	Kolejowa	1	budynek gospodarczy		
132	144	Nowy Staw	Nowy Staw	Kolejowa	2	dom mieszkalny		
133	145	Nowy Staw	Nowy Staw	Kolejowa	2	budynek gospodarczy		
134	147	Nowy Staw	Nowy Staw	Obrońców Westerplatte	5	dom mieszkalny		
135	148	Nowy Staw	Nowy Staw	Obrońców Westerplatte	6	dom mieszkalny		
136	149	Nowy Staw	Nowy Staw	Obrońców Westerplatte	13	dom mieszkalny		
137	150	Nowy Staw	Nowy Staw	Obrońców Westerplatte	14	dom mieszkalny		
138	151	Nowy Staw	Nowy Staw	Obrońców Westerplatte	15	dom mieszkalny		
139	152	Nowy Staw	Nowy Staw	Obrońców Westerplatte	17	dom mieszkalny		
140	153	Nowy Staw	Nowy Staw	Obrońców Westerplatte	21	dom mieszkalny		
141	154	Nowy Staw	Nowy Staw	Obrońców Westerplatte	27-27a	dom mieszkalny		
142	155	Nowy Staw	Nowy Staw	Obrońców Westerplatte	37	willa		1385
143	156	Nowy Staw	Nowy Staw	Pl. Kardynała Stefana Wyszyńskiego	7	kościół pw. Św. Mateusza		286
144	157	Nowy Staw	Nowy Staw	Pl. Kardynała Stefana	7	brama		286

				Wyszyńskiego				
145	158	Nowy Staw	Nowy Staw	Powstańców	1	dom mieszkalny		
146	159	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	1	dom mieszkalny		
147	160	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	2	dom mieszkalny		
148	161	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	2a	dom mieszkalny, biblioteka		
149	162	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	3	dom mieszkalny		
150	163	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	4	dom mieszkalny		
151	164	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	5	dom mieszkalny		
152	165	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	6	dom mieszkalny		
153	167	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	7	dom mieszkalny		
154	168	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	12	dom mieszkalny		
155	169	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	13	dom mieszkalny		
156	170	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	15	dom mieszkalny		
157	171	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	16	dom mieszkalny		
158	172	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	18	dom mieszkalny		
159	173	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	19	dom mieszkalny		
160	174	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza Pułaskiego	20	dom mieszkalny		
161	175	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Kazimierza	21	dom mieszkalny		

				Pułaskiego				
162	176	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Tadeusza Kościuszki	4	dom mieszkalny		
163	177	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Tadeusza Kościuszki	5	kamienica		
164	178	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Tadeusza Kościuszki	6	kamienica		
165	179	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Tadeusza Kościuszki	7	dom mieszkalny		
166	180	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Tadeusza Kościuszki	13	dom mieszkalny		
167	181	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Tadeusza Kościuszki	14	dom mieszkalny		
168	182	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Tadeusza Kościuszki	15	dom mieszkalny		
169	183	Nowy Staw	Nowy Staw	Rynek Tadeusza Kościuszki		kościół ewangelicki		1539
170	184	Nowy Staw	Nowy Staw	Sportowa	1	wieża ciśnień		1455
171	185	Nowy Staw	Nowy Staw	Okrzei	2-3	dom mieszkalny		
172	186	Nowy Staw	Nowy Staw	Wiejska	1	budynek gospodarczy		
173	187	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	3	dom mieszkalny		
174	188	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	4	dom mieszkalny		
175	189	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	5	dom mieszkalny		
176	190	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	6	dom mieszkalny		
177	191	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	7	dom mieszkalny		
178	192	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	8	dom mieszkalny		
179	195	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	12	dom mieszkalny		
180	196	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	12	dom mieszkalny		
181	198	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	13	dom mieszkalny		
182	199	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	14	dom mieszkalny		
183	200	Nowy Staw	Nowy Staw	Gdańska	3	budynek gospodarczy		
184	201	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	15	dom mieszkalny		
185	202	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	16	dom mieszkalny		

186	203	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	17	dom mieszkalny		
187	204	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	19	dom mieszkalny		
188	205	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	20	dom mieszkalny		
189	206	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	21	szkoła		
190	207	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	21	ogrodzenie szkoły		
191	208	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	22	dom mieszkalny		
192	209	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	26	dom mieszkalny		
193	210	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	32	dom mieszkalny		
194	211	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	38	dom mieszkalny		
195	212	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	40	dom mieszkalny		
196	213	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	40a	dom mieszkalny		
197	214	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	40a	budynek gospodarczy		
198	215	Nowy Staw	Nowy Staw	Wita Stwosza	42	dom mieszkalny		
199	216	Nowy Staw	Nowy Staw	Zwycięstwa	5	dom mieszkalny		
200	217	Nowy Staw	Pólmieście		12	dom mieszkalny i budynek gospodarczy		
201	218	Nowy Staw	Pręgowo Żuławskie		13	szkoła		
202	219	Nowy Staw	Pręgowo Żuławskie		28/30	dom mieszkalny		
203	220	Nowy Staw	Pręgowo Żuławskie		28/30	stodoła		
204	221	Nowy Staw	Pręgowo Żuławskie		32/34	dom mieszkalny		
205	222	Nowy Staw	Pręgowo Żuławskie		32/34	stodoła i obora		
206	223	Nowy Staw	Pręgowo Żuławskie		34	stajnia		
207	224	Nowy Staw	Stawiec		4	obora		
208	225	Nowy Staw	Stawiec		4/6	dom mieszkalny		
209	226	Nowy Staw	Stawiec		4/6	stodoła		
210	227	Nowy Staw	Stawiec		6	altana ogrodowa		
211	228	Nowy Staw	Świerki			Kościół p.w. Św. Bartłomieja Apostoła		813
212	229	Nowy Staw	Świerki		17	obora		
213	230	Nowy Staw	Świerki		19	spichlerz		
214	231	Nowy Staw	Świerki		23	dom mieszkalny		
215	232	Nowy Staw	Świerki		33/37	dom mieszkalny		818
216	233	Nowy Staw	Tralewo		4	dom mieszkalny		

217	234	Nowy Staw	Tralewo		11	dom mieszkalny		
218	235	Nowy Staw	Tralewo		24	dom mieszkalny		
219	236	Nowy Staw	Trampowo	na południe przy drodze dojazdowej do zespołu dworskiego		aleja lipowa		
220	237	Nowy Staw	Trampowo		2A	budynek administracyjny		
221	238	Nowy Staw	Trampowo	w obrębie zespołu dworskiego w Trampowie		obora		
222	239	Nowy Staw	Trępnowy		14	dom mieszkalny		
223	240	Nowy Staw	Trępnowy		26	dom mieszkalny		
224	241	Nowy Staw	Trępnowy		46	dom mieszkalny		
225	242	Nowy Staw	Nowy Staw	Plac Kardynała Stefa Wyszyńskiego	1	budynek dawnej szkoły katolickiej		
226	243	Nowy Staw	Nowy Staw	Plac Kardynała Stefa Wyszyńskiego	1	teren dawnego katolickiego cmentarza przykościelnego		

Załącznik nr 3 do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Nowy Staw na lata 2015 – 2018

LISTA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W WOJEWÓDZKIEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

Lp	MIJSCOWOŚĆ	GINA	NR STAN.	RODZAJ STANOWISKA	CHRONOLOGIA	NR OB. AZP: NR ST.
1	Brzózki	Nowy Staw	1	śląd osadnictwa	okres nowożytny	16-47;5;
2	Chlebówka	Nowy Staw	1	osada	średniowiecze	16-48;4;
3	Chlebówka	Nowy Staw	2	śląd osadnictwa	epoka nieokreślona	16-48;7;
4	Dębina	Nowy Staw	1	śląd osadnictwa	średniowiecze	17-48;1;
5	Dębina	Nowy Staw	2	śląd osadnictwa	średniowiecze	17-48;2;
6	Dębina	Nowy Staw	3	śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich	17-48;3;
7	Dębina	Nowy Staw	4	śląd osadnictwa	średniowiecze	17-47;6;
8	Laski	Nowy Staw	1	osada	wczesne średniowiecze	
9	Laski	Nowy Staw	2	skarb monet	wczesne średniowiecze	
10	Laski	Nowy Staw	3	dwór obronny	średniowiecze	16-47;15;
11	Lipinka	Nowy Staw	1	skarb	V okres epoki brązu	16-48;11;
12	Lipinka	Nowy Staw	2	śląd osadnictwa	neolit	16-48;12;
13	Lipinka	Nowy Staw	3	cmentarzysko	wczesna epoka żelaza	16-48;13;
14	Lipinka	Nowy Staw	4	znalezisko luźne	-	
15	Lubiszewo Drugie	Nowy Staw	1	osada otwarta; śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze; okres nowożytny	16-47;4;
16	Lubstowo	Nowy Staw	1	osada	okres nowożytny	16-49;1;
17	Michałowo	Nowy Staw	1	osada	średniowiecze	16-49;3;
18	Mirowo	Nowy Staw	1	osada	wczesne średniowiecze	16-48;1;
19	Mirowo	Nowy Staw	2	śląd osadnictwa	średniowiecze	16-48;2;
20	Mirowo	Nowy Staw	3	śląd osadnictwa	średniowiecze	16-48;3;
21	Mirowo	Nowy Staw	4	osada	wczesne średniowiecze	16-48;8;
22	Myszewo	Nowy Staw	1	osada	średniowiecze	16-49;2;
23	Myszewo	Nowy Staw	2	osada	średniowiecze	16-49;4;
24	Myszewo	Nowy Staw	3	śląd osadnictwa	późne średniowiecze	16-49;5;
25	Nowy Staw	Nowy Staw	1	śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich	16-47;8;
26	Nowy Staw	Nowy Staw	2	osada; osada	wczesne średniowiecze; średniowiecze	16-47;9;
27	Nowy Staw	Nowy Staw	3	osada	wczesne średniowiecze	16-47;10;
28	Nowy Staw	Nowy Staw	4	osada	wczesne średniowiecze	16-47;11;
29	Nowy Staw	Nowy Staw	5	znalezisko luźne	neolit	16-47;12;

1	Brzózki	Nowy Staw	1	śląd osadnictwa	okres nowożytny	16-47;5;
30	Nowy Staw	Nowy Staw	6	znalezisko luźne	neolit	16-47;13;
31	Nowy Staw	Nowy Staw	7	znalezisko luźne	neolit	16-47;14;
32	Nowy Staw	Nowy Staw	8	śląd osadnictwa	średniowiecze	16-47;18;
33	Nowy Staw	Nowy Staw	10	śląd osadnictwa	średniowiecze	16-47;17;
34	Nowy Staw	Nowy Staw	11	osada	wczesne średniowiecze	16-47;21;
35	Pręgowo Żuławskie	Nowy Staw	1	znalezisko luźne	epoka nieokreślona	16-47;1;
36	Pręgowo Żuławskie	Nowy Staw	2	śląd osadnictwa	okres nowożytny	16-47;2;
37	Pręgowo Żuławskie	Nowy Staw	3	osada otwarta	późne średniowiecze / okres nowożytny	16-47;3;
38	Pręgowo Żuławskie	Nowy Staw	4	śląd osadnictwa	średniowiecze	16-46;8;
39	Stawiec	Nowy Staw	1	znalezisko luźne	okres wpływów rzymskich	
40	Świerki	Nowy Staw	1	śląd osadnictwa	wczesne średniowiecze	16-48;10;
41	Trępnowy	Nowy Staw	1	cmentarzysko	okres wpływów rzymskich	16-47;7;
42	Tralewo	Nowy Staw	1	osada	średniowiecze	17-47;5;